Güngör Gençay

KUŞATILMIŞ GÜNLER

GERÇEK SANAT YAYINLARI

GERÇEK SANAT YAYINLARI GÜNGÖR GENÇAY KUŞATILMIŞ GÜNLER 168

GÜNGÖR GENÇAY

KUŞATILMIŞ GÜNLER

GERÇEK SANAT
YAYINLARI

GERÇEK SANAT YAYINLARI: 167
Deneme, İnceleme Dizisi: 25

Kapak
Florin Dumitrache

Yayın Yönetmeni: Güngör Gençay
Kuşatılmış Günler: Denemeler ve güncel yazılar/ Yazan: Güngör Gençay/ Kapak Resmi: Florin Dumitrache / Dizgi: Gerçek Sanat Yayınları/ İç, Kapak Baskısı ve Cilt: Engin Matbaası ve Ciltevi/ Birinci Basım: Kasım 1998/ Gerçek Sanat Yayınları: Kuledibi, Büyükhendek Caddesi No:7 Şişhane -İstanbul/ Yazışma: Posta Kutusu: 935- 80020 Karaköy-İstanbul/ Telefon: (0212) 2520206- 2939007- 2434533 / Fax: (0212) 2454804

ISBN-975-360-133-6

KUŞATILMIŞ GÜNLER

GÜNGÖR GENÇAY

SUNU

Bu kitapta yer alan yazılar, dergi ve gazetelerde yayınlanmış olanların bir bölümünden oluşuyor. Özellikle gazete yazıları arasından seçme yaparken, özelliği güncelliğinde kaybolmuş, olanlarını kitap dışı bıraktım. Böylece, 1986 yılından günümüze dek uzanan zaman diliminde, beyaz kâğıtların ve okuyucuların tanık olduğu yazı serüvenlerimden bir tutamı kitap olarak somutlaştı.

Başlık adları, içeriğini kolayca ele veren bu yazıları, kitap içinde takvimsel dizin, konu vb. gibi bölümlere ayırarak vermeyi, tekdüze olacağı gerekçesiyle uygun görmedim. Gerçi, yalnızca yaşadığımız ülkede, hatta kentte yapılacak çok kısa bir gözlemleme bile, çeşitli, çelişkili ve çarpıcı tablolarla karşılaşmak için yeterli olanağı sağlıyor. Örneğin; kılı bile kıpırdamadan canlı bir köpeği çöp arabasına atıp, kemiklerini kırarak öldüren bir çöpçüye de, yanmakta olan bir evde mahsur kalan köpeği kurtarmak için hayatını yitiren itfaiyeciye de rastlamak zor olmuyor. Gündelik yaşam içinde, böylesi vahşice ve insanca yaşanan olaylar birbirleriyle yüzleşebiliyor.

Bir yanda bütün pisliklerin aracı olmaktan sakınmayan, diğer yanda tevekkülün köşesinde aç açına ömür tüketen insanlar da başka bir dramın, geniş zamana yayılmış görüntüsünü oluşturuyor. Ama, buna karşın, geçmişi uzunca bir dönem kuşatan devlet terörü, emek hırsızlığı, vurgun, işkence ve daha bir çok sorunlar, dünkü gibi, şimdinin gündeminde de önemli bir yer tutmaya devam ediyor. Bu nedenle okuyucunun, daha önce tanışmış olduğu sorunlarla bu kitapta bir kez daha karşılaşması da olasılık taşıyor.

Ne var ki, uzunca bir zaman dilimindeki süreli yayın organlarında basılan yazıların kitaplaştırılması söz konusu olunca,

bazı önlemlerin de alınması gerekiyor.

Bunların başında ilk basımında olan dizgi yanlışlıkları, özellikle anlamı değiştiren, hatta tersyüz eden yanlışların düzeltilmesi geliyor.

Daha sonra, çokça günlük gazetelerde rastlanan, acele yazılmış yazıların eksiklikleri ve fazlalıkları.

Bu türdekilere, mutfakta yeterince kalmamış, gözden kaçan yazılar da diyebiliriz. Ne ki, yazar ürünlerini ikinci kez ve daha sonraları okuduğunda:

"Şuraya, şöyle bir cümle ekleseydim, yazı daha da anlaşılır olacaktı." Ya da, "Burada ettiğim laflar, ne kadar da gereksiz. Keçiboynuzu örneği, bir gıdım şeker sunayım derken, bir ton da tahta yedirmişim okuyucuya. Bunları çıkarsam, yazı güzelleşeceği gibi, özünden de bir şey yitirmeyecek" gibi doğru yargılara varıyor. Yer sıkıntısı nedeniyle gazete yazısında birkaç dizesini örneklediği bir şiirin bütününe yer verebiliyor. Daha önce yapmış olduğu dilbilgisi yanlışları dikkatini çekiyor. Daha doğrusu, yeniden gözden geçirildiğinde, yazının bütünündeki hatalarını ve eksiklerini görüyor.

Ben de böylesi bir uygulamanın doğru ve yararlı olacağı kanısına vardım. Kitaba aldığım yazılara eklemeler ve yazılardan çıkarmalar yaptım. Okuyucunun, denetleyebilmesi için de yazının ilk yayınlandığı dergi, ya da gazetenin adı ile yayınlanış tarihini belirttim. Böylece yazı, düşünsel ekseni değişmeden, açık ve anlaşılır, ya da yazarını tedirgin etmeyen bir duruma gelmiş oldu. Ama, gerçek değerlendirmeyi, elbette okuyucu yapacak.

Emekle kurulacak ve insanca yaşanacak bir dünyanın özlemini duyan, elinden geldiğince mücadelesini yapan bir yazıneri olarak "Kuşatılmış Günler"le verebildiğim soluk da, benim mutluluğum olacak.

KUŞATILMIŞ GÜNLER

Günleri kuşatmak, gerçekte "gün" dediğimiz bu küçük küçük zaman parçalarının içinde yaşayan insanı ve toplumu kuşatmak anlamını taşıyor.

Kimi insan, tanığı olmadığı zamanın kuşatması altında bulabiliyor kendini, kimi insan da kuşatmanın içinde doğabiliyor.

Demek ki, içinde yaşanılmayan zaman, yani geçmiş, büyük ölçüde hali ve geleceği etkiliyor ve çoğu kez de belirleyici oluyor. Örneğin: Savaşın bitiminden sonra doğmuş olan bir çouk, tanığı olmadığı halde savaşın dayattığı koşullarla yaşıyor.

Herhangi bir bireysel olgu, ya da toplumsal hareket, belli bir takvimsel tarihle ifade ediliyorsa da, aslında, o olgunun ya da hareketin taban bulması, belki kısa belki de uzun bir geçmişe yaslanıyor. Çoğunlukla, yetişmiş insanlardaki bedensel ve ruhsal bozuklukların kökü, çocukluk döneminde aranıyor. Örneğin: İleri yaşlarda başgösteren bir akciğer hastalığı, vücudun direnci sayesinde, çocuklukta kendini belirgin olarak duyumsatmayan bir soğuk algınlığıyla ilintili bulunuyor. Ya da yüksek bir yere çıkamamak, oradan aşağıya bakamamak; çocuklukta yüksek bir yerden düşmenin getirdiği sonuç olarak görülüyor. Örnekleri daha da çoğaltılabilecek olan, bu denli, şimdinin olgularından çocukluğa bakma yöntemi, insanın yalnızca sayrılı halleriyle sınırlı tutulmuyor.

Bilim adamları, kişilik oluşumunu da "doğa ve toplum" bütünlüklü olarak, çocukluk dönemiyle sıkı bir bağlantı içinde olduğunu ileri sürüyorlar.

Buna koşut olarak, içinde bulunduğumuz kuşatılmış günlerin de geçmişte, yani tanığı olmadığımız zamanlarda kökleri var.

Bir dönüm noktası olarak kabul edilen II. Meşrutiyet'ten yola çıkarak, ülkenin yaşadığı olaylara bir göz atalım. Çünkü

bu olaylar, yalnızca sarayı ya da belli bir kesim insanı ilgilendirmiyor; sonucu, şiddet ve yaptırımlar olarak halka yansıyor.

II.Meşrutiyet

23/24 Temmuz 1908 tarihinde II.Meşrutiyet'in ilânıyla birlikte, içte çalkantılar başgösterirken "1908 Grevleri" olarak anılan işçi eylemleri İstanbul'dan başlayarak imparatorluğun her tarafına yayıldı. 8 Ekim 1908'de meclise sevkedilen tüm emekçilerin eylemlerini durdurma amacı güden "Tatil-i Eşgal Kanunu Muvakkati" 10 Ekim'de yürürlüğe girdi.

Dışta ise imparatorluğun toprak kayıpları başladı ve imparatorluk yıkılıncaya dek birbirinin peşi sıra sürdü.

13 Nisan 1909'da başlayan ve tarihe "31 Mart Vakası" olarak geçen ayaklanma bastırıldıysa da, **Mahmut Şevket Paşa**'nın 25 Nisan'da ilân ettiği sıkıyönetim, 1912 yılının Temmuz ayına kadar devam etti.

12 Haziran 1913'de Sadrazam Mahmut Şevket Paşa'nın öldürülmesinden sonra da, imparatorluk, **Talât, Enver** ve **Cemal** Paşa'ların emrindeki bir diktatörlüğe dönüştü.

I. Dünya Savaşı

1914-1918 yılları arasında süren ve emperyalist emellerin neden olduğu bu savaş, Osmanlı Devleti'nin 30 Ekim 1918'de Mondros'ta imzaladığı, çok ağır koşulların altına girdiği mütarekeyle son buldu. Ancak İtilâf Devletleri, az sayıdaki askerle Anadolu'nun birçok bölgesini istilâ ettiler.

İsyanlar, Kurtuluş Savaşı ve iç iktidar kargaşalarından sonra Cumhuriyet dönemi başladı.

Cumhuriyetten Sonra

Savaş içinde, işçilerin yasayla elde ettiği haklar geri alındı.

4 Mart 1925'te, **Şeyh Sait** İsyanı gerekçe gösterilerek, dört yıl yürürlükte kalacak olan "Takrir-i Sükûn Kanunu" ilân edildi.

1925-1928 yılları, ağırlığını kürt isyanlarının oluşturduğu toplumsal olaylarla geçti. Takrir-i Sükûn Kanunu'nun son bulduğu 1929 ile 1933 yılları arasında ise, dünya ülkeleri büyük bir toplumsal krizin içine girdi.

Tek Parti

10-18 Mayıs 1931'de gerçekleştirilen 3.Kurultay'dan sonra, ileriki dönemde C.H.P. olan Cumhuriyet Halk Fırkası, toplumu yeniden düzenlemeye yöneldi.

1934'de "Polis Vazife ve Selâhiyet Kanunu" kabul edilerek, polise olağanüstü yetkiler tanındı.

İtalya'nın 1930 yılında yürürlüğe soktuğu faşizan "Ceza Yasası"nı, Türkiye 1936'da, kabul etti.

1938 de Milli Şef ünvanı verilen **İsmet İnönü,** şiddet rüzgârları estirerek tek parti diktatörlüğünü yürüttü.

2.Dünya Savaşı

Savaşa katılmadığımız halde, II.Dünya Savaşı yılları, yokluğun, yoksulluğun yanısıra devlet terörünün de en ağır birbiçimde yaşandığı zaman dilimini oluşturdu. Hemen hemen takibe uğramayan ve ceza görmeyen sanatçı kalmadı. Savaşın bittiği 1944 yılında ise, geniş çaplı Komünist tefkifatı yapıldı.

1947'de gerçekleştirilen Marshall Plânıyla emperyalizme eklemlenen Türkiye, zorunlu olarak çok partili sisteme kapılarını açtı.

DP ve Parti Çokluğu

Demokrat Parti'nin 1950 yılında iktidar oluşundan sonra, kısa bir süre özgürlük rüzgârları eser gibi oldu. Ama gerek ABD'ye, gerekse uluslararası kuruluşlara bağımlılığımız giderek arttı. Yabancı sermayeye kapılar açılırken, borç para bulabilmek için ödünler verildi. Hükümet 25 Temmuz 1950 tarihinde toplanarak Haziran ayında patlayan Kore Savaşı'na 4500 asker göndermeyi karar altına aldı. Ne var ki, 1954'ten

itibaren ülkede toplumsal ve iktisadi bunalımların artmasına paralel olarak D.P.iktidarı da baskıcılığa ve otoriter yönetime yöneldi.

51 Tevkifatı, Türk-İş'in kuruluşu, Tan Olayları, 6/7 Eylül Olayları, 4 Ağustos Kararları ve Vatan Cephesi oluşumunun ardından 1960 darbesi geldi.

Sosyalizmin ve kitlesel mücadelelerin yükselişe geçme sinden sonra 12 Mart Darbesi.

Milliyetçi Cephe'nin beslediği faşist hareketin ve terörün tırmanışı ile **Turgut Özal**'la başlayan yozlaştırma sonrasında 1971 darbesinin yarım bıraktığı kıyımı gerçekleştiren 1980 Darbesi. Bundan sonra devletin çetelerle bütünleşerek kokuşma noktasına geldiği görüldü.

1980 fisefesinin işkence ve insanı eşyalaştıran politikası, bugün üniversiteye gitme yaşına gelen her gencin, anımsadığı olgulardır.

II. Meşrutiyet'ten başlayarak bugünlere dek uzanan süreçte vermeye çalıştığım bu kronolojik satırbaşlı anımsatmalar, bu memlekette yaşayan halkın, hayatlarının her alanında ve sürekli olarak kuşatma altında tutulduğunu göstermek içindi.

I. Dünya Savaşı'ndan Kore Savaşı'na kadar olan süreçte, ölen insan sayısını hesaplamaya akıl gücü yetmez sanırım. Savaşı gözlemlerkken insanı bayıltan bu kanlı görüntü, "ülkede barış var," denildiği zaman da fazlaca değişmiyor.

İnsanlar emperyalist dünyanın arzularını yerine getirmek için doğuyorlar, egemen güçlerin emirleriyle çarpışıyorlar ve ölüyorlar. Bu mudur insanca yaşam?

Artık, insanlığın bu sistemle birlikte yaşayamayacağı gerçeğinin ve suskunluğun son noktasına gelinmiştir. Çabuk olmazsak, çak daha acılar çekeceğiz.

DÜŞÜNCE ÖZGÜRLÜĞÜ VE KORKU KEMİRGENİ

Descartes, ünlü: "Düşünüyorum, o halde varım" özdeyişiyle düşünmenin varolmakla eşdeğer olduğunu söylüyorsa da, günümüzde özgür düşüncenin kazanımı için başka öğelere de gereksinmeler bulunmaktadır. Bunların en önemlilerinden birisi de korkunun aşılmasıdır.

Düşünce, korkunun sarmalından kurtulduğu oranda sağlığına kavuşur. Çünkü; baskı, şiddet ve korku birbirini besleyerek hastalıklı bireyi, giderek hastalıklı toplumu yaratan en önemli etmenlerdir.

Kuşkusuz, sözünü ettiğimiz düşünce özgürlüğünün gerçekleşmesini engelleyen bireysel, ailesel, toplumsal ve benzeri korkulardır. Daha doğrusu, toplumsal katmanlarda sarmalaşan ve birbirini ürküten, dolayısıyla büyüten korkulardır.

İnsanlar, aydınlanma yoluyla ne olduklarının, yani kendi cevherlerinin ayırdına varmışlar ve bilinçlenmişlerdir. Aydınlanma çağını geçirmemiş ülkelerde ilâhi yasalar aracılığıyla, tanrıyla insan arasında bir efendilik- kulluk ilişkisi yaratılmıştır. Sanki **Diderot**'nun: " Doğa ne köle, ne efendi yaratmıştır," sözüyle inatlaşır gibi akıl devreden çıkartılarak, yerine korku egemen kılınmış, böylece insanın özgün iradesiyle düşünmesinin yolu tıkanmıştır. Çünkü, kişi tüm iradeyi elinde bulunduran Allahın ve onun buyruğu olan dinin gereklerini yerine getirmek durumundadır. Bu nedenle, gözlem ve çeşitli yollarla maddi algılamalar sonunda elde ettiği gerçekleri bile kendi düşüncesinden kaçırmaktadır. Çünkü korkmaktadır. Özgür iradesiyle düşünmesi, ya da bu istemi duyması her şeyi bilen ve gören Allah tarafından cezalandırılmasına yol açacaktır.

Ülkemizde yaşayan halkların büyük bir çoğunluğunun

tutsağı olduğu bu türdeki Allah korkularıyla da devre tamamlanmış olmaz. Çünkü korkunun, dolayısıyla özgür iradesiyle düşünemeyen insanların emeğini sömürmenin en büyük dayanağını, uluslararası çıkar sistemi oluşturmaktadır. Bu sisteme bağlı olan geri kalmış ülkelerde ise burjuvazi, daha geniş çerçevede söylemek gerekirse; maddi anlamda egemen güç durumundaki sınıf, aynı zamanda egemen düşünsel gücün de sahibidir. İşte bu egemen sınıf, var olan üretim tarzı içinde kendi inzibat kadrolarını kurar. Böylece, kendi çıkarlarının gerçekleşmesini, devlet gücünün kullanılmasıyla da sağlamış olur. Uydusu durumunda olan birçok kişi, kurum ve kuruluşlar da doğrudan, ya da dolaylı yaptırımlarının destekleyicisi veya dama taşları durumuna girerler. Bilerek ya da bilmeyerek egemen sınıfın ideolojisiyle birlikte, korkuyu da toplumun çeşitli katmanlarına taşırlar, kökleşmesini sağlarlar.

Dinin, bir anlamda Allahın temsilcileri, bu bağlamda ilginç bir görüntüyle karşımıza çıkarlar. Kalın çizgilerle belirtecek olursak, Allahtan korktukları için insanları kulluk boyunduruğuna alan bu elçiler üzerinde, sömürü sisteminin komandoları da ağır basar. Onlar da kaderci bir yol göstermeyle, bu kez insanların emeklerini hakim sınıfa peşkeş çekerler. Böylece, hem korkularını saklamış, hem de çıkarlarını korumuş olurlar.

Görülüyor ki, toplumlarda korkunun yaratılıp yaygınlaştırılması ve kökleştirilmesi ile; aşılması ve yok edilmesi yolunda gelişen iki karşıt görüş, girişim ve uğraş var. Bunları aynı zamanda özgürlüğü, özgür düşünceyi yaratmak ve yok etmek isteyenler olarak iki cephede de düşünebiliriz. Düzeni, düzenle birlikte çıkarlarını korumak ve sürdürmek isteyenler, insanlar üzerinde korkuyu egemen kılmak isterler. " Özgürlükler kötüye kullanılıyor, biz bu kadar özgürlüğe yaraşmayız," vb. söylemlerle, özgür düşünce ve özgür edimi silmeye çalışırlar.

Alfred de Vigny: "Özgürlük ve düzen, hiçbir zaman, hiçbir yerde birlikte var olamamışlardır. Hiç bir zaman ikisinden de vazgeçilemedi," sözleriyle, bu içiçeliğin yerinde bir saptamasını yapmıştır.

Sonuçta; tarih sayfaları otorite ile özgürlük çatışmalarının sıcak ve soğuk savaşlarla ifadelendirildiği bir alan olmuştur.

Buna karşın insanların insanca yaşaması için, özgür düşünceye kavuşması gerektiğine inananlar da vardır. Bunlar ise, sanatçılar ve aydınlardır. Çünkü onlar, (insan, iyi, güzel, doğru, özgürlük, adalet, ahlâk) vb. gibi insanı yücelten kavramların sorumluluğunu taşımaktadırlar. Elbette onların arasında da çeşitli baskılar sonucunda korkulara teslim olan, kendikendilerine sansür uygulayarak devre dışı kalanlar da olacaktır. Ne ki, büyük bir çoğunluğu:

"Özgürlüğün; doğaya, sosyal yaşama ve kendimize olan egemenliğimiz, "anlamına geldiğinin ayırdında ve bilincindedir. Bu nedenle, dış zorunluluklar ve yaptırım istekleri olarak gelecek etkilere tepki göstereceklerdir. Ya da göstermelidirler. Çünkü, sanatçı ve aydınlar, geçmişi bugüne; bugünü de geleceğe taşıyan kökü zamanlara yayılan ağaçlardır. Toplumun bireylerini, kendi ayakları üstünde durdurma savaşımı yapan erlerdir. Onların özgürce düşünmelerini ve eylem yapmalarını engellemek demek; ülkede olabilecek düşünce erazyonuna göz yummak anlamına gelecektir. Böylesi yaptırımlara ise, namuslu hiç bir sanatçı ve aydın asla boyun eğmeyecektir.

Voltaire: "İnsan özgür doğmuştur, en iyi hükümet bu doğa vergisini her ölümlüye olabildiğince çok sağlayan hükümettir," demekteyse de, sömürü sistemine bağlı hükümetlerden hakça ve çokca bir şey beklemek boşunadır. Ancak elde edilecek hak ve özgürlükler, özellikle sanatçı ve aydınların mücadelesi sonucu somutlaşıp gerçekleşecek ve emekçi halk tarafından sahiplenilecektir. Yeter ki, korku kemirgenine tutsak olmayalım.

"Yüksek Sesle Düşünmenin Tam Sırasıdır"
Can Yayınları, İstanbul 1997

TEMMUZ'DA YANGIN SICAĞI

Ahmen Alan , Ahmet Öztürk , **Ahmet Özyurt,**
Asaf Koçak, **Asım Bezirci,** Asuman Sivri,
Behçet Aysan, **Belkıs Çakır,**
Carina (Cuanna) Thuijs,
Edibe Sulari (Ağbaba), Erdal Ayrancı, **Gülender Akça**
Gülsün Karababa,
Hakan Türkgil, Handan Metin
Hasret Gültekin, Huriye Özkan, **İnci Türk**
Koray Kaya,
KenanYılmaz, Mehmet Atay,
Menekşe Kaya, Metin Altıok, **Muammer Çiçek,**
Muhibe Akarsu, **Muhlis Akarsu,**
Murat Gündüz,
Nesimi Çimen, Nurcan Şahin, **Özlem Şahin**
Sait Metin, **Sehergül Ateş,** Serkan Doğan
Serpil Canik,
Uğur Kaynar,
Yasemin Sivri, Yeşim Özkan

*

Onlar ki; kalemde, türküde, sazdaydılar
Bitiş hüznünü bir yangının
Birbirlerinin gözleriyle soludular.

Onlar ki; adlarıydılar açık havaların
Gülleri, ateş üstünden
geleceğe taşıdılar.

Güngör Gençay

Anahtarlarımız kilidin içinde dönüp, Temmuz ayının kapısını açtığı zaman, güneş sıcağıyla birlikte yangın sıcağıyla da yüzyüze geliyoruz. Sermaye sınıfı gerektiğince yararlanıyor Temmuz sıcağından. En yeni teknolojiyi kullanarak, depolamasını da yapıp keyfine bakıyor. Başka bir deyişle sıcağı da sermayelerine kattıktan sonra, yangını bizlere bırakıyor.

Peki biz ne yapıyoruz?

Yangın sıcağının ölümlere dönüştüğü üç yıl öncesinden başlayarak şimdiye dek üzülüyor, yakınıyor, sabrın işimize gelen yanına yaslanarak bekliyoruz.

Neyi?

Sekiz-dokuz yaşlarındaki çocuklar, gecenin bi saatinde camilerden çıkıp, dualarını yüksek sesli haykırışlarla ve de hiç kimseye aldırmadan sokaklarda sürüyerek evlerine taşıyorlar.

Kendilerini aydın olarak tanımlayanların büyük bir çoğunluğu ise, mantar gibi üreyen barların ve gece kulüplerinin rakılı, şaraplı, esrarlı eroinli ve morfinli bulutları içinde, şiirlerle, anılarla birlikte eskiyorlar. Ya da kendilerini eksilten şiirler yazıp-okuyarak, anılarını anlatıyorlar.

Temmuz sıcağının içinde çoğalması gereken insan sıcağı ve dayanışması, inadına daha da azalıyor.

Doğal olarak gözlerimiz öncelikle yakın mesafeyi, yani ülkemizi tarıyor. Ne yazık ki, gözlerimizin ulaştığı menzilde, yalnızca hile, köşe dönme, vurgun, kokuşmuşluk, işkence, kıyım ve gözyaşı görünüyor. Bir de bu olanları hiç tınmadan, olağan dışı hiç bir şey olmuyormuş gibi davranan, gündelik yaşam halleri içinde görünüp kaybolan aydınlar.

Siyaset, ülkesini seven her insanın, içi-dışı ayağa kalkmadan bakamayacağı cılk bir yara haline dönüşmüş.

Emeğe dayalı bir partinin kapatılması yolunda fiilen harekete geçilmiş.

Cezaevlerinde başlatılan açlık grevleri, tutsakların yaşamlarını ölümle karşı karşıya getirmişken, sorumlu olanlar ve müdahele etmesi gerekenler, zaman içinde tarihe ve halklara hesap vereceklerini unutarak, görmezlik ve umursamazlıklarını

sürdürüyorlar.

Halk kendi üslûbundaki kıpırtılar içinde bekliyor. Artık, eline silâhı alıp meydanlara dökülmenin dönemi kapandığına göre, geçmiş mücadele süreçlerinden dersler çıkararak, daha da donanımlı hale gelerek yürüyüşü sürdürmek gerek.

Ezilegelen halklar, düzenin partilerinden hiç birini iktidar yapmamakta direniyor. Grevlerle, protestolarla, mitinglerle, boykotlarla, oturma ve daha değişik bir çok eylemlerle karşı tavrını ortaya koyuyor.

Dirençle mücadelelerini sürdüren Cumartesi Anneleri ve yönetimin emriyle gerçekleştirilen tutuklamalar, bu kıpırdanışın somut örneklerini oluşturuyor.

Tarım işkolundaki örgütlenmelerin sıfır noktasında olması bir yana, sanayi işçisinin dahi iş güvenliği ve insanca yaşama hakkı bulunmazken, ülke ölçeğinde bu kıpırdanışın çok yavaş olmasını doğal karşılamak gerekir.

Yaptığı yıkım ve kıyımların izlerine hâlâ rastlanan, hâlâ acıları çekilederan iki korkunç darbe yaşadık. Bu darbelerin sistemle bütünleşerek getirdiği yaptırımlar sonucu, tüm değerler bozuluma uğradı. Ağır yaşam koşulları; kişileri örgütlenmelerin ve toplumsal olayların dışına itmekten öte, köleleştirdi. Oysaki şimdi, küçükten büyüğe; öğrenciden ev kadınına, tüm insanlar yavaş da olsa bir toplumsal devinim içinde.

Toplumun çeşitli kesimlerinde görülen bu devrimler ise, insan eti kokmayan Temmuz'ları ve koşup gelmekte olan aydınlık günleri müjdeliyor.

Gerçek Sanat Dergisi
Temmuz 1996, Sayı:22

EKMEKTE KÜÇÜK DOLAŞIM

Bize, yiyeceklerimizi ekmeğe katık etmeyi bellettiler önce. Çünkü, ekmeği bulmak zordu ama, katığı bulmak daha da zordu. fakir aileler için neredeyse lüks ve olanaksızdı. O nedenle, II. Dünya Savaşı dönemi çocukları olan bizlerin, ekmeğe daha farklı bir bakışı ve yaklaşımı vardır. Asıl yiyecek, ekmektir bizler için. Yanında başka bir şey olmasa da keder etmeyiz.

Biz, uzun yıllar bir zeytin tanesini bir lokmada yemedik. Yiyemedik. Elimizdeki ekmeğe göre bölüştürdük var olan zeytin tanelerini. Leblebiyle ekmeğin ortak tadına vardık. Ekmeğimize, pilâvı destek ettik her zaman. Bu alışkanlıktan kopmuş olanımız günümüzde de çok azdır sanıyorum.

Açlık sorunu, bugün de hem ülke, hem de dünya gündeminin ilk sıralarında yer tuttuğu ve ekmek yine koşulsuz bir gereksinme olduğu halde **Süleyman Nesip**'in "Dilenci Kız" şiirinde:

> "... Bir Akşam üstü... Bütün donmuş ortalık, herkes
> Telâş ile müteveccihti kendi hânesine,
> Elinde bir yiyecek naklederdi lânesine.
>
> Erişti gûşuma pek ince pek küçük bir ses:
> O karlar üstüne düşmüştü bir zavallı melek,
> Morarmış ağzı ile derdi: 'Bir dilim ekmek!'"

dizeleriyle sözünü ettiği türden bir dilim ekmek isteyen dilencilere, artık günümüzde rastlamak olası değil. O nedenle, belli bir kesimin yaşadığı gösterişe ve lükse kanılarak anlattıklarımıza, geçmişteki yaygın yoksulluğun izini sürmek olarak bakılabilir.

Günümüz insanına ne sağladığı, yarına ne denli yeni ve iyi şeyler taşıyacağı sorulabilir, ya da görünenlere benzer başkaca sorular çoğaltılabilir. Bütün bunları, egemen sınıfla ezilen sınıf arasında süren mücadeleyle özetlemek olasıdır. Ne var ki, düşüncelerimizin aydınlattığı alan üzerinde gözlerimizi gezdirdiğimizde; bu gerçeklerin, yakın mesafeden tanığı olmak mümkündür. Ayrıca ekmeğin, tüm zamanlara egemen olan nesnel bir ölçüt olduğunu görürüz.

Eski dönemlerde, vergi olarak ekmeğin hammaddesi olan buğdayın alındığı, pazarlarda para birimi olarak kullanıldığı, ekonomik konumun belirleyicisi olduğu herkesce bilinen bir gerçektir. Böyle olunca, ekmeğe; hem toplum, hem de birey yaşamının bir ölçütüdür demek yanlış olmaz. Çünkü dünlerde paranın değeri, satın aldığı ekmek ölçümlemesi yapılarak ortaya konurdu, bugün de aynı ölçümleme geçerli. Hem de, yine en doğru sonuca varmış olarak. Hele hele bizim gibi sömürü düzeninin egemen olduğu ülkelerde kan emiciler tüm alanlara uzandığından, ekmek üzerindeki oyunlar da çok net bir biçimde görülebilir.

Köylerde kapalı bir ekonomik düzen varolduğundan, ekmek ihtiyaca göre uyarlanır. Kışı çıkaracak un, köy hayatının belirleyici bir etmenidir. Büyük kentlere doğru yola çıkıldıkça, ya da buralarda yaşandıkça, toplumdaki ve ilişkilerdeki karmaşa ile düzenin çürümüşlüğü, daha da belirgin ve yanılgısız olarak ekmeğe yansır.

Sanayisi gelişmiş, ya da yarı gelişmiş olan kentlerde ise yansıma, doruk noktasına ulaşır. Bu sanayi, ister ağır sanayi olsun, ister turizm, isterse de ayak -bacak sanayii. Her ne olursa olsun, yaşanılan nitel konumun izdüşümünü ekmekte görürüz.

Büyükçe bir kentte gezindiğimizi varsayarak, dikkatlerimizi yalnızca ekmek üzerinde yoğunlaştıralım.

Eskilerde olduğu gibi, koca bir hamurun ortasında, pantolon paçalarını dizlerine kadar sıyırıp ayaklarıyla tepinen insanları artık göremeyiz. Yani ekmek hamuru, ayaklarla çiğnenip karılmıyor artık. O nedenle de ekmeklerin içinden saç, sümük ve de

içine düşürülmüş paçavra ile akla gelmeyeek olan hırdavatlar çıkıyor. Fırınlarda, göstermelik de olsa bir temizliğin uygulandığı hemen dikkati çekiyor.

Fırının, ekmeği pişiren ateşleri, yanardağınki gibi kendi göbeğinde saklı. Çoğunlukla da elektrikli fırınlar devreye girmiş. Gösterişine diyecek yok. Matematik bir söylemle, tam dört dörtlük. Ama, bazı fırınlarda çıkan ekmeklerin hamuru, kurşun gibi midesine oturuyor insanın.

Yine de kurbanlık koyunlar ömeği, fırınların vitrinlerine dayadıkları, çeşitli biçimler almış olan ekmeklere dayanılmıyor. Kimi yoksul çocuklar, kapısından başlarını uzatıp burunlarına hapsedebildikleri kokuyla yetiniyor, kimi işsiz güçsüzler de sahip olduğu ekmeği kınyor ve dumanını bile ziyan etmekten korkarak midesine indiriyor.

Ve ekmekler dağılıyor. Evlere, bakkallara, lokantalara, okullara, eğlence yerlerine, hapisanelere, hastanelere ve daha daha nice yerlere.

Eğlence yerlerinden atılan ekmek, (Konumuz ekmek olduğu için, yemeğe, ya da diğer atıklara değinmiyorum.) minik bir serçeye yem bile olmadan, yararsız bir çöp olup gidiyor. Ya hastanelerden atılanlar? Yüzlerce kişinin karnını doyuracakken, kedi ve köpeklerin çöp tenekelerini eşelemelerine yol açıyor. Onların yanı başında da yine aç olan insanların çöp tenekesi arayışları.

Kimi eve aylık olarak giren para, yalnızca ev kirasıyla her gün alınacak yedi-sekiz tane ekmeği karşılıyor. O nedenle aile bireyleri, konu komşunun yaptığı yiyecek yardımlarını saymazsak, yaşamlarını kuru ekmekle sürdürmek zorunda kalıyor. Kimileri de koltuk altına sıkıştırdığı yarım ekmekle ayaküstü öğün geçiştiriyor. Cezaevlerinde, katıksız hapis cezasına çarptırılan tutsaklar ise; insanla ekmek ilişkisinin başka bir acılı yanını oluşturuyor.

Bütün bunların yanısıra, ekmek sanayii de durmadan gelişiyor. Gramajdan yapılan çalıntılar sonucu, daha süslü fırınlarla, daha yakışıklı vitrinlere, olanca çeşitlilik içinde

taşınıyor. Dünlerde yalnızca pazar ekmeği ve ev ekmeğini bilenler; bugün birçok tür ekmekle tanışıyorlar. Bunlar, içerdiği maddeler ve yapılma biçimleri olarak değişkenlik gösteriyor. Kepek, çavdar, francala, yulaf, tuzsuz, sandviç ve daha birçok çeşidinin yanısıra bir de "Halk Ekmek" var. Adından da anlaşılacağı gibi, halkın sahiplendiği, itibar ettiği ekmek bu. Nedeni ise ucuz oluşu.

Ama görülüyor ki, halk yediği ekmekte bile ayrı. Yöneticiler bunun adını koymaktan korksalar da uygulamasını yine kendileri yapıyor ve bu sınıfsal gerçeklikle hergün yüzyüze geliyorlar. Bu olgu bize, halkın ana gereksinim maddesi olarak gördüğü ekmeğin; yaşamı içindeki yerini belirlemekle birlikte, hem ekonomik düzeyini hem de bulunduğu tarafı, yani sınıfını ortaya koyuyor. Çünkü karşı tarafta ekmeği sofralarından kaldırmak isteyenler ve de kaldıranlar var. Bunlar, evlerinde, ya da diledikleri en pahalı eğlence yerlerinde masalarını, halkın adını bile bilmediği yiyeceklerle donatıp yemeklerini yerlerken, ekmeğe hiç mi hiç gereksinme duymazlar. Çünkü, ekmeği yaşamlarından çıkarmışlardır.

Biçimsel gibi görünen bu karşıtlığın özünde, halk ve onu sömürenler boy gösterirler. Onun için, insanca bir yaşam adına yapılacak savaşımda hedef olarak görülmesi gereken; halkın ekmeğini çalıp, ekmek yemeyen bu sınıftır işte.

İnsancıl Dergisi
Şubat 1995, Sayı:52

ÖLÜME GİDERKEN

Her insan, yaşamasının gerekçesini açıklamak için kendince bir neden bulur. Artık işlevlerini tümden yitirmiş olanlar bile, daha önce yaptıkları işlerle buna hak kazandıklarını, inanarak savunurlar. Bilincini yitirmeden son anlarını yaşayanların, boş gözlerle bakıp, hayata içgüdüsel olarak sarılmaları, bu yüzdendir sanırım.

İnsan yaşamı üstüne derinleştirilen düşünceler, yaşamayı amaç ve araç olarak kabul eden iki aykırı anlayışı çıkarıyor karşımıza. Yaşamayı amaç kabul edenlerin, bu amaçları için her şeye katlanan insanlar olması gerekir. Çünkü yaşamak amaç olunca; "her pisliğe, her rezilliğe katlan, ama yeter ki yaşa," gibi çarpık bir düşünsel sonuç çıkarmamız da olası. O zaman da insanın tüm manevi değerleri sıfırlanmış oluyor.

Eğer klinik vak'a değilse, yani sağlıklı bir kafa böyle düşünebiliyorsa, o zaman bu olgunun utanç verici bir durum olduğunu söylemek de yanlış olmaz. Çünkü, insanın kendisine olan saygısının dahi yittiği bir noktada yaşamaktır bu. Böylesi bir duruma da yalnızca yaşamayı amaç olarak kabul edenler katlanabilir.

Yaşamayı araç olarak kabul edenlerin karşısında mutlaka bir obje vardır. Bu obje, bir bebeğin derinlikli varlığından, **Pablo Neruda**'nın:

Yanıbaşımdaymış gibi
Toplanın bir bir
Kavgamız sürüp gidecektir
Fabrikada tarlada yani
Sokakta ve gühercile madeninde
Kırmızı ve yeşil bakırın ağzında,
Korkunç dehlizinde kömürün

Kavgamız her yerde sürecektir, kardeşler!
Ve ölülerimize adadığımız,
Kanımızla ıslanmış bu bayraklar
Yüreğimizde sonsuz bir ilkbahar yaprağı gibi
Serpilip gelişecektir!

dediği, ve "Hepsi Buradalar" (1) adlı şiirinde görüldüğü gibi, toplumsal mücadelelere kadar uzanır. Ve bu mücadeleyi yapanlar, büyük bir olasılıkla sermayenin boy hedefi olabilirler.

İşte, ölüme giderken bir demet çiçek gibi açmış Fransız direnişçilerini anlatan bir kitap var elimde. Adı: " Kurşuna Dizilenlerden Mektuplar". Sorun Yayınlarından çıkan kitabı, özellikle parti ve sendika liderlerinin okumasını salık veririm. Çünkü, **15-16 Haziran**'ın havasını soluduğumuz bugünlerde, onlara da mutlaka kitaptan bir pay düşecektir.

1971yılında **Lenin** Nişanı'nı ve 6 Mayıs'ta **Karl Marx** ödülünü alan Fransız Komünist Partisi liderlerinden **Jacques Duclas**, kitaba yazdığı önsözde:

"...Ve okuyucu için asıl çarpıcı olan şey, bütün bu insanların, yalnızca yaklaşmakta olan zaferin ilk ışıklarını ölmeden önce ufukta görenlerin değil, ama ufuk henüz karanlıkken ve görünürde nihai zafere ilişkin umutlarını doğrulayacak hiç bir şey yokken ölenlerin de savaşın zaferle biteceğine duydukları sarsılmaz güveni kanıtlamış olmasıdır. ... Bu, **Jean Pierre Timbaud**'un "Yaşasın Fransa! Yaşasın enternasyonel proletarya" diye yazdığı son mektubundan da anlaşılan sarsılmaz inançtı. Ve bu komünist işçi, yurduna ve proletarya enternasyonalizmine duyduğu inancı, idam sehpasının önünde, kendisini kurşuna dizmeye gelen nazi askerlerinin yüzüne gururla haykırdı: *Yaşasın Alman Komünist Partisi.* Böylece **Jean Pierre Timbaud** savaştaki kardeşlerine sesleniyor ve Hitlerci cellatlarla hiç bir ilgisi olmayan Alman işçilerine umut veriyordu. Bu denli gururla ölmeyi bilen bu insanlar, umutsuz, yaşamdan hoşnutsuz değildiler. Hayır, yaşamı seviyorlardı.

25 Ağustos 1943 de, otuz dört yaşında kurşuna dizilen komünist ve sendikacı metalurji işçisi **Maurice Lacazette**'in mektuplarının tanıklık ettiği gibi..... Bunca kahraman arasında, sonuna dek örnek bir savaşçılık gösterir ve cesaretle savaşırken, Hitlerciler tarafından vurulan biri vardı. **Charles Debarge**, metal işçisi, komünist savaşçı ve Francs-Tireurs ve Pas-de-Calais partizanlarının örgütleyicisi. Ondan geriye, Hitlerci hainlere karşı verdiği kahramanca mücadelesinin tamğı olan belgeler kaldı.....

Kurtuluş, işte bu ölülerin özverisi sayesinde, yurttan hiçbir zaman umudunu kesmemiş olanların sayesinde, 1944'de Fransa halkına verilmiş bir çift armağan değil, ama güç koşullarda sürdürülmüş amansız mücadelelerin sonucu oldu.....

Fransız direnişinin boyun eğmez önderi olmak, istilâcılara karşı ilk silahlı mücadeleyi örgütlemek onuru Fransız Komünist Partisinindir, hiç bir şey bu gerçeği silemez, hiç bir şey, ne hakaretler, ne iftiralar, bu gerçeği unutturamaz...

Şu anda kapitalist tekellerin tüm güçlerine saldırarak ve sosyalizme giden yolu açarak yeni bir demokrasi için mücadele etmenin önemi, direniş savaşçılarının büyük kahramanlık örneklerine duyulan bağlılıktadır," diyerek direnişi, parti ile sendika dayanışması ve bütünlüğü içinde ele alıyor ve direnişçilerin mektuplarından örnekler veriyor.

Zaman zaman başvuracağımız kitaptaki direnişçilerden **Pierre Semard**'ı tanıyıp 7 Mart 1942'de yazdığı mektubu okuyalım.

1887 yılında doğan, Fransız Komünist Partisinin Politik Büro Üyesi, Seine Bölgesi Danışmanı, Demiryolu İşçileri Ulusal Federas- yonu Genel Sekreteri olup, 7 Mart 1942'de kurşuna dizilmek üzere nazilere teslim edilen **P.Semard**:

" Sevgili Dostlarım, ...birkaç dakika içerisinde kurşuna dizilmiş olacağım. Ölümü dingin bir şekilde bekliyorum. Komünistlerin yurtseverce ve devrimci bir tarzda ölmesini bildiklerini cellatlara göstereceğim..... Fransa'nın kurtuluşuna olan inancımla ölüyorum. Demiryolcu arkadaşlarıma nazilerin

işine yarayabilecek hiç bir şey yapmamalarını söyleyin. Demiryolcular beni anlayacaktır, beni işitecektir, gerektiği gibi davranacaktır eminim.

Elveda sevgili dostlar, ölme saati yaklaştı. Ama beni kurşuna dizmeye gelen nazilerin şimdiden yenik düştüğünü ve Fransa'nın savaşı sürdüreceğini biliyorum.

Yaşasın Sovyetler Birliği ve müttefikleri. Yaşasın Fransa."

*

Tek tek örneklerle çok sesli bir mücadele ve devrim türküsü yaratan Fransız direnişçilerinin, bu olağanüstü inanış ve yücelikleri, **Paul Elouard**'ın:

...Ölümün basamakları üstüne
Senin adını yazdım.."

diyerek soluyan ve mücadelelerin öle öle kazanılacağını söyleyen iki dizesini getiriyor aklıma. Bir de yaşamın en görkemli durağında, devrimci gençlerin hayatlarıyla yazıp güzelledikleri dizeleri.

Emek Gazetesi,

---

(1) **Pablo Neruda**,Şiirler/ Çeviri: **Enver Gökçe**/ Yücel Yayınları, İstanbul

EGEMENLERIN İNSAN KIYIMI

Şiddet ve kıyım, bilinçli ya da bilinçsiz olarak kişiden başlayıp, kurumlara yerleşen, devletin politikalarında önemli yer tutan bir olgudur.

(Kişisel klinik olaylar, tanımlamaların ve yazının dışında tutulmuştur.) Böyle olunca, kişi olarak gerçekleştirilen şiddet ve kıyımlar, yapan ya da yaptıranın konumuna göre nitelik değiştirir. Örneğin, sokaktaki adamla, bir siyasinin gerçekleştirdiği şiddet ya da öldürme, görece olarak bir aynılık gösterse de, çoğunlukla ikisi de kendilerine özgü amaç ve yapısallık taşırlar. Ne var ki, uzun erimli bakıldığı zaman kişilerin, etnik grupların, değişik inançta olanların ve devlet eliyle gerçekleştirilen şiddet ve kıyımların ortak bir hedefi olduğu görülür. Bu da, ya egemen olmak ; ya da egemenliği derinleştirmek, "Demokles'in Kılıcı" örneği korku ve baskıyı sürekli kılmaktır. Bunu sağlamanın yolu ise, kıyımdan ve köleleştirmekten geçmektedir. **Volney**'in dediği gibi:

"...Bir adamın bir başkasından daha kuvvetli olması, tabiatın aksaklığı olan bu eşitsizlik; tabiatın kanunu sayıldı. Kuvvetli, zayıfın hayatını elinden alabilecek durumda olduğu halde, almadığından, onun şahsı üzerinde aşırı bir mülkiyet hakkı iddia etti; fertlerin köleliği de milletlerin köleliğini hazırladı.

Ailenin başı, evinde nüfusunu mutlak olarak kullandığı için, yalnız zevkleriyle sevgilerini kendisine hareket ölçüsü yaptı. Eşitliğe, adalete bakmadan mallarını verdi, yahut geri aldı. Babalık istibdadı da siyasi istibdadın temellerini attı.

Çalışma ve zaman, bu temeller üzerine kurulan topluluklarda zenginlikleri çoğalttıklarından, kanunlar yüzünden rahata kaçan (insanlardaki) hırs da gayretini hiç eksiltmeksizin daha kurnazlaştı. Birlik ve medeni barış görünüşü altında, her devletin

içine gizli bir savaş soktu. Bu savaşta birbirine zıt meslek, sınıf, aile gruplarına ayrılan yurttaşlar ise durmadan yüksek iktidar adı altında, ihtiraslarının dilediği gibi her şeyi yağma etmek, herkesi köleleştirmek imkânını elde etmeğe baktılar. Her şekle giren, ama sebepleri ve amacı hep aynı olan bu istilâ ruhu, durmadan milletlere ıstırap verdi. Bu ruh, bazen, bir topluluk antlaşması yapılmasına karşı gelerek yahut yaşayan antlaşmayı bozarak bir ülkenin insanlarını, aralarındaki bütünanlaşmazlıkların gürültülü çarpışması içine attı..."

Araştırmacıların belirlemelerine göre, ilk çağlardaki çarpışmalarda yenen taraf, yenilen tarafı çoğu zaman tümden ortadan kaldırır, kimi zaman da etini yiyerek yararlanırmış. Bir savaşta galip gelenler, yiyebileceklerinden çok daha fazla esir almışlar. Yedek olarak sakladıklarını, boş durmamaları için çalıştırmaya başladıklarında; çalıştırmanın, etlerini yemekten daha yararlı, daha doğrusu kârlı olduğunu görmüşler. Böylece kölelik doğmuş.

Böylesi bir uygulamadan doğan ve çağlara damgasını vuran kölelik, sözüm ona çağdaşlığın yaşandığı günümüzde biçim ve nitel değişmelere uğrayarak egemenliğini sürdürmektedir. Kölelik döneminde; sahipleri, ölmemesi için kölelerine ana ihtiyaç maddelerini, en azından, bir lokma ekmek vermekten sakınmazken, günümüzde adı özgür olan köleler, sokak ortalarında kaderleriyle başbaşa bırakılmaktadırlar.

Volney'in aydınlattığı yolun ışıldağını büyüterek insanoğlunun geçmişine bakıldığı zaman, dünya yüzünde varolmuş ve halen varolan tüm ülkelerdeki insanların, iç ve dış egemenlerin yaptığı kıyımlarla içiçe yaşadığı görülür. Onun için resmi tarihler, taraf tutan birer kıyım belgeleridirler.

Bu kıyım yelpazesi, dıştan içe doğru değerlendirilmeye alındığı zaman, savaşların insanlığın yaşamında kapsamlı ve ağırlıklı bir yer tuttuğu gözlenir.

Yazılı tarih kaynaklarına göre; bilinen en eski ülkelerden biri olan Çin'in, M.Ö. 5.yüzyılın son yarısında yaşamış "Halkın sesi hakkın sesidir" diyen bilge bir **Konfiçyüs**'ü vardır. Ayrıca,

yaptığı yenilikleri dine aykırı bulan, bağnaz yüzlerce din adamını öldürtmüş, **Çenk** gibi bir de hükümdarı bulunmaktadır. Buna rağmen, korkunun ve sevginin yarattığı tanrılarla yaşayan Çin halkı, sürekli olarak iç ve dış kıyımlara maruz kalmıştır.

M.Ö. 333 yılında **Büyük İskender**'in ordusunda nakliye eri olan **Symmachos**, annesine yazdığı mektupta:

"...Her kahramanlık menkıbesinin ardında ne kadar acı, ne kadar gözyaşı ve ne kadar kan saklıdır, kimse ondan söz etmez..." diyerek bir doğrunun altını çizerken, Helen eri olmak ve barbarlara hürriyet ve medeniyet götürmekle de övünmektedir. Oysaki İskender, **Zeus** Tapınağı'nda tanrılar arasına girmiş, kutsal rahipler tarafından "**Zeus**'un Oğlu" ilân edilmiştir.

Görülüyor ki dinler, gerek savaş, gerekse barış zamanlarındaki yaşam ve ilişkiler trafiğinin ayrılmaz parçası olmak bir yana; zaman zaman dümencisi, yani, yönlendiricisi olmuşlardır.

İtalya Canavarı Kayzer **Karakalla**, Romalı binlerce kişiyi yok ettirmenin yanısıra, kardeşini kendi elleriyle öldürmüş ve sonra senatodan, onu tanrılaştırma kararı çıkartmıştır. Onun ünlü: "Varsın tanrı osun, ama yeter ki ölü olsun" sözü şimdilerde dahi ibret verici olmalıdır.

Ne ki, hem kendi ülkelerinde yaşayan insanlar arasındaki iç kargaşa; hem de ülkelerin birbirleriyle olan çatışması ve bunun sonucu olarak da yaşanan şiddet ve kıyım bir türlü sona ermemektedir. Doğanın tabiatına aykırı olan bu durum, yapay bir devinim ile, kıyımlara hız kazandıran, çıkara dayalı bir işleyişin de var olduğu gerçeğini de ortaya koymaktadır.

Bu durumda akla ilk olarak, savaşların, dinsel ve etnik kaynaklı kargaşaların kime yaradığı sorusu gelmektedir. İşte bütün bunlar, bir sınıfın, diğer sınıflar üzerindeki tahakkümünün sonucudur. **Marks**'ın dediği gibi:

"Hür insan ve köle, patrici ve plep, baron ve serf, lonca ustası ve kalfa, tek kelimeyle ezenler ve ezilenler... Birileri diğerlerine karşı bitip tükenmek bilmeyen bir çatışmaya itilerek,

aralıksız bir mücadeleyi; kimi zaman başka biçimlere bürünen, kimi zaman açık bir mücadeleyi; her defasında, ya devrimle bütün toplumun alt üst oluşunu doğuran ya da çatışan iki sınıftan birinin yıkılmasıyla son bulan bir mücadeleyi sürdüregeldiler."

Kabul etmek gerekir ki, ayrıntıları bilinmeyen eski dönem savaşlarından Körfez Savaşı'na dek, dinler, halkların boyun eğmesini sağlayan bir araç olarak kullanılagelmiştir. Ayrıca, sınıfsal yapıdan soyutlanarak emeğin ucuza kapatılmasında da aracı olmuştur. Bütün bunların ardında, 1900'lü yıllarda Mezopotamya'yı İngiliz diplomatı **Eden**'in Savaş Bahçesi olarak gören anlayışın, yani emperyalist ülkelerin parmağı bulunmaktadır. İstediklerinin gerçekleşmesi için de, elbette belli ittifaklara gereksinimleri olacaktır. Geri kalmış ülkelerdeki yöneticilerin, kendilerini var eden sistemin istedikleri doğrultusunda hareket etmelerinden daha doğal ne olabilir? Yönetimle bütünleşen din kurumları da emperyalist güçlerin istediklerine biraz daha çabuk kavuşmasında önemli rol oynarlar.

Dikkatli bakıldığında, yaşanılan son yarım yüzyılda yönetimler, taktıkları ekonomik, siyasal ve kültürel boyunduruklarını halklarından gizlemeye çalışmaktadırlar. Toplumsal çalkantıları ve şiddet olaylarını bahane etseler de, bunun gerçek nedeni uluslararası sermayenin dayatması sonucu, sistemin yönetimler yoluyla halkların omuzuna vurduğu ağır yüklerdir. Çeşitli biçimlerde gündeme gelen dayatmalardır. Ülkemizde yarım yüzyıllık dönemde verilen ödünler, bu konudaki en büyük kanıtları oluşturmaktadırlar.

Virgilius, bir dostuna yazdığı mektupta: ".. Kanlı ve iğrenç tiyatro oyunları gizli-açık ahlâksızlıklar yanında hiç değilse adalet kurulu doğru işlese, türlü günahlardan, lekelerden beri (1) olsa!... Gerçi kanunlar 12 levha üstünde yazılı, haklar metal plâkalarda kazılı duruyor, fakat ne çare, kanunlar adına cinayet işledikten sonra! Hak sözde savunulduğu yerde bile gürültüye gidiyor! Birbirine düşman partilerin kavgaları hiçbir sınır, hiç-

bir ahlâk ölçüsü tanımıyor.. Barış içinde savaş yürütülüyor! Mahkeme salonlarında kepaze davalar uğruna koparılan yaygaralara kulak dayanmaz!. İnsan vücuduna eziyet etmek için kullanılan aletlerin çeşidi, o vücutta bulunan bütün azaların sayısından daha çok!..

Bütün bu rezaletleri kim önleyecek?

Savcı mı? Fakat onun oynadığı iki yüzlü oyunun çirkinliği karşısında, şeytanın bile yüzü kızarır!

Yargıç mı? Onun, ucuz-pahalı satın alınamayacak yanı kalmamış. O nedenle, hiç bir hükmü yok! Ne kanunlardan korkan kaldı, ne de onları sözde kullananlardan! Satılık şeyden korkulur mu? Suçlular arasında suçsuzluk suç oldu! Kötülerle bir olmayan, kötü gözle görülüyor! Suç ile ceza sarmaş dolaş! Haydutlar sokak başlarına pusu kurmuşlar... Harpler o korkunç kamp rezaletleriyle bütün ülkeleri kaplamış! Dünyayı sıksan kan sızacak," demektedir. **Virgilius**'un Milattan önce yazdıklarının daha kötüşünü bizler milattan sonra iki bine dört kala yaşıyoruz. Dünya, bir salhane görünümünde. Her ülkenin cellâtları, öldürme komutunu aleste bekliyorlar. Örneğin: Nikaraguali Şair **Fernando Gordillo Cervantes,** "Şimdi Biliyorsun" (2) adlı şiirindeki:

" Şimdi biliyorsun onun öldüğünü
biliyorsun kardeşinin nerede yattığını
biliyorsun mezarının olmadığını
biliyorsun
artık
senin yüreğin
onu örten toprak olacak
ve bütün günlerimiz çiçek açacak
kardeşinin mezarı üstünde."

dizeleriyle, içsavaşta mezarsız kalan ölülerin dramını ortaya koyarken; ülkemizde de işkenceler, devlet elile öldürmeler, fail-i meçhul cinayetler, gözaltı kayıpları sınır tanımaz bir

yükselişe geçiyor.

Gezegenimiz nükleer silahlar nedeniyle, yokolma tehlikesiyle birlikte yaşamaktadır. Dahası, aynı nedenlerle doğa dengesinin bozulması sonucu, insan soyu sıfırlanmakla yüz yüze gelmiştir.

Geri kalmış ülkelerdeki halkların aydınlanmaması da emperyalist güçlerin programları içindedir. Çünkü, aydınlanan halk, inandığı dinin bir rastlantı sonucu içinde bulunduğunu anlayacak ve din uğruna kavga etmeyecek, biribirini öldürmeyecektir.

O nedenle, Sıvas Olaylarındaki vurucuları, kırıcıları, yangın çıkarıp 37 cana kıyanları kınamamak gerekir. Çünkü o ellerin arkasındaki gerçek kara güçler, dün İskenderiye Kültür Merkezini yakmıştı, bugün de içindeki canlarla birlikte Madımak Oteli'ni yaktı. Unutmamak gerekir ki, tarihin her döneminde ezenler ve onun işbirlikçileri kendilerinden yana tetik çekecek, ya da yangın çıkaracak birilerini bulmuştur. Önemli olan:

"Bilgiyi büsbütün boşverip, her şeyi yalnız inanca bağlayan bir öğreti, benim bilim aşkıyla yanan ruhumu doyurmaz. Ben **Zeus**'tan **İsa**'ya değil, bilgisizlikten bilgiye ulaşmak istiyorum," diyen Plotin'in düşüncesini gündelik hayatın içine sokmaktır.

Yaşantısının her safhasında, düşüncesiyle hareket edebilen halkların oluşturulmasıdır.

İnsancıl Dergisi
Temmuz 1996, Sayı: 69

---

(1) Beri = Arınmış, kurtulmuş, aklanmış

(2) Yaşarsak Yaşar Dünya: Dünya Şiirinden seçmeler/ Türkçesi: **Ergin Koparan**/ Evrensel Kültür Kitaplığı,İstanbul,1994

17 NİSAN

Bilindiği gibi 17 Nisan 1940 Köy Enstitüleri'nin kuruluş günüdür. O nedenle her yıl kutlamalar yapılır. Ne var ki, bu kuruluşa ilişkin konuşan ve yazı yazanların, özellikle de Enstitü çıkışlı olanların çoğu, sözlerine Tonguç'la başlar ve Tonguç'la bitirirler. Öncülleri dikkate almazlar. Böylece, gayet alçakgönüllü bir insan olan **İsmali Hakkı Tonguç**'un kişisel anlayışına ters olmasına karşın, onu mitleştirme yoluna giderler. Oysaki Köy Enstitüleri, ülkenin eğitim tarihi içinde belli zaman dilimini kapsayan bir eğitim sistemidir. Diğer sistemler gibi, döneminin yapısı ve gerçekliğinden soyutlamadan teori ve pratik bütünlüğü içinde düşünülmeli, ele alıp değerlendirilmelidir.

Yabancı kökenli bilim adamlarını saymazsak, özelde köylülerin, genelde halkın kalkınması yolunda ilk düşünce üretenlerden biri **Ethem Nejat**'tır.

II.Meşrutiyet'in ilânından sonra, Avrupa'dan dönerek öğretmenlik, müdürlük, milli eğitim müdürlüğü yapmış, 1911 yılında İzmir'de çalışırken İl Genel Kurulu'na "İlköğretimi İyileştirme" adıyla bir rapor sunmuş, TKP'nin yönetiminde faaliyet göstermiş, **Mustafa Suphi** başkanlığındaki TKP Merkez Komitesi'ni oluşturan 14 yoldaşıyla birlikte Türkiye'ye gelmiş 28-29 Ocak 1921 gecesi Trabzon'da bir motora bindirilmiş ve Araklı açıklarında, TC Hükümeti tarafından arkadaşlarıyla birlikte öldürülmüştür.

İsmail Hakkı Baltacıoğlu da aynı dönemin eğitimcisi ve düşünce adamıdır. Edebiyat Fakültesi Profesörlüğüne atandığı 1913 yılında, hanımların üniversite öğrenimi yapabilmeleri konusunda **Süleyman Paşazade Sami** Bey'le yaptıkları bir çalışmayı, dönemin Maarif Nazırı (Milli Eğitim Bakanı) **Şükrü Bey**'e verip, daha sonra olur alarak, hanımlara üniversiteye girme hakkının tanınmasına öncülük etmişlerdir.

1912 yılında "Talim ve Terbiyede İnkılap" adlı kitabını

yayınlayarak, bizdeki amaç: "Uslu, belleği kuvvetli adamlar yetiştirmektir!.." diyerek eğitim ve öğretimi eleştiren **Baltacıoğlu**, eğitime ilişkin görüşlerini geniş bir biçimde içeren "İçtimai Mektep" adını verdiği kitabını da 1932 yılında yayınlamıştır. Bu konuda gerçekleştirdiği konferanslarda, beş eğitim ilkesinden biri olan "Randıman İlkesi"ni: " Eğitim adına yapılan her iş, toplumsal bir randıman vermelidir," biçiminde açıklamıştır. Bu kitabında ileri sürdüğü düşüncelerin ışığı altında Köy Enstitüleri'ni de ele alarak:

"Cumhuriyet rejimi, her alanda olduğu gibi, eğitim alanında da bir devrim yapmak zorunluluğunu duymuştur. İlköğretim, bu yenilik hareketinin yaratıcı öğelerini **İçtimai Mektep**'te bulduğunu sanmış, onun ilkelerini uygulamak istemiştir. Önce eğitmen kurslarını açmış, sonra da köy enstitülerini kurmuştur. Ancak, çocuk eksik olarak doğmuştur.

Benim İçtimai Mektep'teki dâvâm ne idi?

Sınıfları, saatleri, programları, ezberi, kelime bilgisini kaldırmak, bunların yerine işlerliği, sosyal, gerçek travayı (çalışmayı) koymak idi. Köy Enstitüleri bu devrimi kavrayamadılar. Sanat okulunu da aldılar ve bunları birbirine yapıştırdılar! Tanzimat ikiciliği, Cumhuriyet devrine kadar süregeldi. İçtimai Mektepte nazari ders, ameli ders diye iki türlü ders, ikilik yoktur. Yalnız üretim vardır. Nazarisi de, amelisi de onun içindedir,"diyerek eleştirdiğini görüyoruz.

1925'ten 1929'a kadar Milli Eğitim Bakanlığı yapmış olan **Mustafa Necati** de ülkemiz eğitim tarihinin önemli ve ilginç örneklerinden biridir. Köy Enstitülerinin de önüllerindendir. Bakan olmadan bir yıl önce çağrılan ve dönemin en ünlü eğitimcisi olarak anılan Amerika'lı **John Dewey**'in verdiği raporu hayata geçirmeye çalışmış, ayrıca yurtdışından getirttiği uzmanlara, öğretmenlerin yetişmesi için açtırdığı (İş İlkelerine İlişkin Öğretim Kursları, İlköğretim Denetleme Kursları, Fizik-Kimya Kursları)nda ders verdirmiştir.

Köy Enstitülerinin öncüsü sayılabilecek iki köy öğretmen okulundan birini Kayseri/ Zincidere, diğerini ise Denizli'de 1927-1928 yıllarında öğretime açmış, ilk kez öğretmenlere (görev ödeneği) verilmesini gerçekleştirmiştir

Köy Yatı Mektepleri, Köy Öğretmen Okulu, Millet Mek-

tepleri, Orta Muallim Mektebi ve Gazi Eğitim Enstitüsü, tasarlayıp başlattığı girişimlerinin ilk adımlarıdır.

İsmail Hakkı Tonguç'un hakkını yemeden, bu konuda daha birçok ad saymak olası. Ancak, bu olguyu ve adları, **Bekir Semerci**'nin "Türkiye'de İleri Atılımlar ve Köy Enstitüleri" kitabında belirttiği gibi "Köy Enstitülerine baba bulmak isteyenler" olarak değil, bu eğitim sisteminin birer halkası olarak görmenin doğru olacağına inanıyorum.

Zaten **M.Rauf İnan** da bu olguyu: "**.. Necati**'nin kişiliğiyle ilgili bir gerçek de şudur: Ondan yedi yıl sonra, milli eğitimde geniş gelişme ufukları açan **Saffet Arıkan**'la, ondan sonra gelen **Hasan Ali Yücel**'in büyük başarılarında **Necati**'nin payı vardır. Onlar, Necati'nin müsteşarı **Nafi Atuf (Kansu)**nun yardımıyla buldurup, bakanlık takımına aldığı değerli kişilerdir." görüşüyle bu savı doğrulamaktadır. Hiç kuşkusuz böyle bir süreç, **Tonguç** İçin de geçerlidir. Tonguç'un bir pratisyen olarak hayata geçirdiği, kurumlaştırdığı Köy Enstitüleri, dünya eğitim tarihinde de yerini almış çok önemli bir uygulamadır. Ve geçmişle bütünleşen yapının içinde, Şair **Mehmet Başaran**'ın, "**Tonguç** Baba" adlı şiirindeki:

Otlar böcekler gibiydik bozkırda
Acılarda gökyüzü kadardık
Bizden geçerdi zamanın karanlığı
Yorgun öküzler kara sabanlarla
Unutulmuş unutulmuş unutulmuş köylerdik

Sonra sen geldin nisanlar geldi
Durdu o içimize akıttığımız kan
Yenilendi gücümüz bembeyaz
Köyler babası halk babası
Bize çalışmaya başladı tarlalar

Komadı karanlığın ağaları
Halk uyansın ülke çiçeğe dursun
Komadı aydınlıktan korkanlar
Terledin dayattın bizim için
Hey cılavuzlar Kepirler Hasanoğlanlar

Adın bir destan şafağı işte
Umudu sevinci büyütüyor okullar
Halk babası köyler babası
Ha desen horona kalkar milyonlar
Sen Anadolusun halksın köylersin

dizelerde belirttiği gibi, daha da değerlidir.

Türünün ilk ve son halkası olarak ele aldığımız Köy Enstitülerinin faaliyetine dikkatle bakıldığı zaman, girişimin sınıfsal bir kaygı taşımadığı, Kemalizmin ideallerine hizmet ettiği çok net bir biçimde görünmektedir. **Gürsel Korat Sağlamöz**'ün dediği gibi: "Köy Enstitülerinin dayandığı iş okulu anlayışı, Marksist üretim okulu anlayışıyla çoğu kez karıştırıldığı için Köy Enstitüleri sosyalistler tarafından yersiz bir onay görmektedir. Oysa bazı eğitim ilkeleri benzeşse de Köy Enstitüleri ile üretim okullarının temel farkı, eğitim sürecinde ortaya çıkan sonuçla değerlendirilebilir. Köy Enstitüleri, işi bir öğretim materyali olarak ele alırken; üretim okulu, işi toplumsal üretimin bir parçası olarak ele alır. ... **Menderes**, 1930'lar devletçiliğinin ticaret burjuvazisini destekleme ağırlıklı politikasına denk düşen bir okul sistemini kapatırken, bir ekonomik politikanın defterini de kapatmış oldu," demektedir.

Ne var ki, eğitim tarihimizin on dört yıllık bir zaman dilimine damgasını vuran bu eğitim sisteminin, kazandırdığı birçok sanatçı vardır. Sosyalist gerçekçi bir ivme kazanarak yazın dünyasına akan bu şair ve yazarlar ülkenin övüncü olmuştur.

Emek Gazetesi,
15 Nisan 1997

EMEK VE İNSAN

"Emek, her şeyden önce, içinde insanla doğanın yer aldığı ve insanın kendi yararına, kendisiyle doğa arasındaki maddi reaksiyonları başlattığı, düzenlediği ve kontrol ettiği bir süreçtir."

K.Marks

Bir anlamda da insanlığın varolma nedeni ve geleceğini kurma kavgasının gücü olan emek, şimdiye dek çeşitli mücadele ve evrelerden geçmiştir. Bugün de ülkelerin kendine özgü sınıfsal yapıları içinde, savaşımı sürmektedir.

Köleci toplum, köle emeğini; feodalizm ise, serfin emeğini sömürmüştür. Kapitalizmde modern emek sistemine varıldığı iddia edildiği halde, tarih boyunca emek sömürüsü, toplumun sosyal sınıfları arasında bitmeyen kavgaları doğurmuştur.

Çünkü, genelleme içinde düşünülürse insanlar, yaşamaları için emek vermek ve gerekli olan araçlara, yine emek yoluyla sahip olmak zorundadırlar. Emeğin evrimi ise, bu üretim araçlarıyla sıkı bir bağımlılık içindedir.

Emek, insanın kol gücüne bağlı olduğu dönemlerde, emekçinin verimi belli bir düzeyde kalmış, gelişememiştir. Çünkü, ilkel alet kullanan insan, henüz makineyi tanımamakttadır. Ancak, gene insan emeğinin ürünü olan makinelerin ortaya çıkmasından ve 19. Yüzyılda hızla gelişmeye başlamasından sonra üretimde alabildiğine artış olmuştur. O günkü koşullarda ihtiyaç olan sigara-şarap vb. gibi dayanıksız; kiremit-tuğla vb. gibi dayanıklı tüm tüketim maddelerinin üretim hacmi, kol gücüyle yapılan üretimle oranlanamayacak bir biçimde çoğalmıştır.

Makineleşme, sanayi bölgelerinin oluşumunu; bunun

yanısıra emekçilerin, üretimdeki verimlerinin çoğalmasını da sağlamıştır. Ancak bunun paralelinde mücadele güçlerini de artırmıştır. Ne yazık ki, üretimdeki bu artışın nimetleri uygarca yaşamaya yaklaşık ölçülerde dahi yetecek biçimde emekçilerin (üreticilerin) yaşamlarına yansımamıştır.

Üretim araçlarının özel mülkiyeti, çıkarları birbirine ters düşen; bu nedenle de sürekli çatışan iki sınıfın doğmasına neden olmuştur. Emekçilerle, üretim araçlarını ellerinde tutanlar. Başka bir demeyle, işçi sınıfı ile burjuvazi.

İşçi sınıfının emeği, kârın kaynağı olan artıdeğeri yaratmıştır. Ancak bu oluşum içinde, emekle ücret arasındaki denge, sınıflı toplumlarda her zaman emekçinin zararına işlemiştir. Sömürülen emekçi ise, içinde bulunduğu olanaklarla buna karşı çıkarak mücadele etmeğe çalışmıştır. Kölelik döneminde, kölelerin tek tek, ya da topluca kaçmaları, efendilerine karşı bireysel ya da topluca bir başkaldırıdır. O nedenle, bugünün koşullarıyla ifadelendirildiğinde, grev olarak adlandırmak, sanının yanlış olmaz.

Sermaye ile emek arasındaki bu çatışmalar, süreç içinde işçi ayaklanmalarına neden olmuş ve giderek sanayinin gelişmesi, işçinin örgütlenmesini de sağlamıştır. Kimi zamanlarda, pazar bulunamaması, ya da pazarın tıkanması nedeniyle sanayi ürünlerinin yığılması; üretimin yavaşlamasını, sonrasında da durmasını ve yanısıra işsizliği de beraberinde getirmiştir.

İşçilerin ekonomik ve sosyal güvenceden yoksun oluşları, aralarında birleşme ve dayanışma ihtiyacını gündeme getirmiştir Çünkü, tek tek emekçi kişilerin yaptırım olanağı, pazarlık gücü bulunmadığı, ancak örgütlü kuruluşlar yoluyla taleplerini ifade etmenin ve hak aramanın mümkün olabileceği, süreç içinde anlaşılmıştır. Bu örgütlü kuruluşlar, bir yandan emekçi kitleleri sosyal ve siyasal bilince kavuşturmak için eğitirken, diğer yandan da onların haklarını elde etmek için uğraş verirler.

Emekçilerin, büyük mücadeleler , zaman zaman da canlar vererek elde ettiği haklar; bugün, yöneticiler ve sermaye güçleri tarafından sömürülmelerini yine de önleyememiştir. Bu olgu,

emek kesiminde yer alanların tümü için geçerlidir.

Gerçi sınıflı toplumlarda fikir işçiliği ile kol işçiliği birbirinden ayrılmış, kol işçisi en çok ve daima sömürülen kesim olmuştur. Ancak insanın insan tarafından sömürülmediği toplumlarda fikir ve kol işçiliği kitlelere yaygınlaşarak emek açısından bir bütünlük kazanacaktır. Emeğin kişisel ve de sınıfsal çıkarlardan arınmış olması nedeniyle fikir, kol işçiliği ayrılıkları, zaman içinde birbirleriyle kaynaşacak ve giderek ortadan kalkacaktır. Böylece işçinin, sınıfsız toplumda tüm insanların en kutsal gücü olan emek de sömürülmeyecektir.

Ne var ki, kapitalist ekonomik sistemin egemen güçleri, sömürülerinin karşısında oluşacak emekçi sınıfın birleşmelerini, örgütlenmelerini her zaman başladığı yerde boğmak istemişlerdir. Bu gerçek, diğer yandan emeğin örgütlenişini ve güçlenişini de ortaya koymaktadır. Sanayi devriminden günümüze dek gelişen kooperatifler, işçi dernekleri, sendikalar, konfederasyonlar ve uluslararası işçi örgütleri, bütün eksiklerine ve hatalarına rağmen, emek cephesinin vazgeçilemez örgütlü yapılarını oluşturmaktadırlar.

Gerçek Sanat Dergisi,
Mart, 1987

SANATIN SİYASETİ SORUNU

Estetik bir sevinç duyarak, sanat için sanat yapmak; sanatçının toplumuna karşı hiç bir sorumluluk taşımadığı, bir başına buyruk olduğu gibi idealist estetiksel düşünceler, artık iflâs etmiştir.

Sanat; öz ve biçim yapısına uygun olan sanat siyasetini de beraberinde getirir. Belli bir dünya görüşünü ortaya koyar. Ancak, bu dünya görüşünün bilimsel olup-olmadığı, elbette üzerinde durulması gereken çok önemli bir konudur. Çünkü, ancak bilimsel bir sanat metodunun, bilimsel bir politikası olması gerekir.

Geçmiş dönemlerdeki gerçekçi sanat geleneklerinin , gelişmiş bir süreci olan "Sosyalist Gerçekçi Sanat Metodu" da özünde bilimselliği ve siyaseti taşımaktadır.

Hayatın gerçekleriyle sıkı sıkıya bağlı olup, devrimci gelişimi içinde ele alınan gerçeğin, doğru ve somut bir biçimde ortaya konmasını öngörür. Gerçekleri, sosyalist bakış açısından artistik imajlarla anlatır. Böyle olunca, emekçi halkın mücadelesiyle bağ kurma, halka hizmet, sosyalist hümanizm ve sosyalist ideolojiye bağlılık vb. gibi ilkelerin, bütünlüğü içinde sosyalist gerçekçilikten söz edilebilir.

Sınıflı toplumlarda sanat; dinsel, töresel, siyasal vb. çıkışlı olarak sermaye sınıfına hizmet ettiği halde, tarafsızlık iddiasında bulunur. Gerçekte bu sloganlar, burjuva partizanlığını örtmek için kullanılan yöntemin yarattığı kılıflardan başka bir şey değildir. Bu nedenle; sermaye sınıfıyla beraber, ya da tarafsız olmak, halkın karşısında olmakla eş anlamlıdır.

Kendisini sosyalist gerçekçi kabul eden her yazar; sanatın, sömürücü sınıflara bağımlı olmasının sonuçlarını muhakkak kavramak ve buna karşı tavır almak zorundadır. Olumlu bir

gelişim ve bilinçlenme sonucu, halkının yanında yer alan sanatçı, gene halkı için estetik değerler yaratmada, kendine özgü faaliyetlerini sürdürmelidir.

Halkının yanında yer alan sanatçı, sanatsal, ideolojik, tarih, psikoloji vb. gibi insana değgin tüm bilgilerle donanımlı olmalıdır. Ancak böyle bir bilgi birikiminden ve kendini yenilemesinden sonra, halkın maddi ve manevi hayatı içinde bulunması, yaşayış, psikoloji, gelenek ve karakterini kavraması mümkün olabilir. Ya da mevcut duruma katkı sunabilir. Ayrıca, sanatsal ve ideolojik sorumluluk bilinci içinde olan sanatçı, ancak bu şekilde eğitici, öğretici ve yolgösterici olma yetkinliğine ve mutluluğuna erişebilir. Emekle bağlantılı olma ilkesine dayalı olarak, halkın sosyalist bilinçle eğitilmesinde güçlü bir araç olan sanatın; sosyalist gerçekçi sanatın safları içindeki yerini alır.

Sömürücü sınıflar yararına, yapay sanatların geliştiği günümüzde; çeşitli biçimlerdeki uygulamalarla halkın estetik gelişmesinin engellendiği açık bir gerçektir. Bu engelleme gerek görsel, gerekse yazın sanatlarında etkin bir biçimde hayata geçirilmekte ve açıkça da gözlemlenmektedir.

Halkın kültür düzeyinin düşük olması, yapay sanatların da varolabilme ve yaygınlaşma şansını arttırmaktadır. Sonuçta, düzenin beğenilerine uygun insan tipi yetiştirmenin yolları açılmaktadır. Bütün bunlar, bir ileri iki geri yapan; yılgın ve boyun eğen insan toplumunun doğmasına neden olmaktadır.

Topluma karşı eğitici, öğretici ve yol gösterici sorumluluğu olan sanatın, yapay ve belli bir takvimsel dönem için de olsa geriye işlemesi halinde ortaya çıkacak tabloyu düşünmek, ürkütücü olmaktadır. Kısaca diyebiliriz ki; görsel edinimlerimizi, birikimlerimizle bütünleyerek alabildiğine çoğaltmak mümkün. Aslolan, etrafımıza baktığımız zaman, gördüklerimize gözlerimizi ve işittiklerimize kulaklarımızı kapamamanın gerektiğidir. Bunu yapamadığımız zaman, devekuşunun dahi güldüğü canlı durumuna düşebiliriz.

Hayatın içinde yaşanan gerçeklerden, sanatçının yeniden

üreterek halkına götürmesi gereken çok şey vardır. Bu bakımdan taraf tutmak kaçınılmaz bir olgudur. Kaldı ki halkın yanında mücadele sürdüren sanatçı, kendi insanının manevi kaynaklarıyla daha içiçedir. Ve halk sanatçısı olmanın gururunu taşımalıdır. Nazım Hikmet, Ekber Babayev'e sanatını anlatırken (1) bu konuda:

"Komünist oldum olalı, güzel sanatlardan beklediğim, istediğim şey, halka hizmetleri, halkı güzel günlere çağırmalarıdır. Halkın acısına, öfkesine, umuduna sevincine, hasretine tercüman olmalarıdır. Sanat telâkkimde değişmeyen işte budur. Geri yanı boyuna değişti, değişiyor, değişecek. Değişmeyeni en dokunaklı, en usta, en faydalı, en güzel, en mükemmel ifade edebilmek için durup dinlenmeden değiştim, değişeceğim."

İşte bu taraf tutma olgusuna pratikte düzenli bir işlerlik kazandırmak; kısır çekişmelerin dışında kalmak her an olması muhtemel kargaşaları önleyici önlemleri alarak kavram kargaşalarına yol açmamak, sanat siyasetinin nitelikli ve kapsamlı bir biçimde uygulanmasıyla mümkün olabilir.

Gerçek Sanat Dergisi
Sayı: 4 , Ocak1987

---

(1) Sanat ve Edebiyat Üstüne, **Nazım Hikmet**/ Hazırlayan: **Aziz Çalışlar**/ Evrensel Basım Yayın, İstanbul

1 MAYIS

Emeğin sömürüldüğü ülkelerde, emekçiler gündelik yaşamlarını günün koşullarına uydurabilmek amacıyla, özellikle ekonomik ve siyasal istemlerde ve bu doğrultuda demokratik eylemlerde bulunurlar. Ancak böylesi istem ve eylemler, sermaye sahiplerinin hoşuna gitmez. Sonuçta çıkar çatışması başlar.

1 Mayıs 1886'da Amerika'da da böyle olmuştur. İşçi sınıfı, sekiz saatlik iş gücü istemi ile ülke genelinde 350 bin kişinin katılımıyla greve gidince baskı güçleri harekete geçmiştir. Böylesine demokratik bir eylem 3 Mayıs'ta ateşle ve kanla bastırılmış ve dört işçi öldürülmüştür. Bunun üzerine işçi liderlerinden olan **August Spies,** işçileri silâhlı direnişe çağırmıştır.

4 Mayıs'ta Haymarket Meydanı'ndaki bir mitingi dağıtmak isteyen polislerin üzerine bomba atılması sonucunda yedi polis ölmüş ve altmış altı polis de yaralanmıştır. Bu olaydan sonra, içlerinde **Spies**'in de bulunduğu sekiz işçi lideri tutuklanmıştır. Ne var ki, tutuklanan liderlerin yedisi o günkü eylemde bulunmamıştır. Ancak yönetim, "Chicago Sekizleri" adıyla anılan bu işçi liderlerini asarak, eylemci işçilere gözdağı vermek istiyorlardı. Ölüm kararına karşı yapılan temyiz istemi de Illinois Temyiz Mahkemesi tarafından reddedilince, karar kesinleşti. Bunun üzerine, işçi liderlerinin idamına karşı Avrupa'da kampanya yürütn **Bernard Shaw** verdiği beyanatta:

"Eğer insanlık ille de sekiz üyesinikaybedecekse, Illinois Temyiz Mahkemesi'nin sekiz üyesini kaybetmesiyle daha az zarar görür," dedi.

Bir yıl sonrada **Albert Parsons, August Spies, Adolph Fischer** ve **George Engel** adlı işçi liderleri asıldılar. **Louis Lingg** cezaevinde dinamitle intihar ederek yaşamına son erdi.

Kanlı ellerin yok ettiği işçi önderlerinden biri olan **Parsons,** ölümünün öncesinde: " Eğer asılırsam cani olduğumdan değil, sosyalist olduğumdan asılacağım," diyerek düzenin çarpıklığını olduğu kadar, işçinin dayanışmasını insanlığın onurunu dolayısıyla emeğin gücünü de çok güzel bir biçimde sergilemiştir.

Yukarda andığımız işçi önderlerinin anısında mücadelenin simgeleşmesi istenmiş ve 1889 yılında II. Enternasyonal'in Paris Kongresinde AFL Başkanı **Gompersers** tarafından önerilmiştir. Böylece 1 Mayıs, emeğin, sermaye boyundu- ruğundan kurtulma yolundaki örgütlü mücadelesi olarak anlam kazanmış ve tüm dünya emekçilerinin uluslararası birlik, mücadele ve dayanışma günü olarak kabul edilmiş ve 1890 yılından itibaren de kutlanmaya başlanmıştır.

Dünyanın tüm kapitalist ülkelerindeki yöneticiler, işçi örgütlnmeleri ve eylemlerinden korktukları için her zaman şiddete başvurmuş, işçileri susturmak, dayanışmalarını önlemek amacıyla kan dökmüşlerdir.

Ülkemizde, zaman zaman kesintilere uğrayarak 1924 yılından bu yana sürdürülen 1 Mayıs kutlamalarının en görkemlilerinden biri, Devrimci İşçi Sendikaları Konfe- derasyonu (DİSK) tarafından İstanbul, Taksim alanında düzenlendi. Yıl 1977. Tam bir düzen ve disiplin içinde alanda toplanan ve ilerici güçlerden oluşan yarım milyon insan, emperyalizme, faşizme ve sömürüye karşı olduğunu bir ağızdan haykırıyordu. Toplum adına özgürlük, refah, eşitlik, gelişim ve ilerleme istiyordu. Ancak, devlet desteğiyle bütünleşen faşist güçler: DİSK'in etkinliğini yok etmek, işçi, köylü, gençlik ve tüm emekçisiyle gerçekleştirdiği eylem birliğini bozmak, yani emeğin sömürüsünü sürdürmek amacıyla kanlı plânlarını uyguladılar. Yaptırdıkları kanlı baskın sonucu:

(**Ahmet Gözükara** (Elbistan/ K.Maraş doğumlu ve iki çocuk babası. TÖB-DER üyesi olup, Sultanahmat Ticaret Lisesinde Öğretmen)

Aleko Konteus (68 yaşında, müstahdem.)

Ali Yeşilgül (İşçi)

Bayram Çıtak (Sıvas/ Şarkışla, Emlekhüyük Köyü 1940 doğumlu TÖB-DER Üyesi olup, Ankara/Çankaya, Derbent İlkokulunda öğretmen)

Bayram İyi (50 yaşında, evli ve beş çocuk babası olup, İnşaat ustalığı yapmakta.)

Bayram Sürücü (İşçi)

Diran Nergis (29 yaşında otopark bekçisi)

Ercüment Günkut (Fransız Filolojisinde Öğrenci)

Hacer İpek Saman (İst. Üni. Eczacılık Fakültesi'nde öğrenci)

Hamdi Toka (33 yaşında seyyar satıcı)

Hasan Yıldırım (Uzel Fabrikası'nda işçi. Maden-İş üyesi)

Hikmet Özkürkçü (1938 Siverek doğumlu.Evli ve dört çocuk babası.Öğretmen. TÖB-DER Üyesi.)

Hülya Emecan (20yaşında, evli, ev Hanımı)

Hüseyin Kırkın (1961 Çorum doğumlu. Site Öğrenci Yurdu'nda işçi. Oleyis üyesi.)

Jale Yeşimil (17 yaşında. Rıza Pehlevi Lisesi'nde öğrenci)

Kadir Balcı (35 yaşında tezgahtar.)

Kahraman Alsancak (Uzel Fabrikasında işçi)

Karabet Akyan (55 yaşında. İşçi)

Kenan Çatak (1956 Iğdır/ Melekli Köyü doğumlu.Kabataş Ticaret Lisesinde öğretmen. TÖB-DER Üyesi.)

Kıymet Duman (Haydarpaşa Göğüs Cerrahisindehemşire)

Leyle Altıparmak (1957 Diyarbakır doğumlu. Ankara Numune Hastanesinde hemşire)

M.Atilla Özbelen (İşçi. Maden-İş üyesi.)

Mehmet Ali Genç (Maksim Gazinosunda gece bekçisi)

Meral Özkol (Evli. Beyoğlu Hastanesinde hemşire)

Mustafa Elmas (İşçi)

Mustafa Ertan (Öğrenci)

Nazan Ünaldı (Öğrenci)

Niyazi Darı (Ankara Kutlutaş Fabrikasında işçi. 24 yaşında)

Ömer Narman (1942 Erzurum/Narman doğumlu.Öğretmen)

Özcan Gürkan (İşçi)

Sibel Açıkalm (Öğrenci)

Tevfik Beysoy (İşçi)
Yücel Elbistanlı (İşçi)
Ziya Baki (Uzel Fabrikasında işçi. Maden-İş üyesi))

adlarını taşıyan otuz dört emekçi ve ilerici arkadaşımız hayatını kaybetti. Bugüne dek cinayet faillerinden bir tanesinin bile yakalanmamış, yargı organlarının önüne çıkarılmamış olması üzerinde durulması ve uzun uzun düşünülmesi hatta hesap sorulması gerekli çok önemli bir konudur.

Tarihimize "Kanlı Pazar" olarak da geçmiş olan 1 Mayıs 1977 ile verilen şehitler, o dönemin yerli ve yabancı basınında ayrıntılarıyla gündeme getirilmiştir.

Meslekleri ayrı ayrıydı düşünceleri bir
Hepsi de aydınlığı örüyordular
1 Mayıs 77'nin günbaşında
Taksim alanına doğru aktılar

Ağrısını yarım yüzyıl susan
Bir kentte İstanbul'lu caddeler ve sokaklar
Sendika bayraklarını şimdi
Alanlara taşıyordular.

Özün sözle işçilere el verdiği sırada
Gözü dönmüş canavarlar gibi
İştahlı ve şarlatan
Mermileri yutup sustu namlular

Bir çığlık bile olamadı ölüm
Otuz dört can gökyüzüydü artık
Aşktı, çiçekti, yapraktılar
kanlarıyla besleniyordu onların
Yeryüzüne doğacak yeni baharlar.

Güngör Gençay

Bugün başımızı arkaya çevirdiğimizde, çerçevesi simsiyah bir portre ile karşılaşıyoruz. Gerçekleştirilen askeri darbe ile düzenin demokratik işlerliği yitmiş; dernekler, sendikalar, DİSK kapatılmış ve emekçiyi sömürecek tröstler oluşmuştur. Gittikçe fakirleşen halka; yoksulluğu ve yaşamı, onların yazgısı olarak gösterilmiştir. Kaderciliğin kökleşmesi ve 10-12 yaşlarındaki çocuklara ulaşması yolunda irticanın her türlü izmlerine tam yol verilerek payanda olunmuştur. Ayrıca yeni uygulamaya konmuş olan, "Sözleşmeli Personel Kanunu" da ülkemizde üreticiye ve emeğe ne ölçüde değer verildiği gerçeğini ayrı bir köşeden görüntüleyip açık olarak ortaya koymaktadır. Bu sözleşmeyle işe giren emekçiler, hiç bir sendika, ya da partinin üyesi olamazlar. Birer yıllık süre ile sözleşme yapıldığından, gerek ikinci yıl işte kalmaları, gerekse para veya mevki olarak yükselmeleri, ancak şirin görünmelerine, işverenin (Osmanlı padişahlarını çağrışım yaptıran) iki dudağının kıpırdamasına bağlıdır. 21. Yüzyılın kapısını açmak için elimizi uzattığımız bugünlerde dahi, osmanlı ve pederşahiliği aşamamış olmamız çok acı olsa gerektir.

Demek oluyor ki, ardımızda kalan tablo ve yaşanan günlerden akılcı bir çıkarım yaparak, yarını kurmak bir zorunluluktur. Bu da ülkemizin ilerici güçlerine düşen bir görevdir.

Bitmeyen bir karanlık olası değildir. Gün gelecek, insanlar sömürülmeyecek ve insanca yaşamaları gerçekleşecektir. Her zaman güçlenen bu inançla bir bayramı daha, içinde acılar ve umutlar yüklü olarak yüreklerden yüreklere aktararak kutluyoruz.

Gelecek bayramları emekçilerin ve tüm ilerici güçlerin yükselen sesleriyle ve alanlarda kutlamak umuduyla.

Gerçek Sanat Dergisi,
Mayıs,1987

ACI ŞEKER

Anayurdu Hindistan olan şeker, "Haçlı Seferleri" sırasında batıyla tanıştı. Bundan sonra, hem kendi başına, hem de ülkelerin kendine özgü yiyecekleri, içecekleriyle kaynaşarak büyük bir çeşitliliğe kavuştu. İnsanların günlük hayatı içinde de vazgeçilmez bir yere sahip oldu.

İslâm Ülkelerinde ise, şekere daha farklı bir önem verilmektedir. Ramazanın bitmesinden sonra kutlanan "Ramazan", ya da diğer adıyla "Şeker Bayramı", şeker tüketiminin hızla yükseldiği günleri oluşturur.

Mutlu azınlık ise, sözde her türlüsüne karşıdır şekerin. "Üç beyaz zehir" olarak tanimladiklarından içinde; (un, tuz ve şeker) bulunmaktadır. Oysaki bunlar, fakir halkın temel ihtiyaç maddelerini oluştururlar.

Un; içine her türlü gıda maddesini almaya, ya da onlara katılmaya elverişli bir hammadde. İsterseniz, tarudığınız otlarla karıştırın. Lezzetlerini birbirlerine katarak, yeni bir yiyecek türü oluştururlar. Biraz tuz ya da şeker serptikten sonra pişirip yemek bile, karın doyurmaya yeterli olur.

Hayvan tüccarları, pazara götürmeden önce, satacakları küçükbaş hayvanlara tuz yedirirler. Mideleri yandığı için gereğinden çok su içen hayvanlar, fazla kilo çekerler.

Ekmeği tuza bandırıp yemek de, savaş, açlık ve aşırı parasızlık dönemlerinde uygulanan yöntemlerden biridir.

Şekerin ise, insan beynindeki hücreleri yenileyen tek gıda maddesi olduğu söylenir.

Eskiden, okuldan gelip çantayı odanın bir yanına savurduktan sonra oynamak için sokağa fırlamak isteyen çocukların ağızlarına bir iki kesme şeker sokuştururdu anneleri. Biraz

varlıklıysa, kesmeşekerin yerini akide şekeri alırdı. Kalorisinin yüksek olduğunu ve diğer özelliklerini bilmeden yapardı bunu.

Çeşit çeşit ve renk renk olur akide şekerleri. Karanfillisi, güllüsü, susamlısı ve daha birçok türü vardır. Ama ağızın tadı yerindeyse lezzeti alınır yenilenlerin. Değilse, şeker bile acıya dönüşüverir.

Cahit Sıtkı Tarancı, "Memleket İsterim" adlı şiirinde:

"Memleket isterim
Gök mavi, dal yeşil, tarla sarı olsun;
Kuşların çiçeklerin diyarı olsun.

Memleket isterim
Ne başta dert ne gönülde hasret olsun;
Kardeş kavgasına bir nihayet olsun.

Memleket isterim
Ne zengin fakir, ne sen ben farkı olsun;
Kış günü herkesin evi barkı olsun.

Memleket isterim
Yaşamak, sevmek gibi gönülden olun;
Olursa bir şikayet ölümden olsun."

diyor. Bir de içinde yaşadığımız memlekete bakalım. Milletin oyuyla meclise gelenler, orasını "yeme kapısı" yaptıklarından; yolsuzlukların hesabını sormak bir yana, korkuluk bile olamıyorlar. Ülkeyi yönettiklerini sanan hükümetler ise, rezillikleri ayyuka çıkan çeteleri korumak için, sağır sultanın bile duyduklarını, sır diye halktan saklıyorlar. Gerçek çete mensupları, katiller, hırsızlar, vurguncular, yurtiçi ve yurtdışı sokaklarında cirit atarlarken Manisa'da liseli çocuklarımız işkence altında alınan ifadelerine dayanılarak örgüt kurmakla suçlanıyorlar.

Bir memlekette gördüreceği gizli-kapaklı işler için çete kul-

lanan, askerini ve polisini bir öldürme aracı olarak gören, gazetecisine, aydınına, yazarına çizerine; daha doğrusu muhaliflerine işkence yapan, öldürten bir devlet varken, orada mutluluktan, sevgiden ve insanlık ideallerinden söz edilebilir mi? "Yaşamak, sevmek gibi gönülden" olabilir mi?

Güneydoğu'da Kürt ve Türk gençlerini birbirlerine kırdırtarak rant sağlayan, katilleri saklayan ve savunan, emeği ezilecek bir güç olarak görüp, özelleştirme yağmasını sürdüren yönetimlerin hüküm sürdüğü bir memlekette "yaşamak, sevmek gibi gönülden" olabilir mi?

Sermaye sınıfının hükümetleri, yaptıkları uygulamalarla önce ağız tadını bozdular. Halk, her doğan yeni güne biraz daha yoksullaşarak uyandı. Milyonlar karşılığında alınabilen bayram şekerleri, insanların ağızlarında acılaştı. Bu acılık, milyarlık koltuklarının rahatlığına gömülenlere, er geç, o koltukları iğneli fıçıya dönüştürerek yansıyacak.

Emek Gazetesi

KEDİYİ KÖŞEYE SIKIŞTIRMAK

"Kediyi Köşeye Sıkıştırmak" deyimi, ilk bakışta, kedinin dışında kalan diğer canlıları sıkıştırılmak eyleminden soyutlar gibi bir hava estiriyor. Oysa tüm canlıların bir köşeye sıkışması, ya da sıkıştırılması olasılık içinde. Elbette, doğa ve toplum içinde olduğu kadar, evin içinde isteğimizle, ya da isteğimiz dışı yaşayan tüm canlılar için de bu kural geçerli.

Sinek, hamamböceği, fare, akrep, örümcek ve diğer böcekler ev içinde isteğimiz dışı asalak olarak yaşarlar.

Sinek ve fareyi, yapısal özelliklerinden ötürü köşeye sıkıştırmak oldukça zordur. Örümceğin yaşam tarzı, köşe tutmayı gerektiriyorsa da, köşeye sıkışması söz konusu değil. Çünkü yaşamını kaçmasız ve ölüme kapıları açık olarak sürdürüyor. Hamamböceği ve diğer böcekleri bir köşeye sıkıştırıp öldürmek, hiç bir beceri gerektirmiyor. Bilindiği gibi, akrebin, diğer hayvanlardan hem farklılığı, hem de ayrıcalığı var. O, kendisinin köşeye sıkışmış ve kurtulmanın imkânsız olduğunu anlayınca intihar ediyor. Ancak yerinde yapıldığı zaman onurlu bir davranış da olabilen intiharın erdemini burada tartışacak değiliz.

Bir de, zaman zaman arkadaşımız, can yoldaşımız olan evcil hayvanlar var. Kedi, köpek ve kuş gibi. Kuşun, ev ve kafes olmak üzere iki hücresi var. Bu içiçe geçmiş iki hürede şakıyan bir kuşa rastlayınca, nedense sesli sesli kanat çırpıntıları duyarım yüreğimde. Ama çoğu kez başarılıdır kuşların kaçışları. Köşeye sıkışınca da gidecekleri yer bellidir.

Köpekler, sahiplerine bağlı olduklarından onların her dediğini yaparlar. Bu nedenle, ölümcül sayrılı olmaları dışında köşeye sıkıştırılmaları söz konusu değildir. Ama kedi ayrı özellikler göstermektedir. Köpeğin aksine, onun eve alışkanlığı vardır. Genelde evin içindeki insanların değişmiş olmasından

pek etkilenmez. Yeni gelen insanlara da kolayca alışır. Dostluğuna ve uysallığına güven olmaz

İki satır oturup, şöyle rahatça bir sigara içeyim dersiniz, ya da tuvalete gidersiniz. Döndüğünüzde akşam yemeği için pişirilmiş köftelerden çoğunun kedi tarafından haklandığını ve onun salına salına mutfaktan çıktığını görürsünüz. Unutkanlığınızı ve de dalgınlığınızın bağışlanmadığını da düşününce kanınız alevleniverir.

Bulunduğunuz yerden çok uzaklarda olan oğlunuz, ailesiyle birlikte konuk gelmiş. Tanıma sığdıramadığınız güzellikte bir de torununuz var. Henüz bebeklik yaşında. Bir köşeye kurulmuş topla oynamasını izliyorsunuz. Yumuşak bir yerde uyur gibi görünen kedi, ok gibi fırlayıp topun üstüne atlamıştır. Aklınca, başlatmak istediği bu oyundan çocuk zararlı çıkmış ve yüzünden derince bir yara almıştır. Alevlenen kanınız, tepenize çıkmıştır artık. Hemen elinize bir sopa alıp kedinin üzerine yürürsünüz. Başlarsınız vurmaya. Kaçacak bir yer bulursa, sorun yok. Ama, eğer kapı ya da pencerelerden hiç biri açık değilse, kaçıp saklanacağı masa, ya da karyola altı gibi bir yer yoksa, o zaman çok dikkatli olmalısınız. Çünkü kedi köşeye sıkıştığını ve kaçacak yeri olmadığını anlayınca, üstünüze atlayacak ve size kaplan yanını gösterecektir. Hayvanın çaresiz kalınca yaptığı bu saldırgan davranış, korunma içgüdüsünün tezahürüdür.

Günümüzde, özellikle ekonomik baskı, bıçağın kemiğe dayanışı gibi, hayatımızın orta yerine dayanmıştır. İşsizlik ve yoksulluk gün geçtikçe büyümekte, ilişkiler bozulmakta, çürümüşlük bulaşıcı bir hastalık gibi her yana yayılmaktadır. Zorunlu ihtiyaçların giderilmesi olanağının sıfıra yaklaşan bir düzeyde olması, yaşamın yok olma aşamasında olmasıyla eş anlamlıdır. Yani, yiyecek, giyecek ve barınak vermeden insanları yaşatmak mümkün değildir. Kaldı ki, bugün zorunlu ihtiyaçlar, ilk insanın ihtiyaçları değildir. Onu, çok çok aşmıştır. Bu sürede sorunları da çoğalmıştır. Hastane, gürültü, elektrik ve elektronik aygıtlar, her türlü kirlilik vb. birçok şey, insanın

temel sorunu durumuna gelmiştir. Kiminin var olması, kimi şeyin de giderilmesi insanca bir yaşam için şarttır. Ama insanın dışında olan bunca şey büyük aşamalar kaydederken insanın hâlâ açlık çekmesi, acıları akılda ve yürekte derinleştirmekte insanları da paniğe itmektedir. Sonuçta,, zorunlu ihtiyaç maddelerini sahiplenmenin, alım gücünün dışına çıkması oranında toplumdaki bu yara ve çürümüşlük halkaları da büyümektedir.

Hayvan türünün en gelişmiş olanı insandır. Kuşkusuz onun tepkileri de dinamik bir akla yaraşır biçimde olacaktır. Çünkü; gören, duyan, etkilenen insanın tepki göstermesi de kaçınılmazdır.

Bu vurgun düzeninde, çaldıkları emeği lüks otellerin viskili sofralarında para olarak kusanlar, artık gözden kaçmamaktadır. Bu düzen böyle devam ettiği sürece,yoksulun yoksulluğundan kurtulması da söz konusu değildir. Bu gerçeği kavrayanlar, ya da düzeni anlayabilecek bilince erişenler, bir köşeye büzülüp beklemeyecektir. Çünkü açlık ve yoksulluk kemiğe dayanmıştır. Bu durumda onu, en vahşi bellediğimiz hayvandan daha vahşi görmemiz olasıdır. Çünkü, Seneca'nın dediği gibi: "...Aç insanlar; ne akıl mantık dinlerler, ne de adalete aldırış ederler, ne de dua ve ricalarla yola getirilebilirler."

Ne ki, bilinçli insan, salt duygularının ardında körükörüne yürümeyecek, haklarını örgütü içinde yer alıp mücadele vererek almaya çalışacaktır. Çünkü, emeği ve emekçiyi köşeye kıstırmaya uğraşanlar, tek başına kurtulmanın şansını da ortadan kaldırmışlardır.

GÜDÜMLÜ YANLIŞLAR

Bazı yanlışlar, kullanım alanlarına doğruymuş gibi akar ve orada kendilerine kalıcı bir yer edinirler. Sonra, yaşamla o denli bütünleşirler ki, halk arasında hiç yadırganmadan kabul görür ve de kullanılırlar.

Dil alanında en yaygın biçimiyle karşılaştığımız bu tür yanlışlara toplumsal, ekonomik, siyasal ve diğer alanlarda da çokca rastlamak olasıdır.

Yanlışlar iki başlıdır. Birinin ardında iyi niyet vardır. Yanlış öğrenmekten ve duymaktan, kaynaklanır. Bu tür yanlışları, kişinin yetisizliğine, ya da doğru bilgi edinememesine bağlamak doğaldır. Örneğin: Beddua (ilenme) yerine kullanılan "İntizar" ve "yanlış" sözcüğünün "yalnış" olarak yazılması , bu türe örnek oluştururlar. Bazı yarlarde yaprağa, "yarpak", toprağa, "torpak" denilmesi de buna eklenebilir. Ama diğerinin ardında ise hınzırlıklar, başka bir deyişle art niyet yatar.

Bundan yaklaşık on beş yıl kadar önce, eğitimin din temeli üzerinde yükselmesinden yana olan din dersi öğretmenlerinin büyük bir çoğunluğu, dinci örgütlerinden aldıkları emir sonrasında sanki ağız birliği etmişcesine ilkokuldaki öğrencilerine "Hutbe Nedir?" başlığıyla ev ödevi vermişler ve hutbenin ne olduğunu araştırmalarını istemişlerdi. Çocukların iyi bir araştırma yapabilmesi için, uzun bir zaman tanınan bu ödevin esas amacı; hutbenin yalnızca bir halife adına okunabileceği fikrini öğrencilerin kafasına sokmaktı. Bunu da, öğretmen olarak kendilerini kenara çekip, yazarları öne sürerek yapıyorlardı. Çünkü, onların söyledikleri, yasalara aykırı bulunup haklarında kovuşturma açılabilirdi. Oysaki din kitapları bütün kitapçılarda serbestçe satılmaktaydı. Çünkü aynı güçler, bir süre sonra, yine ön çalışmalarını yaparak ardından da hilâfeti isteyeceklerdi.

Ödevlerini defterlerine yazan çocuklar semtlerindeki kitapçılara koştular, fakat kaynak bulamadılar. Böyle olunca, hocaların, camilerin, ya da sağcı yayın yapan kitapçıların yolunu tuttular. Çünkü ilerici aydın ve yazarlar, en azından çocukların yanlışlara düşmelerini engelleyecek dinsel bilgi içerikli kaynak kitap yapmıyorlardı. Yani, işin bu yanıyla ilgilenmiyor ve çocukları "örümcek kafalılar" olarak tanımladıkları insanların eline teslim ediyorlardı. Arkası çorap söküğü gibi geliyordu. Partisi, tarikatı, dergâhları ve yayın organlarıyla her kapıyı din adına çalan çıkar güçleri, ülkeyi Ortaçağ karanlığının icine sürüklüyordu. Sonuçta, herkesin açıkça gözlemlediği gibi, çocukların beyinleri yıkanıp, bilgi yolundan çekilip alındı ve müslümanlığa kilitlendi.

Uluslararası sermayeye eklenmemiz sonrasında, halkın Amerika'ya yakınlaşması da bu denli güdümlü yanlışların pompalanmasıyla gerçekleştirildi.

Son günlerde ortaya atılan ve kimler tarafından, ne amaçla kullanıldığı, ya da yazı ve söz piyasasına sürüldüğü açıklığa kavuşmayan, ama tarafımızdan çok iyi bilinen bir "Temiz Toplum" kavramı, almış başını gidiyor. Yazılı basın ve söylemler aracılığıyla da gittikçe yaygınlaşıyor. Temiz toplum yaratmaktan, temiz topluma ulaşmanın hedeflerinden, ya da koşullarından söz ediliyor.

Tarifi yapılmayan, özü açıklanmayan, yalnızca biçimini iki sözcüğün oluşturduğu bir kavram.

Bundan çıkan sonuç, açık ve nettir.

Yaratılmak istenen "Temiz Toplum" olduğuna göre, var olan toplum pistir ve temiz bir konuma dönüştürülmesi gereklidir.

Bu yargı acaba doğru mudur?

Tarih sayfaları tarandığında, halkların her zaman temiz toplumu oluşturduğu, ama buna karşın her zaman ezildiği, ve güdümlü yalan ve yanlışlarla istenilen tarafa yönlendirildiği; hatta birbirlerine kırdırıldığı görülecektir. Bunun diğer bir ifadesi, temiz toplumların yöneticiler, yani egemen güçler tarafından kirletildiğidir.

Düzene muhalif olan ilerici güçlerin sindirilip susturulması, ya da yok edilmesi de içinde bulundukları yapıya özgü bir biçimde ve benzer yöntemlerle gerçekleştirilmektedir.

Resmi tarihler bile devlet gücünü ortaya koymaya çalışırken, yapılan kanlı eylemleri saklayamamaktadırlar. Devletin faşizan uygulamalarını, gözlerden kaçıramamaktadırlar. Bu nedenle egemen sınıfın, hükümetler ve emirlerindeki silâhlı güçler aracılığıyla yaptığı pislikler, zaman aralıklarıyla ortalık yere dökülmektedir.

Ülkemizde de, tarihin içinden akıp gelen oyunlar, zamana ve mekâna uydurularak, düzenin emrindeki oyuncularla yeniden oynanmaktadır.

Henüz çıktığımız 1996 yılına, yukarıdan aşağıya doğru şöyle bir bakalım. İçinde acılardan, ağıtlardan, ölümlerle işkencelerden ve hükümetlerin pisliklerinden başka hiç bir şey görülmeyecektir.

Ağızlara sakız olan çirkinlikleri, yolsuzlukları ve kokuşmşlukları bir tarafa bırakalım. Artık sokaktaki çocukların bile çok iyi tanıdığı bu pisliklere değinmeyeceğim.

Ülkenin doğu ve güneydoğusunda birçok köyü boşaltan, binlerle öldürülen Kürt insanını kendi halkından saymayan ve gerek Kürt, gerekse Alevi halkını görünür ve de görünmez uygulamalarla göçe zorlayan iktidarların ve yaygaracılarının "Temiz Toplum" gibi bir kavramı pis ağızlarına almaya hakları yoktur. Çünkü , bu kavramı kullanarak, kendi pisliklerini gözden kaçırmak istemektedirler. O nedenle de yanlışları güdümlü olarak ve de çarpıcı güncel olaylarla halkların önüne sürmektedirler.

İskenderiye Yazıları Dergisi
Sayı:7, Şubat,1997

KAÇ KOLDAN YAKIYORLAR

Nice değişken yüzlerle çıkarıyorlar karşımıza ateşi.

Karanlık düşüncenin düzenlemeleri içinde bu ateş; kimi zaman polis, MİT, konrgerilla ve onların elinde; falaka, filistin askısı, tabutluk ile ölüme varan daha bir dolu işkence oluyor.

Kimi zaman; kurşun, bomba, gaz ve bir litre benzin.

Kimi zaman da; emekçilerin ellerinden alınan kazanılmış haklar, işten çıkarmalar, açlık, dergi- gazete, dernek ve parti kapatmaları, lokavt, Terör Yasası ve Devlet Güvenlik Mahkemeleri (DGM) olarak karşımıza çıkıyor.

"Tekmil haklar alınır.
Tekmil hürriyetler kısılır.
Tekmil köşebaşları, tekmil kapılar tutulur.
Gökyüzü tıkılır dört duvar içine."

A. Kadir

Saymakla bitmeyecek kadar çok ateşlerle yakıyorlar sömürdükleri halkı ve onun aydınlarını, sanatçılarını.

Ateşin, kitap toplayıp yakan, düşünceye zincir vuran yüzüyle görünüp kayboluyorlar.

Tümüyle yok edemeyecekleri Prometheus'un aydınlatıcı ateşini, bir süre gölge altında tutuyorlar. İşte o zaman, kıyımlarını tek-tek, ya da toplu olarak, tasarladıkları biçimde gerçekleştiriyorlar. Yakıyorlar, yıkıyorlar ve öldürüyorlar. Çünkü onlar; tam da **Nazım** Usta'nın tanımladığı halk düşmandırlar.

"Bursada havlucu Recebe
Karabük fabrikasında tesviyeci Hasana düşman,
fakir köylü Hatçe kadına,

ırgat Süleyman'a düşman,
sana düşman, bana düşman,
düşünen insana düşman,
vatan ki bu insanların evidir,
sevgilim, onlar vatana düşman..."

Nâzım Hikmet

Sömürücü sistemlerin iktidarları, tarihin her döneminde halktan ve emekten yana olan düşünceyi ve ilerici - aydın insanı, imha plânlarının en ön sırasına koymuş. Akıl almaz yöntemlerle işkence etmiş ve öldürmüş. Bu olgunun, ülkemizde de türlü oyunlarla ve en acımasız biçimiyle günümüze ulaştığını görüyoruz. Çoğunlukla iktidarın güdümü ve talimatıyla faşist çeteler tarafından hayata geçirilen bu uygulamalar, insanı, insan olmaktan utandıran boyutlara varıyor. Fakat kan emiciler doymuyor.

"İnsanoğlunun kahpesi,
Ne arslana, ne kaplana benzer.
İnsanoğlunun kahpesi,
İlk bakışta sana bana benzer."

Hasan İzzettin Dinamo

Yakın tarihimizdeki birbirini tamamlayan iki darbe ve arasında yeralan MC Hükümeti döneminde devlet terörünün alabildiğine yoğunlaşıp yaygınlaştığına, on sekiz yaşından küçük çocuklara dahi inanılmayacak türde işkencelerin yapıldığına ve devlet destekli faşist şebekelerin açıkça işledikleri cinayetlere tanık oluyoruz.

"Bizi bir parça hazin ve dimdik bırakıp
gözyaşlarımız gittiler
ve bundan dolayı
biz unuttuk bağışlamayı."

Nâzım Hikmet

Kahramanmaraş'ta, Çorum'da, Taksim'de, Bahçelievler'de, Kızıldere'de, son olarak da Sivas'da yakıyorlar bizi.

İdam sehpalarıyla, kurşunlarla, benzinle yakıyorlar.

Kaç koldan yakıyorlar bizi böyle?

"Yanık yerin otu tez biter."

diyor şair. Onun için inadına çoğalıyoruz.

"İlk yağışla başladı diriliş
Özsuyu ile buğulandı dalların ucu
Yaprağa durdu dipten doruğa
Bahçedeki dut ağacı."

Rifat Ilgaz

Arkada yeniden ve daha hızlı devinime hazırlanan, gebeliğinde mücadele biriken, direngen bir sessizlik kalıyor.

Evrensel Kültür Dergisi
Sayı:67-Temmuz 1997

ÜLKEMİZDE ÇOCUK GERÇEĞİ

Çocuğun, genel de olsa bir tanımı yapılmaktadır. Ama buna karşın, çocukluğun hangi yaşta bittiğinin kesin bir sınırı yoktur. Başka bir deyişle, bu sınır, her ülkenin kendi toplumsal koşullarıyla ölçümlenen değişken bir olgudur.

Ülkemizde, çocuk gerçeğine, toplumsal ilişkileri içinde ve bütünlüklü olarak kalın çizgilerle bir göz atalım.

* 18 yaşına gelmiş bir çocuğun söylediği söz, eğer orada bulunanlardan bir ya da birkaçının hoşuna gitmemişse: "...Oğlum, hele biraz dur. Sen çocuksun daha. Askerliğini bile yapmadın. Bu toplulukta, en son konuşması gereken sensin," denir.

* Sofrada oturan büyükler daha yemeğe başlamamışken, evin 8-9 yaşındaki oğlunun kırmızı kırmızı gülen domatesi canı çekmiş de elini uzatıp bir tane almışsa: "...Kazık kadar adam oldun, şu sofra düzenine bir türlü ayak uyduramıyorsun," diyerek çıkışılır.

* Evin 15 yaşındaki kız çocuğu: beceremediği bir iş için "...Süslenmesini, takıp takıştırmasını biliyorsun, kazık gibi kızsın, ama işe gelince eline hiç bir şey yakışmıyor," diye azarlanır.

* 10-12 yaşlarındaki bir çocuk, doğru olduğu halde, büyüklere ters gelen bir şey söylemişse: "...Hele şuna bak, bacak kadar bok kendini bir şey sanıyor da büyük adam gibi konuşuyor," sözleriyle hırpalanır.

Bu denli örneklemeleri, istenildiği kadar çoğaltmak olasıdır.

Peki çocuklar, ne zaman özgür olurlar?

Ne zaman insan olma haklarını kullanabilirler?

Bu sorulara, büyüdükleri, yani elleri ekmek tutmaya başladığı zaman, türünden bir yanıt verilebilir.

Böylesi bir düşünce, bizim fukara halkımıza özgü bir yargı olup, hayatı içindeki koşulların dayatması sonucu oluşmuştur. Ne ki, "Su küçüğün, söz büyüğün" diyen atasözümüz, çocuğun toplum içindeki yerini de net bir biçimde belirlemiyor mu?

Öte yandan, oyun ve okul çağındaki çocukların sağlıksız işyerlerinde çalıştırılarak çağ dışı bırakıldığını görüyor, elleri ekmek tuttuğu halde, yine de büyüklerin gözünde büyümeyen çocuklara ve onların hastalıklı olarak sürdürülen ilişkilerine tanık oluyoruz.

Gerçekte, geri kalmış tüm ülkelerde, diğer açmazlar gibi çocuk sorunları da bir karmaşa içinde gelişiyor.

Çocuk, dünyaya gelip ilk soluğunu almaya başlamasıyla birlikte, gerek birey ve aile; gerekse toplumsal sorunları gün yüzüne çıkıyor. Çünkü çocuk, artık hem ailenin, hem de toplumun ortaklaşa sahiplendiği bir varlık olmuştur. Ya da öyle olması gerekmektedir.

Bebek dediğimiz bu taze canlı iki yaşına geldiği zaman duyuları aracılığıyla çevresindeki dünya hakkında bilgi kazanmaya başlar. İlk kez görme, işitme ve dokunma yoluyla doğrudan yararlanmayı öğrenmek ister. İşte bu evrede, evin büyükleri, kendi bilgi düzeyleri, eğitim ve tinsel anlayışları doğrultusunda ve etkin bir biçimde çocuğun yaşamına girerler.

Oysaki, bu yaş, çocuğun öğrenmeye başladığı bir yaştır. Çağdaş toplumlar, bu dönemde onları "yuva" dediğimiz iki-dört yaş arası çocukların bakıldığı, okul öncesi eğitim kurumuyla, yani öncü bir okulla tanıştırırlar.

Yuva ve ana okulundan oluşan eğitimle ilgili programların varlığı Fransa'da 1837 yılında saptanmıştı ve çalışması bakanlık denetiminde yürütülüyordu.

Avustralya'da okul öncesi eğitimi yaygınlaştırmak ve sürekli kılabilmek için "Avustralya Okul Öncesi Derneği" adını taşıyan bir dernek kurulmuştu.

Amerika'da 1933 yılına kadar zengin çocuklarına bakan fakir aile bireyleri vardı. Bunlar birkaç hayır derneğince açılan yuvalarda çalışıyorlardı. 2.Dünya Savaşı sırasında, savaş sanayiinde çalışacak çocuklu annelerin sayısını çoğaltmak amacıyla, okulların koruması altında, tersane ve sanayii tesislerinde yuvaların açılması istendi ve uygulanmaya kondu.

İngiltere'de de aynı gereksinimden "yuva" eğitimi, etkin bir biçime sokuldu. Günlük yaşantının içine girdi.

Çocuk yuvadan sonra, ana okuluna gitmektedir. Ana okulunu bitirmiş bir çocuğun ise, 1.sınıfta daha ivedi ve daha iyi

uyum sağladığı, ayrıca sonraki okul yaşamında daha başarılı olarak ilerlediği, bilimsel olarak saptanmıştır.

Hindistan'da ise, okul öncesi eğitimin yaygın olarak yapılabilmesi için olanaklar yeterli değildir.

Ülkemizde de durum Hindistan'dakinden çok büyük bir farklılık göstermemektedir.

Demek oluyor ki, tüm geri kalmış ülkelerde okul öncesi eğitim yoktur. Ya da yalnızca egemen sınıf çocuklarının yararlanabileceği bir kurumdur. Bunun diğer bir anlamı, böylesi ülkelerde eğitim için yeterli bir tabanın oluşmadığıdır. Onun için eğitim, ülkemizde de temeli olmayan bir bina gibi yapay, köksüz olarak yükseltilmeye çalışılmaktadır.

Okul öncesi eğitimin olmaması, doğal olarak bu görevi ailenin üstlenmesi sonucunu doğurur. Başka bir deyişle, ailenin bu denli bir görav üstlenmesini zorunlu kılar. Böyle olunca, anne ve baba, çocuk üzerinde otorite kurmaya çalışırlar. Çünkü, otorite kurarak işe başlamanın doğru olacağına inanırlar.

Ama "...ne yazık ki, bazı anne babalar bu otoriteyi yanlış temeller üzerine kurarlar. Çocukların kendilerine saygılı olmalarını isterler. Bu da onların amacını oluşturur. Nitekim, bu da bir yanılgıdır. (1)"

Anne-babanın yanlış uyguladığı daha birçok otorite türü vardır. Kimi ezerek, gururlanarak, bilgiçce; kimi, yozlaştırarak, babacanca, ya da sevgi gösterisi yaparak otorite kurmaya çalışır. Ancak bunların tümü de çocuk üzerinde olumsuz sonuçlar verir. Çünkü anne ve baba, gerçek otoriteyi kendi yaşamlarını, çocuklarına örnekleyerek kurmaları gerekmektedir. Ne var ki, ülkemiz insanının çoğunluğu bilimsel ve düşünsel yapısı, hatta eğitim ve öğretim düzeyi yetkin olmayan bireylerden oluşmaktadır. Böyle olunca, çocuk ve sorunları toplusal yaşamımızda çok geniş ve hastalıklı bir yer tutmaktadır.

Ayrıca, devrimci eğitim içinde çocuk ve ilişkileri, çeşikli yönleriyle ele alınması gereken geniş boyutlu bir konudur. Bundan, eğitimin, devrimci nitelik taşımasının gerekli olduğu sonucunu da çıkarabiliriz. Çünkü, eğitimde çağdaşlığın gerisine düşmek, çocuğun zihinsel ve toplumsal gelişmesini önlemekten öte, toplumun da geri saymasına neden olur.

Ülkemizde, genellikle ilkokulda başlayan öğretim, sorun-

larını da beraberinde getirir. Çünkü, gerek öğretime başlayan çocuk, gerekse ailesi (Özellikle ilkokula başlayan ilk çocuksa), eski alışkanlıklarından vazgeçmek, aile yaşamı içinde yeni bir düzenleme yapmak zorunda kalırlar. Büyük kentlerde kimi sorunlar kördüğüm olacak kadar büyür. Çünkü, zaman zaman öğretmenler, okutulan dersler, (özellikle din dersleri), ulaşım, uyumsuzluk ve maddi olanaksızlıklar, kendi içlerinde üreyen problemlerle karşımıza çıkarlar. Onun için "bir işe başlamak, o işi bitirmenin yarısıdır," diyen atasözü, ülkemizin bugünkü koşullarında eğitim- öğretim için geçerli değildir. Çünkü, zorunlu öğretim sonrasında, zor koşullar nedeniyle, halk çocuklarının büyük bir çoğunluğu öğrenimlerini sürdürememektedirler.

Böyle olunca, çocuğun ilköğretimini tamamlamış olması da, sorunun kökten çözümüne yetmiyor. Orta ve yüksek öğretim de, hem öğrencilerin, hem de anne-babanın karşısına, yine kendi içlerinde çoğalan sorunlarla dikiliyorlar.

Hiç kuşkusuz, hayat bir mücadele olduğuna göre, eğitimle ilgili olan bölüm de onun bir parçasıdır. Elbette mücadele alanına girenler, kendi mücadelelerini yapacak, varolan koşulları,kendi yararlarına dönüştürmek için uğraş vereceklerdir. O nedenle, hangi aşamada olursa olsun, ele alınacak çocuk sorunları da, diğer tüm sorunlar gibi yaşamın içinde boy veren uzantılarından, ilişkilerinden koparılmadan ele alınmalıdır.

"Sorunlarıyla Çocuk"için Sunu
Gerek Sanat Yayınları-İstanbul,1993

---

(1) A. Makerenko/ Çocuk Eğitimi/ Sorun Yayınları, İstanbul,1987

SEVGİYİ VE SEVGİLİYİ PAZARA SÜRMEK

Sevgi, tek görüşe ve tek anlatıma sığmayan bir duygudur. Olumlu, ya da olumsuz boyutlarıyla, toplumun her sınıf ve katmanındaki insanın günlük yaşantısı içinde yer tutar. O nedenle de, insan sayısından çok daha fazla sevgi tanımı üretilmiştir.

Kimilerince: "Şu mavi desenli tabağı çok seviyorum," örneğinde olduğu gibi, eşyalar için de kullanılmaktadır. Ancak bu örnekte, "seviyorum" yerine, "hoşlanıyorum" demek daha doğru olur. Çünkü, hoşlanma hali, gelir geçer bir durumdur. O hoşlanılan mavi tabak kırılırsa, yerine konacak benzeri bir tabaktan da hoşlanmak mümkündür. Yani onun kırılması, insanın manevi hayatında derin bir iz bırakmaz. Oysaki sevgi, canlılar arasında ikili ya da çoklu olarak işleyen ve üretim ilişkilerinin yapılandırdığı, insanın manevi hayatında derinlere kök salmış çok önemli bir duygudur. Onun için sevgi, evreler sürecinde insanlığın gelişen ve yetkinleşen aşk, cinsellik, üreme ve güzellik anlayışını da içerir. Özünde; saygı, onur, inanç, mücadele vb. gibi insanın tüm manevi yapısını oluşturan öğeleri taşır.

Erich Fromm bu düşünceyi:"...Seni seviyorum diyebiliyorsam bu, sende bütün insanlığı, bir anlamda canlı olan her şeyi ve yine sende kendimi seviyorum demektir," diyerek açımlıyor. Yazarın yaptığı bu tanımlama, kadın ile erkek arasındaki bireysel sevginin ötesinde tüm insanların sevmek ve sevilmek konusunda hak sahibi olduğu anlamını taşıyor.

Sevgiye, sevgiliye, aşk ve kadına ilişkin özlü söz ve şiirlerin geçmişi de, ilk insana dek uzansa gerektir. Kimi, sevgiyi kadın-erkek cinselliğine indirgemiş, kimi de geniş boyutlarıyla düşünmüş ve dile getirmiştir. Bu tanımlamalar ve şiirler, şair ve yazarların elinde de alabildiğine çeşitlilik kazanmıştır. Örneğin;

Alfred De Musset: "Hissetmek, sevmek, keder çekmek, fedakârlıkta bulunmak; kadın hayatının şartları bunlardır" derken, **Cervantes;** sevginin ve aşkın simgesi olan kadını :"Kadın, satın alınan ve hoşa gitmediği halde atılan bir meta değildir. O, bir bağdır. Erkeğin boynuna geçirildikten sonra düğümlenir kalır. O bağ ancak ölüm kuvvetiyle çözülür," demektedir. Ama, aslolan kişinin kendinden çıkışlı olan sevgisinin giderek tüm insanlığı ve doğayı kapsamasıdır. Her bakımdan özgür olmasıdır. Çünkü, insan sevgisinin bulunmadığı topraklar ölüdür, hiç bir şey yetiştirmez. Bu durumu **Cicero:**

"...Doğadan sevgi ve yakınlık bağı kaldırılsa, hiçbir ev, hiçbir kent ayakta duramaz. Tanım bile yapılamaz" diyor.

Sevgiye ilişkin bunca sözü, içinde yaşadığımız "Sevgililer Günü"ne değinmek için ettim. Çünkü, sömürünün boyunduruğunda olan diğer ülkelerde olduğu gibi ülkemizde de, insanı tümden nesneleştirme aşamasına girmiş olan kapitalizm, insana ilişkin tüm manevi değerleri de metaya dönüştürmüştür. Artık; dostluk, yoldaşlık, arkadaşlık, sevgi gibi insanı öznellikten kurtaracak ve yüceleştirecek değerler de iyiden iyiye maddileşmiştir. Eskilerin kıvançla söylediği: "Hayatım boyunca şerefimle yaşadım," sözü, neredeyse komik, ya da aptalca görülebilecek bir yoruma ulaşmıştır. Elbet; aşk, sevgi ve sevgililer de metalaşmanın potasına düşmekten kurtulamamışlardır.

Romada yaşanan bir söylenceye dayanılarak başlangıçta içtenlikli olarak hayata geçirilen "Sevgililer Günü", şimdilerde hem gündem kaçırmak, hem de ticaret piyasasını hareketlendirmek amacıyla kapitalist ülkelerin pazarlarına sürülmüştür. Sonuçta "Sevgililer Günü" yalnızca biçimsel olarak dillerde dolaşan ve de özü olmayan "seni seviyorum" gibi dipsiz iki sözcüğe kilitlenmiştir. Gazeteler ve televizyonlar, Sevgililer gününü çok öncesinden karşılayarak çeşitli eşyaların reklâmlarını yapmaya başlamışlardır.

Sevgililer, ya da sevgili rolü üstlenenler de ağırlıklı olarak dayanıksız tüketim mallarından oluşturulan bu pazarlardan aldıkları eşyaları, sevgileri ya da aşklarıyla özdeşleştirmişlerdir.

Ne acıdır ki sıcak savaşın eşiğine gelmiş bulunan Irak da dahil, belli bir kesim tarafından "sevgililer Günü" hararetle kutlanmaktadır. Bunun nedeni ise, aşk ve sevgi ilişkilerinin; paraya, fiziğe ve cinselliğe indirgenmiş, yani metalaşmış olmasıdır. Oysaki **Balzac**'ın dediği gibi: "..Sevilmek isteyen sevmelidir." Çünkü bu, tüm insanlar arasındaki güzellik ilişkisidir. Ve sevilmenin güzelliği de sevmenin içinde saklıdır.

Buraya kadar olan yazılı düşüncelerim, insan sevdiğine armağan almamalı, ya da böylesi bir düşünce temelinden türetilecek bir savı içinde barındırmaz.

Elbette sevdiklerimize armağan almanın mutluluğunu da yaşayacağız. Yeter ki bunlar biçimsel değil, sevginin özüyle buluşan ilişkiler olsun. Yeter ki manevi değerlerimizin metalaşmasına yol vermesin.

Bu konuda ne söylediğini merak ederseniz, **Ömer Hayyam**'a kulak verin:

"... Sevgiyle yoğrulmamışsa yüreğin
Tekkede, manastırda eremezsin
Bir kez gerçekten sevdin mi dünyada
Cennetin de, cehennemin de üstündesin"

Emek Gazetesi
17 Şubat 1998

EYLEMDE YAMPİRİK LÂFTA DEVRİMCİ OLMAK

Yazarlığın kendine özgü bir yapısı ve özelliği vardır. Bugün söylediğini, yarın yalanlayan; açıkça görünen gerçeklere boşverip çıkar hesaplarıyla taraf tutan, değerlendirmeleri nesnellik taşımayan yazara saygı duyulmaz. Bu olguda sahiplenilen dünya görüşünün belirleyici bir etkisi hem vardır, hem de yoktur.

Vardır, çünkü bir yazar bu özelliklere sahipse, ancak o zaman emekten yana kişilikli ve güvenilir bir yazar olarak tanımlanabilir.

Yoktur, çünkü beyinleri çıfıt çarşısı olduğu halde, emekten yana olarak tanınan ve emekten yana olan sanatçılardan fazla kabul görüp, meydanlarda cirit atanlar vardır.

Biraz açımlamak girikirse: Emekten ya da sermayeden yana olan yazarlar, hiç kuşkusuz birbirleriyle karşıt görüşleri savunurlar. Bu yolda ve de gündelik hayatları içinde yaptıkları eylemler kişiliklerini ortaya koyarken, ürünleri de sanatçı kimliklerini ele verir. Ama her iki tarafta da kişilik bozulumuna uğramış insanlar çıkabilir. Bunların sahip oldukları dünya görüşü ise, kimilerinin sanatını yüceltir, kimininkileri de güdükleştirir. Edebiyat tarihimiz, bu denli nice sanatçıyı içinde saklamaktadır.

Birçok insan edebiyat tarihçisi ve araştırmacısının yapmadığını günlük yaşamı içinde yapıyor. Yazarı, kendi anlayışıyla nitel bir ölçümlemeye tabi tutuyor. Onu okurken, ya da eylem içinde izlerken, kendi düşüncelerinin yanında olmasının ötesinde, kişilikli, güvenilir ve nesnel gerçeklerden yana olmasını bekliyor.

Sanatçının ise, diğer yazarlara göre genleşme çemberi daha daha dardır. Bu çember, yapay bir biçimde oluşturulmuş, ya da başkaları tarafından çizilmiş değildir. Sanatçı bu çemberi, ipekböceğinin kozasını oluşturması gibi kendisi örer. Bu do-

kuyuşun harcında duygu yoğunluğu, kültür birikimi, sosyal-siyasal anlayış, sorumluluk; kısacası dünya görüşü, özeleştiri ile davranış ve ilişkiler bütünü vardır. Başka bir demeyle, her şey bir organizma bütünlüğü içinde ilişkilenmekte ve devinmektedir.

Sanatçı, kendisinin oluşturduğu bu çemberin içindeki öze ve işleyişe aykırı bir davranışta bulunduğu zaman, önce kendisine olan saygısını yitirir. Bu, tehlikeli bir başlangıçtır. Ya, yüzü kızara kızara da olsa kendisiyle bir hesaplaşmaya giderek doğruyu bulacak, ya da yozlaşacak ve günden güne çürüyüşü derinleşecektir. Bu çürüme, zaman içinde sanatçıyı onursuz kılacak, sonuçta mensup olduğu sınıf ya da halk tarafından dışlanacaktır. Çünkü sanatçının; yaşadığı toplumun gerçek lerinden kopmamak, doğruları dile getirmek, yol göstermek, değiştirip dönüştürmek ve yazıp-söylediklerini, sanatın estetik kuralları içinde biçimleyip sunmak gibi ödevleri vardır. Bu işlevlerini yerine getirirken, yazıp-söylediklerinin, eylemlerine ters düşmemesi gereklidir.

Yani, bir sanatçı, özellikle de kendinin emekten yana olduğunu söyleyen bir sanatçı şiirleriyle, yazılarıyla, daha doğrusu tüm ürettikleriyle; namus ve erdem dersi verirken, namussuzca davranışlarda bulunmaya hakkı yoktur. Aslına bakarsanız, bu temel özelliği, sokaktaki insanda da arıyoruz.

Gerçekte, insanın sözleriyle, yaptıkları arasında çelişki olmaması, bu biçimde davranan kişiyi erdemli kılmaz. Çünkü olması gereken budur. Bir örnekle açıklamak gerekirse: İki kişi arasında, karar verilip kabullenilmiş bir söz biçiminde de olsa, bunların, kendi dışlarında cinsel ilişki aramamaları, onların namuslu olduğunu belirlemez. Çünkü bu sözün, bu ortaklığın özünde, tarafların birbirlerine ihanet etmemesi vardır. Kapitalist sistemin kadını ucuz işgücü ve köle olarak algıladığı cüzdan evliliğini bir yana bırakalım. Ama, merkezinde, karşı cinsten iki insan ve onların birbirleriyle dayanışması, acıda-sevinçte ortaklığı ve yaşam kavgası bulunan kurumlu, ya da kurumsuz evliliğin doğal yapısı budur. Ne ki , bizim gibi değer yargıları da karmaşa içinde olan toplumlarda, erdemli ya da namuslu olmak da değişik anlayışlara göre, değişik yorumlar kazanıyor.

Arzulanan, sözleriyle eylemleri tutarlılık içinde olan, bi-

linçlenmiş bireylerin, sayısal olarak da topluma egemen olmasıdır. Ancak o zaman toplum, insani ilişkilerin saygınlıkla yürütüldüğü çağdaş bir düzeye erişebilir.

Bu bağlamda, sokaktaki bir Fransız kadınıyla, yazarı arasında fazlaca bir farklılık yoktur. O nedenle, bu Fransız kadını, söylediği gibi yaşar ve de yaşadığını yalansız söyler. Aynı şeyler, yazar için de geçerlidir. Çünkü, bu yaşam biçiminin sağlıklı işlemesinin temelinde, bireylerin kent kültürünü özümsemiş olmaları yatmaktadır.

Bir de ülkemizdeki duruma bakalım.

Bireyler, şimdiki hallerine doyumsuz olarak ulaşmışlardır. Kimisi, çocukluğunu, kimisi gençliğini, kimisi de yaşlılığını yaşamamıştır. Büyük bir çoğunluk, ekmek parasının kıskacından çıkıp, ne kendi içine, ne de dört bir yanına bakına - bilmiştir. Daha genel bir tanımlamayla, bu "halk" dediğimiz büyük çoğunluk, insana yaraşır bir biçimde yaşayamamıştır. Böylesi yapılanmaların, içlerinde büyük depremler taşıdıkları bilinen gerçeklerdendir. Bu depremler ise, zaman içinde, gerek bireysel, gerekse toplumsal yaşamı allak-bullak edecek denli zararlar verirler. Çünkü, böylesi bir yapıda büyük bir kesim, hem kokuşmaya, hem de kokuşturmaya hazır bir duruma gelmiştir. Sömürülen ülkelerde yaşananlar, bu türdeki akıl almaz ve inanılmaz örneklerle doludur.

Ancak, bu oluşumun suçunu doğrudan bireylerde aramak, elbette çok yanlıştır. Ve bu yanlışlık, derin bir karmaşa, ya da bilinmezlik taşımamaktadır. Kendimizi değerlendirmeye aldığımızda, ülkemizde egemen bir kültürün olmadığını söylemek mümkündür. Kent kültürü oluşmamış, feodal kültür kalıntıları ise silinmemiştir. Hiç kuşkusuz, bu bozulumdan, birçok sanatçı da payına düşeni almıştır. O nedenle bizde egemen güçler tarafından, sanatçıların yaptıklarıyla söyledikleri ayrı ayrı düşündürülmek istenir. "Hocanın söylediğini yap, yaptığını yapma," deyişi, bir çelişkiyi ortaya koyduğu kadar, bu yoz anlayışı da ortaya koymaktadır.

Kimi sanatçı, ürünleriyle güzelliklerin yolunu açtığını iddia edip, bunun savunuculuğunu yaparken; daha da ileri giderek, keskin bir devrimcilik taslarken, eylem olarak da günlük yaşantısı içinde her türlü pisliği sergiler. Bazı kesimler, bu duru-

mun, sanatçının kişisel zayıflığını, ya da insani değerlerden yoksunluğunu ortaya koyamayacağını savunurlar. Bu türlü davranışları, sanatçı olmanın değişik özellikleri olarak açıklamaya çalışırlar. Oysaki, yozlaşmanın dışa vurumudur bu. Ayrıca, ardında birtakım çıkar hesaplarını da taşır. Ama bu değerlendirmeyi yapanla, değerlendirilen kesimin konumu birbirine yakın olduğundan, karşılıklı olarak birbirlerini hoşgörüyle karşılar ve de alkışlarlar. Oysaki yozlaşmaları, sanatçının tinsel yapısındaki farklılıklarla karıştırmamak gerekir. Sanatçı, aykırı kişidir. Yaptıklarının bir bölümü, yaşadığı topluma ters gelebilir. Ama yine de kendi içinde bir tutarlılığı olması gerekir.

Bunca yozlaşma ve bozulum içinde de olsa, toplumun önünde olanlar, ona yol gösterenler, yine sanatçılardır. Özellikle de devrimci sanatçılardır. Çünkü devrimci olmanın ilk koşulu, kapitalist bir toplumda yaşasa da, kendisini pislikten korumak, topluma yaşamıyla örnek olmaktır. bizim gibi yarı beline kadar batağa saplanmış ülkelerde bu çok zor bir iştir. Ne var ki bu zor işin üstesinden gelmek, yine devrimci sanatçılara düşmektedir. O nedenle eylemlerinde yampirik olup, lafta devrimci olanları gözden kaçırmamak gerekir. Çünkü, pisliğe omuz verenler de onlardır, parsayı toplamaya çalışanlar da.

İnsancıl Dergisi
Sayı: 41, Mart 1994

BARIŞ VE DOSTLUK ÜSTÜNE DÜŞÜNCELER

Barış ve dostluk, birbirinin içinde yaşayan iki kavram. Bu nedenle, onları birbirinden ayırmadan, bütünlüklü olarak düşünmek, doğru ve anlamlı olur. Ne var ki bunlar, acılı deneyimlerden çıkarımlanarak; zaman içinde, insanlık idealleri durumuna geldiler.

Nesnel olarak değerlendirmeye alındığında; aile, çeşitli amaç ve büyüklükteki kuruluşlar ile sosyal ve siyasal tüm yapının bir savaş içinde olduğunu görebiliriz. Aslında doğa ve toplum içinde yaşayan her canlı, bir yandan kendi, diğer yandan da türünün içindeki savaşımını sürdürür. Toplumdaki kitle ve devlet örgütleri için de aynı şeyler söylenebilir. Bu kuruluşlar bir yandan kendi yapıları, diğer yandan da toplumsal yapı içinde bir savaşım sürdürürler.

Bu durumda barışı ve dostluğu, kişisel ilişkiler düzleminden başlayarak, toplumun katmanları ve devletler arası bir bütünlükte düşünmek gerekir. M.Ö. 106-43 yılları arasında yaşamış olan Romalı devlet adamı ve yazar **Cicero**; dostluğu yaşamdan koparırarak: "...Dostluğun güçsüzlükten, herkesin kendisinde olmayan şeyleri bir başkasından elde etmek isteğinden olduğunu söyleyenler, dostluğu gereksinim ve zorunluktan doğmuş saymakla, ona çok aşağı ve hiç de soylu olmayan bir doğuş vermiş olurlar.Bu böyle olsaydı kendisini en güçsüz duyan kimsenin dostluğa en uygun olması gerekirdi. Oysaki durum bambaşkadır. Bir insanın kendisine güveni ne denli tamsa, hiç bir şeye gereksinmeyecek, her şeyin yalnızca kendisinde bulunduğuna inanacak denli erdem ve bilgelikle donanmışsa, o denli dost edinmek ve dostunun yakınlığını kazanmakta kendisini gösterir." diyerek, dostluğun maddi temellerini dikkate almamaktadır. Buna karşın dostluk üzerine söylenmiş:

"... dostun gelgeç gönüllülüğünü, zayıflıklarını şu iki şey ortaya koyar: iyi günlerde dostlarını aşağı görürler, kötü

günlerinde yüzüstü bırakıp giderler. Hem iyi, hem kötü günde ciddi, direngen, değişmez bir dostluk gösteren insanın pek seyrek, tanrılaşmış gibi bir soydan geldiğine inanmalıyız." gibi, bugün de kişisel dostluklar için geçerliliğini koruyan düşünceleri vardır.

Günümüzde, demokrasileri yerleşmemiş, ya da henüz demokratikleşme sürecini tamamlayamamış birçok ülkede, çeşitli konu ve boyutlardaki savaşların sürdüğü gözlemlenmektedir. Bunlardan, soykırımı, ırkayrımı, tinsel ve şövence dışlamalar ile faşist özlemli girişimler, tüm insanlığın tanıklığındaki olgulardır.

Batı Avrupa'da, Asya'lı göçmenlere karşı sürdürülen aşağılayıcı ve saldırı eylemleriyle; kendi topraklarından sürülen Filistin halkı gösterilebilecek en canlı örnekleri oluştururlar.

Amerika'da siyahlara yapılan ayrımla; Afrika'da ırkçıların siyah çoğunluğa uyguladığı akıl almaz, canavarca baskılarla, Almanya'da günümüzde de yaşatılan faşizmle, böylesi örnekleri çoğaltmak ve görüntülemek olasıdır.

Bundan çıkan sonuç şudur:

Demek oluyor ki, İ.Ö.450'de doğmuş olan Şair **Empedokles**; dostluk ve savaşın, evrenin birleştirici ve ayırıcı ana güçleri olduğu konusunda uyarıda bulunduysa da, aldığımız yol, barış ve dostluk adına pek parlak değildir.

Nükleer, stratejik, nötron, kimyasal, bakteriyolojik, radyolojik, konvansiyonel silahlara ve onların teknolojisine; denizlerin silahlandırılması, yıldız savaşları ve uzayın askerileştirilmesi de eklenmiştir. Bugün bile, yeryüzünde yaşayan insanların büyük bir bölümü ölüm kusan bu silahlardan çoğunun adını bilmemektedir. Bu yüzden, ne denli bir tehlike yarattığını da kavrayamamakta ve gerek doğrudan, gerekse dolaylı yollarla getireceği tamir edilmesi mümkün olmayan yıkımlara kayıtsız kalmaktadırlar.

Evet. İnsanlık, yok olmakla teğet bir noktaya mıhlanmış ve orada yaşamaya mahkûm edilmiştir.

Bu denli yoğun barut kokusu içinde bile, insanlar, barışa duydukları inançla soluk almaktadırlar.

Birleşmiş Milletler ve çoğu dünya ülkelerindeki barışçı kuruluşlar, savaşa karşı, uluslararası güvenliğin oluşabilmesi için

görece de olsa uğraş vermektedirler. Ama bugün de, ağababalığını zorla kabul ettirip modern derebeyliğini sürdürmek isteyen, hatta kısmen de olsa sürdüren ABD gibi devletler vardır. Bunun yanısıra birçok kapitalist devlet hükümetleri iktidarlarıyla politik ve ekonomik baskıyı amaçlamaktadırlar. Bu yüzden de çıkarları uğruna ateşle oynamaktan vazgeçmemekte, belki de bundan tat almaktadırlar. Bu denli tipler ve ülkeler, tarih sahnesinde yeni görülmüş değildirler kuşkusuz. Ama, yaşanan bu gerçekler savaş zeminini biraz daha uygun duruma getirmekte ve silâh yarışını gerekli gibi göstermetedirler.

Bunca kötü oluşum ve sonuçlara karşın, barış ve dostluk, insanların temel ihtiyaçları arasında yer almaktadır.

Bu ihtiyaç, tüm dünya ülkelerinde gerçek demokrasinin kurulması; halkları oluşturan bireylerin siyasal ve toplumsal yaşama, eylem olarak katılmasıyla gerçekleşme yoluna girmiş olacaktır. Çünkü, barış ve dostluk gibi adları ihtiyarlamış, ama anlamları çok genç olan kavramlara öz olarak halklar sahip çıkacak ve her türlü ilişki içinde onları canlı tutacaklardır.

Kiraz Dergisi
Sayı:6, Temmiz-Agustos 1994

KÖMÜRDEN KAN DAMLIYOR

Soba yakma zamanı geldi dayandı. Bundan böyle hergün biraz daha artan soğuğa karşı, sobalara, ya da kalorifer kazanlarına birkaç kürek kömür daha fazla atılacak.

Kimileri sabah keyfini, sobalarının üzerinde demlenen çayla çıkarırken; kimileri de çoluk-çocuk kestane kızartarak, gecelerine ayrı bir tat yükleyecekler.

Yoksullar, bir tencere yemeklerini sobanın ısısıyla pişirmeye uğraşırken, kendilerini de "bir taşla iki kuş vurmuş" sanacaklar. Daha yoksullar ise, ya buz gibi sobalarıyla gözgöze gelmekten kaçınacak, ya da köylük yerde oturuyorlarsa, tezeklerini ateşleyerek ısınmaya çalışacaklar.

Bilindiği gibi, yönetimlerin tüm kahrını çeken ve de sömürülen halk, her zaman bayır yukarı çıkışlarda kamçılanmıştır. Başka bir deyişle hep dike sürülmüştür. Şimdi de, kış ağzında ve gündelik hayatlarının güçlükleri içinde başka bir yokuşa tırmanmaya zorlanıyor.

Halkın geçeceği yollar, eşkiyalar tarafından tutulmuş. Ucu görünür gibi olan yollar ise; tefeciye, vurguncuya, tek sözcükle sömürüye açılıyor. Ne ki, çok iyi bilinip tanınan bu sabıkalı oyunlar, yine de derin bir sessizlikle karşılanıyor.

Kimileri her an yaşatılan, kimileri de belli zaman aralıklarında büyük benzeyişlerle tekrarlatılan bu uygulamanın amacı, böylesi bir yaşam biçiminin doğal olduğu inancını çoğunluğun kafasına perçinlemektir. Yani, bu tablo, sermaye sınıfının organize güçleriyle bilerek ve isteyerek şekillendirdiği bir görüntüdür. Hukuk diliyle söylemek gerekirse, devletin halka karşı taammüden işlemiş olduğu bir suçtur. Ve bu suç, bazen ekmekte, bazen yağda, bazen ette işlenmektedir. Yani, halka karşı ana ihtiyaç maddeleri araç edilerek işlenmektedir. Her yıl biraz değiştirilerek kömürde işlenen suç da bunlardan

biridir. İşçinin hayatı pahasına çıkardığı kömür, sermayenin gözünde sadece paradır. Ama halk arasında "kara elmas" ya da "yanartaş" adlarıyla anılan kömürün hem dünyada, hem de ülkemizde bilinmesi gereken çok ilginç bir sömürü serüveni vardır.

On birinci yüzyılda İngiltere'de bulunan taşkömür, Belçika'da bir demircinin atölyesinde kullanılmış, ama olumlu ya da olumsuz tepkilerle karşılaşılmamıştır. Ne var ki kömürün sanayi maddesi olarak kullanımından ve ısı aracı olarak evlere girmesinden sonra, tüm dünya davletlerinin ekonomik hayatında ayrı bir önem kazanmıştır.

"Bolu Salnamesi"nde belirtildiğine göre, ülkemizde 1822 yılında Karadeniz/Ereğli'sinin Neyren Köyü civarında **Uzun Mehmet** tarafından bulunmasından sonra, kömür havzası Vakıf'a bağ- lanmış, ancak 1848 yılında Galata Sarrafları'nın kurduğu bir şirkete çok az bir para karşılığında kiraya verilmiştir. Bu yolla Batı emperyalizminin eline geçen kömür havzasında da, Türkiye genelinde olduğu gibi, sermaye saltanatını mutlak- laştırmak için her türlü ilerici hareket bastırılmış, her şey vurgun esasına bağlanmıştır.

Dilâver Paşa'nın iyileştirme çabalarının sonrasında, tekrar yabancı şirketlere satılan kömür ocaklarında bu kez sömürü doruğa çıkmıştır. On üç yaşından elli yaşına kadar olan erkekeleri kapsayacak biçimde çıkartılan "İş Mükellefiyeti" yasasıyla, açlık ve sefalet içinde olan insanlar zorla ve hayvan gibi çalıştırılmışlardır.

Bu gerçekleri, 1904 yılında İstanbul'da doğan, ancak askerlikten sonraki tüm yaşamı halkın içinde Zonguldak ve çevresinde geçen **Ahmet Naim**, maden ocaklarına girip, yeraltı emekçileriyle aynı zorlukları yaşadıktan sonra kaleme alan ilk öykücümüzdür. 1935 yılından başlayıp 1946 yılına kadar halkın yaşamını, emek yoğunluklu olarak yazan **Ahmet Naim,** 1967 yılında kendisiyle konuşma yapan **Doğan Şadıllıoğlu'**nun: " Yeraltını sizden başka hikâyelerine konu seçen hikâyecilerimiz üzerinde düşünceleriniz nelerdir?" biçimindeki sorusunu:

"Bu sorunuzla benim hikâyecilik alanındaki bir özelliğime değinmiş oluyorsunuz. Ben toprak ve yeraltı insanlarını iyi tanırım, özellikle yeraltı insanlarını.. Çalışma koşullarını, yaşan- tılarını öz hayatım gibi bilirim. Onun için yıllar önce belli başlı sanat dergilerine yazdığım hikâyelerde köy, tarla, ağa saltanatı ve yeraltı konuları işlenmiştir. Diyebilirim ki Türk Hikâyeciliğine gerçek niteliğiyle maden hikâyelerini sokan ilk yazarım.

Daha önce veya sonra tek tük maden hikâyeleri yazılmamış değildir. **Ümran Nazif** ve **Mehmet Seyda** da maden bölgeleri insanlarının yaşantılarını konu olarak işlemişlerdir. Bu arada **Nahit Sırrı Örik**'in "Cumhuriyet Gazetesi"nde tefrika edilen "Kırmızı ve Siyah" adlı uzun maden hikâyesini anmadan geçemiyeceğim." diyerek yanıtlıyor.

Bu durum gösteriyor ki, yeraltı insanları, sanatçıların ürünlerinde dün olduğu gibi bugün de yeteri kadar yer tutmuyor.

Aralarında unutacağım olabilir kaygısı ve de konumuzun doğrudan ağırlığı olmadığı için yeraltı emekçileriyle ilgili şiir yazan şairlere bu yazıda değinmiyorum.

Ahmet Naim'in yazdığı öykülerin üzerinden şu kadar zaman geçti. Ama yeraltı emekçileri, aynı dünlerde olduğu gibi bugün de bakan, fakat görmeyen gözlerin önünde yitip gidiyor.

Bazan toprak, bazan deniz düzeyinden yüzlerce metre derinlikte çalışan maden işçileri, işverenlerin zorunlu olarak yapması gereken güvenlik ve sağlık hizmetlerini yerine getirmediklerinden çoğunlukla grizu patlaması, ocaklara su basması ve göçükler nedeniyle hayatlarını kaybediyorlar.

Cumhuriyet'ten sonraki en büyük göçükler ise şöyle:

Yer	Tarih	ölü sayısı
Armutçuk	1942	63
İncirhamamı	1942	53
İncirhamamı	1954	13
Gelik	1955	54
İncirhamamı	1960	25

Karadon	1969	13
İncirhamamı	1972	16
Karadon	1975	13
Kireçlik	1978	17
Armutçuk	1983	103
Yeniçeltek	1990	67
Kozlu	1992	263

Dr. Sâbire **Dosdoğru** ve Dr. **M.Hulusi Dosdoğru**'nun yaptığı "Sağlık Açısından Maden İşçilerimizin Dünü, Bugünü" adlı kitap boyutundaki araştırmada:

"Yeniçeltek Kömür İşletmesi, 1955 tarihinde kurulmuş, 1958'de meydana gelen kazada 9 işçi yaşamını yitirmiştir. 19.3.1965'de ise son olayın bir benzeri, 69 madencimizi yakıp kül eden , yıllanmış ihmallerimizin bedeli olan grizu patlamasıyla meydana gelmiştir..... 25 yıl ara ile, gerekli güvenlik önlemlerinin alınmaması yüzünden, aynı tüyler ürpertici, toplu madenci kıyımı tekrarlanmıştır.

Dönüp dolaşıp aynı yere geliyoruz. Böylesine ilkel, teknik gelişmelerden böylesine uzak, yabanıl maden işletmeciliği olamaz!" denilmektedir.

Çankırı'nın Ovacık köyündeki maden ocağında meydana gelen grizu patlaması sonucu yaşamını yitiren beş işçinin acısına; iki gün sonra Kozlu'da göcük altında kalan bir işçinin daha acısı eklendi.

Gördüklerimiz, yaşadıklarımız, yazılanlar ve ortaya konan belgeler somut olarak gösteriyor ki, sermaye sınıfının insani damarlarının tümü tıkanmıştır.

Yeraltı işçilerinin ilk grev mekânı olan Zonguldak Kömür Havzası'ndan da , ülke genelindeki diğer tüm ocaklardan da çıkarılıp evimize gelen ve de özellikle sanayi sermayedarlarının hizmetine giren kömürlerden kan damlıyor.

Sistemin getirdiği bu tırpanlama, iyileştirme çabalarıyla değil, ancak sistemin karşısında mücadele etmek ve onu değiştirmekle önlenebilir.

Emek Gazetesi

BİREY VE SİSTEM

İnsanlığın yaşamış olduğu sömürü ve onun kaçınılmaz sonucu olarak her gün bir başka yüzüyle ortaya çıkan vahşet, resmi tarihlerden bile taşmaktadır. Bugüne dek, dünya siyasal haritasının geçirdiği değişiklik bu olguyu en açık bir biçimde kanıtlamaktadir.

Yerleşik yaşam biçiminin başlamasından sonra, güçlü olan taraf, zayıfın hem emeğine, hem de toprağına göz koymuştur. Devletlerin oluşmasından sonra, bu olgu daha da orgenize bir biçimde yürütülmüştür. Dönemin teknolojik gelişimiyle donatılan ordular oluşturulmuş, devletler arası savaşlar çıkartılmıştır. Bu savaşlarda casuslar devreye sokulmuş, savaş plânlarını çalmanın ötesinde, karşı tarafı içten çökertmek için çeşitli yöntemler kullanılmıştır. Giderek, devletler kendilerine yandaş edinerek savaşları daha büyük ve daha kanlı bir duruma getirmişlerdir.

Atom ve hidrojen bombası ile zehirli gazlar kullanılarak toplu kıyımların gerçekleştirildiği, günümüz savaşları ise, insan soyunun en utanç verici olayları olması gerekir.

Süregelen bu savaşlar, birçok ülkenin sınırlarını değiştirmiş, birçoğunun sınırlarını da ortadan kaldırmıştır.

Elbette sınırsızlıktan yanayız.

İşçi sınıfının kuracağı dünyada, elbette sınır olmayacaktır. Ancak, dünden günümüze dek gelen savaşların amaçları yalnızca sömürüdür. Yeraltı kaynakları, stratejik önem, yeni pazarlar yaratma vb. emperyalist devletlerin her zaman ağzını sulandırmıştır. Bu nerenle, el attıkları ülkelerin iktidarlarını satın alarak, kargaşalar çıkartarak, uyuşturucu ve mafya dünyası yaratarak ve geliştirdikleri daha birçok yöntemle çoğu kez

amaçlarına ulaşmışlardır. Bu konuda yandaş oldukları devletlerle de sömürü ortaklığı yapmaktadırlar. O nedenle, emperyalist kuşatma, ya da böyle bir ittifakta sınırların değişmesi, telef edilen insanların göstergesi demektir.

İnsan ki, türünün en gelişmiş canlısı.

Ama ölüm makinesi haline gelerek kendi türüne en vahşi hayvan sürüsünün bile yapamadığı kıyımı yapmaktadır.

Dünyamız, bir düğmeye basıldığında yok olacak duruma gelmiştir. Kan balçığında bata-çıka yolunuzu sürdürmek istiyoruz. Bütün bunlar devletlerin birbirleri üzerinde besledikleri sömürü emellerinden kaynaklanmaktadır. Ayrıca her devletin kendi iç düzenini sürdürebilmek ve iktidarını sağlamlaştırabilmek için yaptığı kıyımı da düşünürsek, yaşanan acıklı tablo, iğrençlik ve çürüme net bir biçimde ortaya çıkar.

Bu kapitalist sistemdir. İnsan öğüten bir sistem.

Bir yandan öldürüyor, diğer yandan sağ kalanların içlerini boşaltıyor. Kişinin birey olma özelliklerini yok etmeden, iki ayağı üstünde durabilmesine imkan vermiyor. Bunu da ekonomik, sosyal, siyasal, sanatsal vb. tüm yapıları sisteme uydurarak gerçekleştiriyor. Düşünsel ve yaşamsal bir karmaşa ve bozulma içine giren insan, önce kendine olan saygısını yitiriyor. Sonrası, bir çorap söküğü gibi geliyor. "Ben" merkezinden kurtulamayan insan, başlangıçta çıkarlarının hizmetçisi olmaktan hoşnut görünse de zamanla sistemin içinde eriyip gidiyor. Farketmeden, o çok sevdiği eşyalar gibi, kendisi de eşyalaşıveriyor.

Bütün bu yaşananlar:

"Ne zamana kadar sürecek, çürümüşlük içinde namuslu kalmanın imkânı yok mu, bu gidişle toplumda hiç namuslu insan kalmayacak mı?" gibi önemli soruları akla getiriyor. Hemen belirtmek gerekir ki, sisteme karşı çıkmak, insanı özü korumakla eş anlamlıdır. Ayrıca, insanı devre dışı bırakan bir sistemin er ya da geç çökeceği anlamını da taşır. Bunun en belirgin örneği 2.Dünya Savaşı yıllarında yaşanmıştır.

O dönemde Almanya'da yaşayan atom bilginleri, ellerindeki

atom bombası projelerini nazizmin emrine vermeyi reddettiler. Eğer projeleri vermiş olsalardı, dünya siyasal haritası, şimdiki gibi olmayacaktı. Ama bu bilginler, ülkelerinin yenilmesi ve kendilerinin yok olması pahasına insani özlerini korudular. Kimi, ilaç alarak bedensel biçimini bozdu; kimi, insan ayağı deymemiş uçurumların diplerindeki mağaralarda saklandı, kimileri de Almanya'dan kaçtılar. Ama insanlığa karşı, suç işlemediler. Bu olgu, aydın bir birey olmanın sonucuydu. Bizlere de insanlığın yaşadığı bu çirkinliklerden kurtulmanın yolların gösteriyordu.

Ülkemizde, çıkar ilişkilerinin dışında ortak bir yapılanmanın yaşama geçirilememesinin altında da bu gerçek yatıyor. Hem de memleketin en ihtiyaç duyduğu bir dönemde.

Çok geç olmadan birey olmak için kendimizden yola çıkalım.

Gerçek Sanat Dergisi
Sayı:5, Şubat 1995

İLGİ VE İLİŞKİ ÜZERİNE

Bir çiçeği, ya da evcil hayvanı, sevimliliğin doruk noktasında bulunan küçüklükten ele alıp yetiştirmek, önemli bir şeydir. Ama geleceğin kurucu ve düzenleyicileri olan çocukların yetiştirilmesiyle oranlanamaz.

Toplumlardaki devinim, gelişim, değişim ve dönüşümleri sağlayanların bir cephesini de öğretmenler oluştururlar. Dolayısıyla, geleceğin aydınlanmacıları olacak çocukları da onlar yetiştirirler. Doğaldır ki, çocukların üzerindeki emekleri, ailelerinkine denk, belki de daha çok olacaktır. Bunca özverili uğraşa karşın öğretmenin arzuladığı, kıvanç duyduğu şey, ilerici bir dünya görüşüyle donanımlı hale getirdiği öğrencisinin, topluma karşı görevlerini yerine getirdiğini görmektir. Böylece, yıllar sonra elini öpmek için eğilen bir ergin insanın, güzelim çocukluk dünyasında buluşur öğretmenle öğrenci.

Aynı çizgi üzerinde düşündüğüm diğer bir uğraş ise, yazarlıktır.

Yönetimler, ödün vermeyen yazarlardan çekinirler.

Her zaman çıkar kantarının topunu kendinden yana kaydıran sermaye sınıfı da yazarlara muhatap olmaktan kaçınır.

Yalnızca bu iki örnek bile yazarın halktan ayrı düşünülemeyeceği gerçeğini ortaya koyar. Seçimini bu yolda yapmış bir sanatçının da kişisel çıkar beklentileri olamaz. Ama, genelde tüm sanatçıların, özelde yazarların sorunları, çoğu zaman birbirleriyle benzeşir ülkemizde.

Yazar, ürününü ya doğrudan kendisi yayınlar; ya da bir yayınevi elile yayınlatır. Kamuoyu o kitaba olan tavrını, okuyarak veya okumayarak belirtir. Gerçekte böyle olması gerekirken, dağıtım, reklâm, çevre etkinliği, hatır gönül ilişkileri,

insanların kendi iradeleriyle yapacakları seçimi engeller ve de değiştirir.

Sonuçta, ileri ya da geri itici etkiler altında dahi olsa, ulaştığı kadarıyla, halkın ilgisi veya ilgisizliği kitabın niteliğini etkilemese de, tüketiminde belirleyici olduğu görülür.

Bunların dışında, bir de sanatçıların ürünlerini tanıtıcı girişimleri ve özel ilişkileri var. Yani, kitaplarını imzalayıp gönderdikleri dergiler, eleştirmenler, gazeteciler, dost, arkadaş ve akrabaları. Kitap gönderimiyle kurulması istenen bu ilişkileri, ülkemizde yaşanan genel kopukluk ve vurdumduymazlığın dışında düşünmek olası değil.

Gönderilen, ya da verilen kitabı alan kişi, Kitabın gönderilmesindeki nedeni, kendi yetilerinde ya da büyüklüğünde arıyor. Kimsenin önlemeye hakkı olmadığını bildiği bu düşüncesiyle, önce kitabın biçimsel yapısına alıcı gözle bakıyor veya bakmıyor. Sonra da yalapşap içine. Dahasında, kitaplığındaki uygun gördüğü bir yerde ikamete mecbur kılıyor.

Özelliği, sade okur olan bir arkadaşa, dergilere gönderilen kitabın yazgısı da , büyük ölçüde yazara gönderilenden farklı olmuyor.Yani okunmuyor, hak etse de sözü edilmiyor. Okunmayan kitabın ise yaşam içinde ne anlama geldiğini hepimiz biliyoruz. Kitap, eşya oluyor.

Doğrudur. İnsanın ömrü, kitap okumakla yarış edemez. Daha doğrusu, her kitabı okumaya yetmez. Ne var ki, seksen, yüz sayfalık bir kitaptan okunacak on sayfa, kitabın niteliğini ortaya koyar. Ya bütünüyle okumanın gerektiğini, ya da gerekmediğini söyler. Bu durumda, yazarın beklentisi karşılanmasa da iletişim yolunun önü açılmış olur. Bundan sonrasında, kitabı alanın; yazarını emeğinden ötürü kutlaması, başarı dilemesi, teşekkür etmesi ve isterse kanılarını belirtmesi olacaktır. Bu hem insani, hem de yazarı güçlendiren onur verici bir davranıştır.

Kitabı alan yazar ise, o zaman kitabın hakkettiği ilgiyi göstermesi, olanakları çerçevesinde gündemine sokması, her şeyden önce bir yazarlık görevi olmaktadır.

Bir edebiyat tarihçisi, ya da eleştirmen için elbette aynı şeyler geçerli değildir. Hele hakkında yazacaksa, mutlaka kitabı bütünüyle okuması ve değerlendirmesi gereklidir. Ama, dost, arkadaş, akraba, hatta kitap konusunda tanıtım yapacak veya yapmayacak yazarlar için, gönendirici iki satır yazı yazmak işten bile olmamalıdır.

Ne yazıktır ki, ülkemizde bu denli anlayışın çok dar bir sokakta sıkışıp kaldığını görüyoruz. Ancak sayıları çok az da olsa, duyarlılığını titizlikle sürdüren yazar ve de yazmaz insanların da varolduğunu dikkatlerden uzak tutmamak gerekir.

Yüzeysel bakıldığında, bu ilişkilerin güzelliğini anlamak ve tadına varmak olası değildir.

Aktarılan, ya da yayınlanan her düşünce, eleştiri, teşekkür ve küçük küçük ilgiler toplamı, yazarda itici gücü oluşturur. Onu özeleştiriye yöneltir. Bu olgular ise, yalnızca işe yeni başlayan değil, her yazarın gelişim kaynaklarıdır.

Bilindiği gibi, yazınsal sanatın , diğer bir demeyle yazarlığın okulu yoktur. Bu uğraşa yeni gönül verenlerin yetenekli olanlarına imkân sağlamak, tüm sanatsal üretime ilgi göstermek, okurların ve yazarların paylarına düşen oranda üstlenmeleri ve uygulamaları gerekli olan insani bir borçtur.

Kıyı Sanat Dergisi- Trabzon
Mayıs, 1990- Sayı:50

KANLI BAYRAM

Halk arasında kurban bayramı için birçok yakıştırmaların yapıldığını duyuyoruz. "Kanlı Bayram, bu bayram kan ister, yağmurun kan temizlediği bir bayramdır bu" ve benzerleri gibi. Üstelik, bu yakıştırmaları doğrular gibi çoğu kurban bayramında az da olsa yağmur yağar. Rastlantılara sığınanlar için de fırsat oluşturur.

Bu denli yakıştırma yapanlardan birine sordum:

"Kardeşim, üç gün boyunca, sayısı belirsiz hayvan kesiliyor İslâm ülkelerinde. Akan kanın ise, haddi hesabı yok. Bu bayrama, "kanlı Bayram" denmesinden daha doğal ve de daha yakışan ne olabilir ki?"

"Öyle değil," diye kükredi adam. Sonra sürdürdü konuşmasını: "Senin söylediğini beş yaşındaki çocuk da bilir Abi. Ben, insan kanından söz ediyorum."

Boğazlanan binlerce hayvanı, görme alanımın içine sokmaya çalışırken, Adam:

"İnsan kanı akmamış bir tek kurban bayramı gösterebilir misin bana," diye bir de soru patlattı.

Sümerlerde ölülerin hatırlanması olarak uygulanan kurban sunulması, Tevrat'da daha bir belirginlik kazanıyor. Bu inanışa göre; Allah, **Abram**'ın adını **İbrahim**, çocuk doğurma yetisi bulunmayan karısı **Saray**'ın adını da **Sara** olarak değiştiriyor **İbrahim** yüz yaşındayken de, adının **İshak** konulmasını istediği bir oğul veriyor. Ve birgün Allah, **İbrahim**'i denemek için: "... Sevdiğin biricik oğlunu, **İshak**'ı al ve Moriya diyarına git. Orada sana söyleyeceğim dağların biri üzerinde onu yakılan kurban olarak taktim et," diye buyuruyor. **İbrahim**, denileni yapıyor. Tam oğlunu kurban edecekken, arkasındaki çalılarda bir koç beliriveriyor. **İbrahim** de, Allah tarafından bu koçun gön derildiğini anlayıp oğlunun yerine, koçu, yakılan kurban olarak

Allaha sunuyor. (1)

Kuranda ise; **Ali İmran**'ın karısının ağzından, "Tanrım! Karnımda taşıdığımı hür olarak yalnız senin yoluna adadım. Adağımı kabul et, işiten ve bilen sensin" biçiminde ifade edilen kurban adağının bir başka tezahürüne tanık oluyoruz. (2)

Yahudiler, yaşadıkları zamana göre dinlerinde uyarlamalar ve değiştirmeler yaparak kurban işinden vazgeçiyorlar. Ama islâm alemi, inanışlarında ve onların uygulanmasında hiç bir değişiklik yapmıyor. Çünkü islâmın yükselişi de kan ve can üzerinde duruyor. Yani, bize kabul ettirilmek istendiği gibi, islâm dininin yayılmasındaki en büyük etken iman gücü değil; silâh gücü, silâh zorudur. Gerek **Muhammet,** gerekse diğer halifeler; ellerindeki kılıçlar, ya da kılıçlarındaki kesik başlarla, kimbilir kaç kez kurban bayramını çiğnemişlerdir.

Muhammet, savaşlarıyla; **Ali**, bir vuruşta birkaç kelle koparan ya da birkaç insanı öldüren **Zülfükâr** adlı kılıcıyla; **Ömer** de yaptığı istilâlarla tarihe geçmiştir. Hepsinin de adının üstünde kan vardır.

"Halife **Ömer**, hâlâ Bizanslıların elinde bulunan Kudüs şehrine hücum emri vermeden önce, doğmakta olan büyük devletin sosyal düzeni hakkında bazı kurallar, esaslar koymak istemektedir. Gittikçe büyüyen askeri kuvvetler de bir yasaya kavuşmalıdır.

Acem halıları üzerinde Mekke'ye doğru dönüp namaz kılan islâm büyükleri, imamlık eden dev cüsseli ve kara sakallı **Ömer**'in arkasında birkaç defa eğilip doğrulduktan, Kuran diliyle Tanrıya ibadet ettikten sonra, bağdaş kurarak halifeyi dinlemeye hazır- lanırlar. **Halife Ömer**, gür sesiyle vaaza başlar:

(Müminler, Arkadaşlar! Biliyorsunuz ki **Peygamber** 'Sal. Ale? ve Sel.' dünyanın bütün hükümdarlarına islâma davet mektupları yazdı, cevap alamadı.

Ebu Bekir, İran ve Bizans İmparatorlarına yine aynı mahiyette yazılar saldı, fakat elçileri hakaretle karşılandı. Ben defalarca kendi el yazımla kudret sahiplerini hak yoluna davet mektupları gönderdim, yine düşmanlık gördüm. Dünya, Allahın

hükmüne boyun eğmek istemiyor. Size soruyorum, bu durum karşısında ne yapmalıyız,) diye sorar. (3)

Islâmın Kılıcı olarak adlandırılan **Halid İbn-i Velid**, bu soruya, Kuranın ikinci suresinden aldığı şu ayetle cevap verir: (Bir defa daha baş kaldıramayacak şekilde kâfirlerle savaşın, meğer ki islâmı kabul edeler!) (4)

Zaman içinde, kurban bayramı da, kurban kesme geleneği de nicel ve nitel birçok değişikliğe uğrayarak şimdilere gelmiştir.Günümüzde ise, toplumsal bağlantıları ve ardıl amaçları gözden kaçırılarak salt ve saf bir inanışın uygulaması olarak gösterilmek isteniyor. Oysaki, sağır sultan bile, daha bayram gelmedin post kavgasının başladığını biliyor.

Ayrıca, başlangıçta yadırgansa da, düşününce, halk arasındaki "kanlı bayram" yakıştırmalarına hak vermemek elden gelmiyor.

Güneydoğu'daki savaş, kaçyıldır kurban bayramı dinledi mi?

Trafik anaveri, hergün 15-20 kişinin kanıyla bilânçosunu kapatarak bayramı karşılamaya koşuyor.

Bayramda, bayramın sevincinden çok, kanın hüznünü yaşıyor ülkemizdeki insanlar.

---

(1) Tekvin- Bap,22

(2) Kuran- Ali İmran Suresi, ayet:35

(3) Tarih Boyunca İleri Geri Kavgasi/ **Emin Türk Eliçin**/ May Yayınları, İstanbul,198 Sayfa:66

(4) Kuran- Bakara Suresi, 190-193

KADIN MÜCADELELERİ ÜSTÜNE

"8 Mart Dünya Emekçi Kadınlar Günü." yalnızca bir günün sınırları içinde tutulmak istense de, dünya emekçi kadınlarının uzun yıllara dayanan mücadeleleri üstünde yükselmektedir

Kazanılmış haklar kesin bir gösterge değildir. Ama yapılacak mücadeleler için bir dinamik oluştururlar. O nedenle, insanca yaşam talebiyle toplumsal ve ekonomik hayata katılımın bir simgesi olarak bayram düzeyinde ve de niteliğinde kutlanmaktadır. Bu günün gerçek anlamı ise, tüm emekçi kadınların gündelik yaşamında karşılığını bulduğu zaman özüne kavuşmuş olacaktır. Bu olguyu, sınıfsal süreç içinde **Klara Zetkin:** "... Özel mülkiyetin belirmesiyle kadın herşeyden önce kocasının malı olmuştur. Özel mülkiyetin gelişmesiyle ve toplumun sınıflara ayrılmasıyla kadın, iş-gücü olarak da, kadın olarak da erkeğin kölesi olmuş ve yüzyıllar boyunca sahip olduğu özgürlüğüne son verilmiştir. Ancak üretim araçları üzerindeki özel mülkiyetin kaldırılmasıyla kadın, toplumun eşit, haklı ve özgür bir üyesi olarak yaşayabilir ve çalışabilir." diyerek özetlemek- tedir.(1)

Geçen yüzyıldan itibaren ivme kazanan kadın mücadelelerini ise 1987 Moskova Dünya Kadınlar Kongresi'ne katılan Dr. **Tülin Tarakçıoğlu**: "...19 yy. boyunca kadın hareketinin yeni boyutlar kazandığını, yığınsallaştığını ve kadınlara özgü istemlerin çağın bellibaşlı sorunlarıyla iyice içiçe geçtiğini görmekteyiz. Bu dönemde kadın hakları hareketinin, çağın genel karakterine bağlı olarak, bir yandan burjuva feministler hareketi, öte yandan işçi kadınlar hareketi ile iki kampta toplandığını, bir önceki çağdaki özelliklerin daha da belirginleştiğini görüyoruz..

19.yy'ın sonuna gelindiğinde **Klara Zetkin**'in sosyalist bir kadın hareketi oluşturma çabalarını görüyoruz. Bu hareket,

1910 Kopenhag Sosyalist Kadınların İkinci Kongresi'nde doruk noktasına ulaşmıştır. Kongre, 8 Mart gününü Uluslararası Kadınlar günü olarak ilân etmiştir.

1917 Ekim Devrimi'yle başlayan yeni tarihsel dönemde, kadın haklarının sağlanması yolunda daha ileri adımlar atıldı.

Genel insanlık sorunlarının temelinde kuşkusuz her türlü eşitsizlik yatmaktadır.

Tüm kadınlara özgü ortak sorunların çözümünün; toplumsal konumu, içinde yaşadığı toplumsal sistem, dili, dini, ırkı ve rengi ne olursa olsun başta kadınların haklarını elde etmek yolunda yürütecekleri mücadelenin başarısına bağlı olduğu artık açıkça görülmektedir." diyerek değerlendirmektedir." (2)

Ülkemizde de kadın mücadelelerinin eski tarihlere uzanan bir geçmişi vardır. Yani, **Mustafa Kemal**'in devrim haplarıyla olup, bitmemiştir.

Bilindiği gibi, Osmanlı İmparatorluğu döneminde; Tanzimat'la başlayan "milli kalkınma " hareketinde, kadınların da etkin kılınması amaçlanmış. Bu bağlamda, onların eğitimini gerçekleştirecek kurumların oluşturulmasına öncelik tanınmıştır. Sonuçta; 1842 yılında Ebe Okulu, 1858'de Kız Rüştiyeleri (ortaokul derecesinde olan eğitim kurumları), 1870 yılında Kız Öğretmen ve Kız Sanat Okulları açılmıştır.

İnsaniyet, Hanımlar, Aile, Kadın, Demet, Parça Bohçası vb. birçok derginin çıkarıldığı bu dönemde, **Fatma Aliye** Hanım'ın önderliğinde gelişen kadın hareketi, daha sonra kadın-erkek eşitliğini, İslâm dini içinde bulmaya çalışan bir arayışa girmiştir. Yine bu dönemde, mektuplaşma yoluyla, gerek ülke içinde, gerekse uluslararası düzeyde kadın dayanışmasının sağlanmasına çalışılmıştır.

II. Meşrutiyet'ten sonra kadın hareketi daha da güç kazanmış, çeşitli kadın örgütleri kurulmuş ve sayıları yirmiye varan dergi çıkmaya başlamıştır. O dönemi, 14 ağustos 1924 tarihinde "Komünist Enternasyonal kadınlar kongresi"nde yaptığı konuşmada: "...Kadınlar, 1908 yılından beri toplumsal üretime büyük ölçüde katılmaya başladılar. Posta, telgraf ve telefon gibi

devlet kurumlarında, eğitim alanında, hastanelerde ve terzi atölyelerinde çalışıyorlar. Geniş tabakaların proleterleşmesiyle birlikte, kadınlar da özellikle militarizmin ve Rum, Ermeni işçilerin göçü sonucu sanayi alanına (tütün, deri, konserve) girmeye başladılar" diyerek anlatıyor **Fevziye Hanım**.

Ne ki, yine de, I. Dünya Savaşı yılları, kadınların toplumsal yaşama daha etkin bir biçimde girmesini zorunlu kılmıştır. Bu dönem, yaşanan koşullar gereği, kadınlara yasayla tanınan hakların çoğunluğunu kapsayan bir zaman dilimi olmuştur. Yüksek öğrenim yapma, boşanma hakkının tanınması, çok evliliğe sınırlar getirilmesi hep bu dönemde gerçekleştirilmiştir. Çıkarılan "Kadınlar İçin Zorunlu Hizmet Yasası"yla, geri hizmet yapmak koşuluyla, ordu içinde çalışmaları sağlanmışsa da; bu durum, kadın mücadelesini daha gerilere kaydırmıştır.

İşgal ve Kurtuluş Savaşı yılları, kadın mücadelelerinin alanlara, mitinglere aktığı bir dönem olmuştur. Bu aşamada, **Leman Sadrettin**, mücadeleye uzun yıllar emek veren **Halide Edip** ve **Şüküfe Nihal**'in adlarını anmamak elbette haksızlık olur.

1930'lu yıllara gelirken durum: "..Kadınların çalışma koşulları son derece kötüdür. Kadın emeğini koruyan bir kanun yoktur. Zaten Türkiye'de işçilerin çıkarlarını koruyan hiç bir kanun mevcut değildir.... Kadınlar özellikle daha fazla sömürülmektedir... Aynı işi yapan erkekler, kadınların iki katı ücret alırlar. bu yüzden kadın çalıştırmak, patronlara büyük kâr sağlamaktadır. özellikle tütün işleyen sanayide erkeklerin yerine gittikçe daha fazla kadın, hatta çocuk işçi alınmasının nedeni budur." biçiminde değerlendirilmektedir.

Kuşkusuz, kadın mücadelelerinin ulusal, uluslararası, burjuva ve emekçi kadınlar, cinsiyete ilişkin sorunlar düzleminde gelişen birçok boyutu vardır. Bu boyutlar kendi içlerinde daha da ayrıntılanmış, kesin sonuçlara varılmasa da geleceğe açılımlı olarak üzerlerinde tartışılmıştır. 1985 yılında yapılan Nairobi Konferansı ile, 1987 yılında yapılan "Moskova Dünya Kadınlar Kongresi", yakın tarihteki kadın mücadelelerinin dünya ölçüsündeki somut örneklerini oluşturmaktadırlar. Kadınların

aydınlanma ve haklarını elde edebilme yolunda yaptıkları mücadeleler ve bu mücadeleye kendilerini adayan insanlar, sayılamayacak kadar çoktur. Ama bunca mücadelelerden sonra, bugün gelinen nokta, ne yazık ki iç açıcı değildir. Çünkü başucumuzda: "Eğer yetim kızlara adaletle hareket edemeyeceğinizden korkarsanız size hoş gelen ve helâl olan kadınlardan iki, üç ve dörde kadar nikâh edin . . . . . Erkekler kadınların koruyucusudur. Çünkü Allah, onları onlara üstün kılmıştır" gibi ve daha birçok kadını aşağılayıcı surelerle seslenen kuran bulunmaktadır. Bu olgu, çok derin bir çelişkidir ve ancak, emekçi kadınların haklarını alma yolundaki mücadeleleri üstünde yükselen ve sonuçta tüm emekçi elleriyle kurulacak bir dünyada çözüm - lenebilecektir.

Emek Gazetesi,
10 Mart 1998

---

(1) **Lenin'in** Bütün Dünya Kadınlarına Vasiyetleri/ **Klara Zetkin**/ Sorun Yayınları, İstanbul, 1979

(2) Moskova Dünya Kadınlar Kongresi/ Dr. **Tülin Tarakçıoğlu**/ Gerçek Sanat Yayınları, İstanbul, 1989

BİLİNEN GERÇEKLERİ ANIMSAYARAK

Aydınlar, burjuvazinin yönetim ve denetiminde oldukça, ya da çıkarları karşılığında isteklerine kolayca boyun eğdikçe, o ülkede tüm ilişkiler ve yapılanmalar çarpık olur. Aydınların, iktidarların dümen suyunda seyretmeleri sonucunda; egemen sınıf, emekçiler üzerindeki baskısını arttıracak, istediklerini ve sömürülerini daha da ivedi olarak gerçekleştirebilecektir.

Çok iyi bilinir ki, burjuvazi her zaman işçiye ödenebilecek en az ücreti vermek ve eylemlerinin önünü kesmek ister. Bunun için de akla gelebilecek her türlü yola başvurur. Kendisini temsil eden devlet, en önemli bulduğu ve en güvendiği can simidi-dir. Onun için ilk iş olarak devletten yardım ister. Bunun ötesinde, bazı işçilere ayrıcalıklar tanıyarak, onları diğer işçi arkadaşlarına karşı casus olarak kullanır. Dahası, sendikacı satın alır. Sınıflı toplumların bulunduğu ülkelerin büyük bir çoğunluğu, "Sarı Sendika" rezaletlerini yaşamıştır. Ancak, sermayedar (patron) tarafından işçinin, ya da liderinin satın alınması, hareketi belki bir zaman için kesintiye uğratsa da kökten durdurmaz. Ya da parçalamaz. Başka bir demeyle, böylesi bir olgu, genel yapı içinde, uzun süre belirleyici olamaz. Bunu çok iyi bilen burjuvazi, işçiyi satın almak istemenin zaman kaybı olacağının da ayırdında olduğu için, aydına ya da aydın geçinenlere ve de kalem sahiplerine yönelir. Çünkü, namuslu aydın tavrıyla; namuslu kalem de yazısıyla, oynanan oyunları ortaya çıkarır. Namussuz olanlar da satılır gider. Bunun sayılamayacak kadar örnekleri vardır. Ama, belirgin bir örneği de 15/16 Haziran olaylarında yaşanmıştır. Bu olayların herkesce bilinen nedenleri üzerinde durmayacağım. Ama,

geçmişte, bir yanı direnç ve bilinç; bir yanı da kalleşlik olarak yaşananları da bir kez daha anımsatmadın geçemeyeceğim.

Ülkemizde 1961 anayasasının getirdiği sendika seçme özgürlüğüne ilişkin maddeleri yaşama geçirebilmek için, emekçiler ve yandaşları tarafından yiğitçe bir mücadele yürütülmüştür. Gerek hükümet, gerekse patronlarla anlaşmalı toplu sözleşmeler yapan TÜRK-İŞ'den çıkıp, güven duydukları DİSK'e bağlı sendikalara girebilmek uğruna, işçiler yaşamlarını bile tehlikeye atmışlardır.

İşçi sınıfını, TÜRK-İŞ adı altında sarı sendikalar zincirine bağlayarak denetiminde tutmak isteyen A.P. Hükümeti, amaçlarına uygun bir düzenleme getirmişti. Ne var ki, kanun tasarısı mecliste tartışılırken, işçi aleyhine olan maddelerin yasalaşması için A.P. ve CHP milletvekilleri birlikte çalışmışlar; daha da acısı, işçinin zararına olan en ağır maddeler, CHP milletvekillerince önerilmişti.

Kimi işyerlerinde işçilerin yürüyüşe katılmaları engellenmesine rağmen, sınıfın hareketi başarıyla sürmüş ve bu yürüyüşe büyük oranda TÜRK-İŞ'e bağlı sendika üyesi olan işçiler de katılmıştı.

İşçilerin böylesine bütünleşmesine karşın, olayların tanığı olan aydınların giderek, özellikle de darbeler sonrasında politikanın, daha geniş anlamda, yapılması gereken mücadelenin dışında kalması, beraberinde birey belleklerinin boşalmasına ve insanların vurdumduymazlığa sürüklenmesine neden olmuştur.

Bu arada 15/16 Haziran olaylarının sanat ve edebiyatımızda ne kadar yer aldığı, ya da almadığı ile bunun nedenleri de önemle üzerinde durulması gereken bir konudur.

Bir örnek daha...

İnönü-Demirel koalisyonu döneminde demokratikleşme sürecine girileceği vaadini hepimiz anımsarız. Aynı nitelikteki anlayış beraberliğinin sürmesine rağmen, ne karakollar şeffaflaşmış, ne işkence, yargısız infaz ve gözaltındaki kayıplar tükenmiş, ne de insan haklarına saygılı bir yola girilmiştir. Siyasal ve ekonomik koşullar ağırlaştıkça, aydınların çoğunluğu sis-

temle daha çok bütünleşir bir durum almıştır. Kuşkusuz bunların ideolojik anlayışları da egemen sınıfın çıkarlarıyla denk düşmesini pekiştirmiştir. İşte bunlar tutucu ve de çıkarları doğrultusunda hareket edebilen aydınlardır. Kuşkusuz tüm aydınları aynı kefeye koymak olası değildir. Yine de önemli olan işçi sınıfının kendi içinden çıkaracağı, ya da işçi sınıfıyla yalansız dolansız bütünleşebilen ilerici aydınlardır. Çünkü hem sınıfına hem de toplumuna yol gösterip ivme kazandıracak olan yine onlardır. Tıpkı tüm sanatsal ve siyasal yaşamını sınıfına hizmet etmekle geçiren Nazım Hikmet ve yoldaşları gibi

Yürekleri uzun yıllar önce susmuş olsa da, tıpkı sosyalizmin gerçekleşmesi yolunda mücadele veren, işkence gören, ömür tüketen ustalar gibi.

Tıpkı, güzel bir dünyayı kurma yolundaki savaşımları; darağaçlarında, jandarma kurşunlarında, gözaltında ve açlık grevlerinde noktalanan gençler gibi.

Ülkemizde dine bağlı devlet oluşturmanın, yolları açılmaya hazırlandığı, emeğe karşı şiddetin yoğunlaştığı bugünlerde, ilerici aydına, daha doğrusu gerçek aydınlara her zamankinden daha çok ihtiyaç vardır.

Gerçek Sanat Dergisi
Sayı: 9, Haziran,1995

İÇKİLİ BAŞKALAŞIM

"İçki içen adam kötü olmaz" biçiminde yaygın bir söylem ve inanış vardır. Doğru mudur bu acaba?

İçki içenler arasında öylesine yürekleri ve kişilikleri cüceleşmiş insanlar vardır ki, görünümleri dışında kalan hiçbir yanları insan değildir. Kuşkusuz bu ölçütü yalnızca içki içenlerle sınırlayamayız. İçki içmeyenler arasında yukarıda değinilen cücelikler içinde kaybolan insanlar yok mudur?

Belki daha da çoktur.

O zaman, olayı ne biçimde ele almak gerekir gibi bir soru geliyor gündeme.

Olay, içki içenin ya da içmeyenin salt zaafından kaynaklanan kişisel sorunu mudur?

Olay eğitim sorunu mudur?

Olay, kalıtım sorunu mudur?

Olay, sosyo-ekonomik bir sorun mudur?

Bu konuda düşünmeyi derinleştirdikçe, doğal olarak aynı oranda da sorular gündeme gelmeye başlar. Demek oluyor ki, olayı salt bir köşeden ele alarak, sorulacak soru ve yanıtlarla çözümlemek olanaksız. "Çünkü tüm içkiler; insanlığın kültürel, teknolojik gelişim süreci içinde ortaya çıkmıştır.

İçkinin ortaya çıkması, hemen hemen insanın tarihiyle koşuttur. Binlerce yıl süregelmiş yasaklarla, içki ortadan kaldıralamamıştır. Ne yasalar, ne de inançlar başarabilmiştir bunu. En büyük içki düşmanı olan Mısır Kralı **Ramses** de, padışahlarımız da üstesinden gelememiştir bu işin." (1)

Biyolojik olarak insan, bir organlar bütünü; geniş anlamda ise, ten ve tin bütünüdür. Gerek tin, gerekse ten, dokusu bakımından karmaşık bir yapıya sahiptir. Bu karmaşık yapı, in-

sanın içsel ve dışsal ilişkilerinin her boyutuna uzanmıştır. Ancak bu karmaşıklığı, hiç bir alanda mutlak olarak düşünmemek gereklidir.

Mutlak, yani değişmesiz olmamakla birlikte, karmaşık bir yapıya sahip olan doğanın da bir sistem içinde, bütünlüklü olarak varlığı sözkonusudur. Aynı şeyler, tüm nesneler için de söylenebilir. Örneğin; her nesnenin hem kendi iç uyumu, hem de diğer nesnelerle dış uyumu ve de uyumsuzluğu vardır. Ayrıca, bu ilişkilendirmeyi de bir ortak paydada toplamak olası değildir.

Doğa varlıklarından biri olan insanı da aynı düşünce düzlemi içinde değerlendirmek gereklidir. Yani, insanın karmaşık görünen dış ve iç örgüsü içinde de çok sistemli bir devinim vardır. İnsan aklı ise bu devinimi yönlendirir ve boyut kazandırır. O zaman, insan aklına etkinliğini kazandıran, bilinci oluşturan nedir diye sorulabilir.

Bu olguyu ise, yaşanan sosyo-ekonomik konumda, üretim ilişkileri içinde düşünmek gereklidir. Zaten kişinin kalıtımsal, eğitim ve gelişimini de üretim ilişkilerinin dışında düşünmek mümkün değildir. Örneğin; kalıtımsal özellikler; ancak kendileri için gerekli ve yeterli zemini bulduklarında, toplumsal ilişkiler içinde gelişip değişirler.

Demek oluyor ki, içki içmek ve bu durumdaki başkalaşım; psikolojik, kalıtımsal, ekonomik ve toplumsal ilişkiler bütünlüğünde değerlendirmeye alınmalıdır. Ve çoğu zaman ortaya çıkan tezahürlerde de bir ortaklık aranmamalıdır.

Böyle olunca da içkinin, insan kişiliğini belirleyen bir etken olmadığı anlaşılıyor. En azından, içki etkeni tek başına düşünüldüğünde böyle bir sonuç ortaya çıkıyor.

İçki içen insanda birtakım değişiklikler görülebilir. Bu geçiçi değişiklikler kişiyi ve kişiliği tümden belirlememiş de olabilir. Ama, birçok olumlu ya da olumsuz yönünün ortaya çıkmasında etken olur. Ayrıca, içkinin boyunduruğuna girildiğinde, kişinin kaderini de tayin edebilir. "...Ünlü kadınlardan, şarap düşkünlüğü ile tanınanlar pek çok... Örneğin Saksonya Prensesi

Anna... Prens Moriz'in kızı, ailesinin geleneğine uygun hareket etmiş, ayyaşlıkta ün yapmış ve Prenses Anna, zil zurna sarhoş kadınların en sevimlilerinden olmuştu..

Prenses Anna, sabah kahvaltısında şarap içmeye başlar, öğle ve akşam yemekleri şarapla sürer, alkolün verdiği irade zaafı ile ne yaptığını bilmeyen Anna, bazı erkeklere de sataşırdı. Hatta ünlü ressam Rubens'in babası ve imparatorluk avukatı baba Rubens'le şehvetli dakikalar geçirdiği için, saray bu ayyaş geline fazla dayanamadı. Anna da bu hayatı ancak otuz dört yaşına kadar sürdürebildi. En olgun yaşında aklını yitirerek bir akıl hastanesinde can verdi.(2)

Bu olumsuz örneğe karşı, içkiyi denetiminde tutanlar gösterilebilir. Zaten konumuz, dengeli içki içenlere ilişkindir. Aşırı içki içmekten kaynaklanan zihinsel ve bedensel rahatsızlıklara yakalananlarla, bilincin devre dışı kaldığı kişiler konumuzun dışında tutulmuştur.

Kimi zaman alınan ilaçlar da belli bir zamanla sınırlı olarak insanda değişimler yapabilir. Önemli ve belirleyici olan, yaşanan başkalaşımların taban bulması ya da bulmamasıdır. Sonrasında, elbette daha çok yayılacak , yeni sahip olunan başkalaşım kök ve gövde salmaya başlayacaktır. Bunun başka bir biçimde söyleyişi ise, içkideki başkalaşımı üretim ilişkilerinin belirlediğidir. Bu ilişkiler değiştikçe, bu yapı da değişecektir.

---

(1) İçki Meyhane ve Çilingir Sofrası/ **Ömer Nida**/ Gerçek Sanat Yayınları- İstinbul,1998

(2) Osmanlıdan Günümüze İçki ve toplum/ **Kemal Sülker**/ Süreç Yayınları, İstanbul, 1985

TOPLUM VE EDEBİYAT

Edebiyat da; resim, müzik, sinema, heykel vb. gibi sanatın tiplerinden biridir. Ancak, diğerlerinden farklılığı, gerek sözlü, gerekse yazılı olarak toplumu bütünüyle kucaklamasıdır. O nedenle, diğer sanat ürünleri gibi her zaman toplumların manevi ihtiyacı olmuştur. Çünkü, içinde halkın ağlatıları, mutlulukları, güzellikleri, eylemi ve dehası vardır. Demek oluyor ki, bunca yoğun zenginlik taşıyan edebiyatı toplumdan soyutlayarak düşünmek olası değildir. O yüzden, edebiyat da halkla bütünleşmek, onun mücadelesini desteklemek, öğretici ve yol gösterici olmak zorundadır. Bu işlevlerini yerine getirebilmesi için de, emekçi kitlelere ulaşmalı, gerçekçi ve anlaşılır olmalıdır.

Diğer sanat türlerinde olduğu gibi, edebiyat da toplumun sosyo-ekonomik yapısında olan değişimlere sıkı-sıkıya bağlıdır.

Üretim ilişkileri içinde edebiyatçı, yani yazıneri de, ya toplumu sömürüp ezen egemen sınıfa, ya da onun karşısında bulunan emekçi sınıfa mensup olacaktır. Belli bir sınıfa mensup olmayı, ille de o sınıfın içinde doğmuş olmak belirlemez. Önemli olan, sanatçının özgür iradesiyle kendisini hangi sınıfın içinde hissettiği, hangi sınıf için savaşımda bulunduğudur. Çünkü, burjuva aileden çıkışlı olduğu halde, emekçi sınıfının saflarında bulunanlar olduğu gibi; emekçi bir aileden olduğu halde, sermaye sınıfının saflarında yer almış, sayılamayacak kadar özelde edebiyatçı, genelde sanatçı vardır. Bu durumda, ait olduğu sosyal sınıfın çıkarlarını savunması ve sınıfının savaşımını yapan ürünler vermesi de kaçınılmazdır. Yani, sanatçı, yerini kesin olarak belirlemek durumundadır. ya sömürücü sınıfa bağımlı olacak; ya da emekten, halktan yana olan saflarda yerini alacaktır. Çünkü bu bağımlılıkların getireceği sonuçlar vardır. Her

sanatçı er ya da geç tarihi yaratan emekçi halkın önünde bu hesabı vermek durumundadır.

Sınıflı toplumlarda, yönetimi ellerinde bulunduranlar, sınıflarının hegomonyasını kurmak isterler. Bunu gerçekleştire bilmek için de, ellerindeki maddi ve manevi tüm olanakları kullanırlar. Örneğin: İşçinin emeğini, zaman ve ücret olarak çalarlar. Köylünün ürettiğini "taban-tavan" fiyat politikasıyla yok pahasına ellerinden alırlar. Çıkarlarını sürekli kılmak için de baskı kurarlar ve çeşitli yollarla gerçekleri çarpıtırlar. Manevi değerleri, halka duyumsatmadan, çıkarlarının aracı haline getirirler. Bu oluşumu sağlayabilmek için tüm iletişim araçlarını kullanırlar. Çağımızın en etkin iletişim araçlarından olan radyo ve televizyonla, yediden yetmişe insanların beyinlerini yıkamaya ve onları istedikleri doğrultuda yönlendirmeye çalışırlar. Edebiyatta da bu uygulama alanlarının içindedir kuşkusuz.

Gerçekleri toplumun gözünden kaçırabilmek için, "soyut sanat" adı altında bir akım geliştirilmiştir. Bu sanat, gözlemlenen gerçeği hiç bir şekilde yansıtmamakta ve hiç bir şeye benzememektedir. Soyut sanat: fütürizm, kübizm, dadaizm, supramatizm ve diğer biçimci akımların tepe noktasıdır. İlk kez resim sanatında kendini göstermiş ve 1910 yıllarında **Kandynsky** tarafından kullanılmıştır. Rusya'da kullanımından hemen sonra, Fransa ve Hollanda'ya sıçramıştır. İkinci Dünya Savaşı bitiminin peşisıra da kapitalist devletlere, özellikle A.B.D. de etkin bir biçimde yaygınlaşmaya başlamıştır.

Şimdilerde de uygulanan bu türden öznelcilik akımıyla edebiyat, yaşamdan kopuk bir duruma sokulmuştur. Bu tür ürünler, yaşamın anlam ve amacını dile getirme olanağını ortadan kaldırdığından, halkla, (genel anlamda sanatın) organik bağlarını koparma yoluna gitmiştir. Oysaki sanat, çeşitli konumlarda, insanlarla gerçekler arasındaki ilişkileri, estetiksel olarak işler. Bu ilişkilere boyut kazandırır. Yani, sanat, çağının pratik gereklerine bağlıdır. Aynı zamanda, eğitici ve ideolojik bir rolü vardır. Sanatçı ise, toplumuna karşı büyük bir sorumluluk taşır. Yaşadığı dönemin tanığı olan yazıneri, öznel yetileriyle ve

gerçekçi sanatın kuramları doğrultusunda ürünlerini vermek durumundadır.

Burjuva sanatçıları, "soyut sanat"la bilinç altındaki birikimlerini dışa vurduklarını, bunun da sanatçı bireyin en doğal hakkı olduğunu söylemektedirler.

Oysaki, bilinç altı da maddi dünyayla sıkı-sıkıya ilintilidir. Maddi dünya olmaksızın bilinç altının oluşması mümkün değildir. Bu bağlamda sanatçı bireyin öznel yetilerinin yadsınamayacağını belirtmek ve bunu kısaca açmak isterim.

Tümüyle "soyut" bir ürün, ya da herhangi bir sanatsal oluşumun işlevselliği ve estetiği yoktur.

Soyut kullanım için, ancak belli bir somutu ortaya koyabilmek, çıkarabilmek yolunda (kişinin yetileri oranında gelişen) zihinsel bir faaliyettir diyebiliriz. Onun için, bir sanatçının üreteceği şeyi soyutlamasını, ona kendi damgasını vurması, kendi·ses ve renklerini katarak somutlaştırması olarak anlamalıyız. Özet olarak, sanatçının soyutürün ermesi, anlamsız ürün vermesiyle eş anlamlı tutulmamalıdır.

Anlatım ve anlaşma aracı olan sözcüklerin yazımında ve söyleminde belli bir düzen ve nesnel yöntemler geliştirilmiştir. Rastgele dizelenmiş, ya da söylenmiş sözcükler nasıl "anlatma ve anlaşma" işlevini yerine getiremiyorsa, tümüyle soyut anlamda ortaya konan ürünler de sanatsal işlevini yerine getiremezler.

Toplumumuz, ezgilerle ve şiirin beşiğine sarılı olarak bugünlere gelmiştir. **Yunus Emre**'den başlayarak, **Hacı Bayram** Veli'de, **Pir Sultan**'da, **Karacaoğlan**'da, **Dadaloğlu**'nda, daha adları nice olan şairlerde kendini bulmuştur. Bu denli özleri şiirle yüklü olan insanların memleketinde, bir şiir kitabını üç bin adet basmak, büyük başarı olarak görülüyor. Oysaki, bugün bile gençliğini şiir yazmadan deviren insan sayısı, yok denecek kadar azdır ülkemizde. Ne var ki halk, kendi kavgası içinde, yalansız-dolansız, gür sesli nice has şair görmüştür.?

Bu soruya olumlu yanıt vermek, pek de olası değildir. Çünkü yakın tarihimizde, hastalığa yakalanmadan bunu başarabilmiş sanatçı çok azdır. Bu yüzden halk da beğeni eleğini çok sık do-

kumuş olacaktır.

Burjuvazinin tezgâhladığı "saf sanat ve soyut sanat" anlayışlarının uygulayıcıları olup kendilerini büyük sanatçı sanan, sayısı azımsanmayacak adlar vardır. İşte bunların oluşturduğu kütle, edebiyatın üstüne oturtulmuş buz dağıdır.

Ne kadar büyük olursa olsun, zaman içinde buzun eriyerek, buzdağının yok olması kaçınılmazdır.

Sürekli arayış içinde olan halk, işte o zaman kendi sanatına, sanatçısına ve edebiyatına kavuşacaktır.

---

29 Mart 1990 günü Gençlik Kitabevinde düzenlenen "Toplum ve Edebiyat" Konulu panel için hazırlanmıştır.

KAYGANLAŞAN ZEMİNDE

İnsanı yücelten kavramlar, yaşamın içinde , yer bulduğu oranda anlam kazanır ve önemli olurlar. Aksi helde, içi boşaltılmış sözcük yığınları olarak kalmaya mahkûmdurlar.

Özellikle emperyalizmin güdümünde olan ülkelerde, iktidarda bulunanların ağzından insanı yücelten kavramlar düşmez. Kişisel ve de sınıfsal çıkarlarının yoğunluklu olarak devreye gireceği zaman dilimlerinde bu uygulama daha bir hız kazanır. Seçim zamanlarında siyasilerin, özellikle de yöneticilerin davranışları ve konuşmaları bugüne dek çokca belgelenmiş ve zengin gülmece konuları oluşturmuştur.

Seçmenlerinin karşısında konuşan milletekili adayları, yaptıkları seçim yatırımını ilerki günlerde çıkarabilmek, iktidar olunca vurgundan pay alabilmek adına her türlü şaklabanlığı yapmaktan kaçınmazlar. Böylece milletvekili olurlar, hükümet olurlar.

Diğer çıkar ve vurgunlarının yanısıra, vergi adı altında, halktan bir dolu para toplamalarına karşın, halkın yararına olan hiç bir şey yapmazlar. Onun düşünsel ve ekonomik gelişimini sağlayacak bir zemin hazırlamazlar. Yapmadıkları bir yana, hem sömürür, hem de çeşitli yollarla halkı baskı altında tutarlar. Günlük yaşantı içinde devlet baskısının ağırlığı, adeta insanların gölgesi olur. Devlet dairelerinde çalışan çoğu memurlar, davletin zangoçu kesilirler. Sonuçta, toplam olarak ayın bir haftasını devlet ve KİT kapılarında geçirmek zorunda olan halkın büyük bir çoğunluğu, devletin ağırlığını omuzbaşında hisetmesinin ötesinde, şamar oğlanına döner.

Bunun sonucunda egemen olan karmaşa ürkütücü boyutlara ulaşır.

Ağırlıklı olarak ülkemizin büyük kentlerinde yaşanan bu durum, kısa erimde iktidarın, uzun erimde ise sistemin, iflâsın eşiğine geldiğini de gösterir.

Yalnız bu kadar da değil.

Görüş alanına giren her olay, ya da olguda bir bozukluk, bir kokuşmuşluk, en azından bir karmaşa vardır. Yani, su her zaman bulanıktır. Siyaset alanı ise, ülkemizde kendine özgü bir yapısıllık içinde, kirliliğin, bulanıklığın merkez noktasıdır.

Bu noktada, kimliği ve amaçları bilinen RP'nin verdiği yolsuzluk önergesi, kimilerince olumlu bir girişim olarak değerlendirilebilir ve belki bir "hesap sorma" döneminin başladığı izlenimini de doğurabilir. Oysaki bu davranış, iktidar yolunu açma arayışlarından başka bir şey değildir. Çünkü, madalyonun öbür yüzünde sistemdeki işleyişin resmi görülmektedir. Ne yazıktır ki, bizde de halk diye diye, halkı sömürmenin tarihi dönemi henüz kapanmamıştır.

İnsanların aydınlanmasını istemeyen düşüncenin yaşadığımız yüzyıla ters düşmesi ve artık yaşama şansı olmaması gerekir. Ama üzülerek ifade edilse de, bu anlayış zaman zaman daha bir hız ve yoğunluk kazanmakta ve ortaya çıkan eylemlerle kendini acı bir biçimde duyurmaktadır.

Sonra hiç bir şey olmamış gibi gündemden kayıp gitmektedir.

Üç öğretmenin kurşuna dizilerek öldürülmesi, bu bağlamda somut ve net bir örnektir. Geleceğin güzellikleriyle özdeşleştirdiğimiz çocuklarımızın aydınlanmasının yiğit ve gönüllü birer hizmetlisi olarak gördüğümüz öğretmenlere karşı gerçekleştirilen bu vahşetin gerekli değerlendirmeler yapılmadan ve önlemleri alınmadan, gündemden sessizce çekilmesine izin vermemek gerekir. Ne var ki, ağırlaşan yaşama koşulları, zemini kayganlaştırmakta, insanların sağlıklı düşünmesine olanak vermemektedir. Köşe dönme yarışının dışında kalanlar, ya emeklerini ucuza satarak, ya kişiliklerinden ve manevi değerlerinden ödün vererek ayakta kalabilme savaşının içine girmişlerdir. Toplum, daha da iğrenç ilişkiler ortamına

doğru hızla yol almakta, düşünmesine olanak verilmeyen insanlar, bu kez aralarından kaybolanları, işkence edilenleri ve öldürülenleri görememekte, tepki gösterememektedir.

Bu uyuşukluk ortamında, yönetimce Bodrum/Kurudere ormanlarının ölüm fermanı imzalanırken, buna karşı mücadele veren köylüler, arkalarında gerekli olan desteği bulamışlardır. Çünkü, bireycilik körüklenmekte, örgütlü mücadele düşüncesi belleklerden silinmeye çalışılmaktadır. Bazı işçi örgütlerinin başkan ve yetkilileri de bu olumsuz gelişime çanak tutmaktadır.

Ama ne olursa olsun, 1 Mayıs'larda işçileri kırda ve baloda kutlama yapmaya çağıran işçi örgütlerinin başkanları, kendilerini buharlaştırırlarken, kimliklerini de, kimden yana olduklarına da, ülkenin gerçeklerini de gözlerden kaçıramıyorlar.

Bunca karmaşa ve bulanıklığa karşın, insanların aydınlıkta buluşacağına yürekten inanıyoruz. Çünkü dayanışmayı, birlikte mücadeleyi simgeleyen ve sokaklara, alanlara taşan işçi eylemleri bunu bizlere müjdeliyor.

Gerçek Sanat Dergisi
Sayı:20, Mayıs 1996

NOT MAKİNALI BİR SİSTEMDE CENDEREDEKİ ÖĞRETMEN

Öğretmenlik, eğitim-öğretim ve öğrenci beraberliğinde düşünülebilir ancak. Böyle olmasına karşın, her ülkede eğitim ve öğretimin evrensel bir ilkeler birliği içinde olduğunu varsaymak ve aynı uygulama alanında bütünleştirmek , yanlış yolların kapısını açar.

Eğitim ve öğretimin uygulanışında benzerlikler görülmesine karşın, özünde azımsanmayacak kadar ayrılıklar vardır. Böyle olması da çok doğaldır. Çünkü eğitim ve öğretimin içerdiği amaçlar değişiktir. Her ülke, kendi çıkarları doğrultusundaki amaca göre bir eğitim-öğretim sistemi oluşturur. Ya da, geleneksel eğitim düzeyini sürdürür.

Kimi, eğitimi bir kuruluşun varlığına bağlar. Örneğin: Devlete, kiliseye.

Kimi ülkelerde de eğitim, bir sınıfın varlığını sürdürme amacını taşır.

Kimi anlayışa göre eğitilen bireyler araçtır, kimi anlayışa göre değer. Eğitimi, çeşitli açılardan ele alıp amaçları daha da çoğaltmak olasıdır. Ama her durumda eğitim ve öğretimde amaçları belirleyenler ve o doğrultuda sistem kuranlar, ya da daha önce varolan sistemi sürdürenler, siyasal iktidarı ellerinde bulunduranlardır. Başka bir demeyle: Eğitim ve öğretim, uygulandığı ülkenin resmi görüşü doğrultusundadır.

Bir de eğitimin genel görünüm içindeki ortak ifade ediliş biçimi üzerinde duralım.

Eğitim, bireyin önce kendisine, kendi toplumuna yararlı olup, toplum içinde insanca yaşamasını ve toplumların da çağdaş bir düzeye ulaşmasını hedefler. Yani, genişletilmiş hedef, insanlıktır. İnsanlığın mutluluğudur.

Bu düşünce noktasına nice eğitim-öğretim uzmanının,

psikoloğun, doktorun ve emekçinin ortak özverileriyle gelinmiştir. O zaman varılan bu noktada insanların gönenmeleri ve geleceğe umutla bakmaları haklarıdır.

Ne var ki, eğitim ve öğretimde direksiyonu elinde bulunduranların büyük bir çoğunluğu, insanlığın güzel geleceğinin karşısında durmaktadır. Çünkü, bu güzel gelecekte, insanca ve hakça yaşama vardır. Bu ise, temeli emek hırsızlığı olan egemen sınıfın kabul edebileceği bir şey değildir.

Hem ifade edilişi, hem de uygulanış biçimi dikkate alınarak böylesi bir olgu karşısında, eğitim ve öğretimin dünya ülkeleri ölçeğinde yeniden gündeme getirilmesi ve insanlık yararı doğrultusunda ivme kazandırılması gereklidir. Çünkü çağdaşlık iddiasının içinde, yamyamlığın yeri yoktur. Çünkü insan öldürmek için uzmanlık okulları kuran, toplu yoketmeler için silah üretip geliştirenlerle insanlık ideallerinden ve onların eğitim ve öğretimlerinden söz edenleri aynı organizma içinde düşünmek, olası değildir. Böylesi bir oluşum, eğitim -öğretim yapısının hastalıklı olarak işlediğini ortaya koyar.

Ne yapmak gerekir?

Öncelikle değişik zaman ve mekânlar içinde olabildiğince ayrıntıları dikkate alarak insanı ve insanın işlevlerini araştıran birimler kurulmalıdır.

Rontgen dışında insanın çene bölümüyle uğraşan bir çok uzmanlık dalları oluşturulmuştur. Yalnız ağız içinde protez yapan başka, ağızı muayene eden başka bir uzman kişidir. Giderek, kesici ve parçalayıcı ve öğütücü dişlerin dahi ayrı ayrı uzmanlıkları oluşturulacaktır. Bu nedenle insanı ayrıntıları içinde tümden kapsayacak araştırmalarda geç bile kalınmıştır.

* * *

Geri kalmış ülkelerde eğitim-öğretim, kapitalist ülkelerdeki uygulamanın en kötü yansıması olarak görülür. Kuşkusuz bizde de durum farklı değildir.

Ülkemizde, öğretmenin öğrencisiyle olan ilişkisi çoğunlukla kürsüde başlayıp kürsüde biter. Çünkü, konumu gereği

öğretmenin ayrıcalıklı bir yeri olmasını gerektiren koşullar vardır. Ayrıca, hem yaptığı görevle ilgili, hem de kişisel olan sorunlarla kuşatılmıştır.

Öğretmenin temel görevi öğretmektir. Geniş anlamda düşünmeyi öğretmek. Oysaki çoğu öğretmen düşünmeyi sevmemektedir, öğrenciyi sevmemektedir. Öğretmenliği; eşiti para olan bir meslek olarak görmektedir. O zaman karşımıza Bertrant Russel'in ustaca çizdiği tablo çıkmaktadır. "Öğretmende sevgi eksik ise, ne kişilik, ne de zekâ yeterince ve özgürce gelişmez."

Diğer yanda, öğrenci de öğrenmenin tadını alamamıştır. Çocuğun ilkokula başladığı dönemde filiz verecek olan bu öğrenme sevgisi, ne yazık ki kuruyup körelmiştir. Bu nedenle de hangi öğrenim aşamasında olursa olsun, öğrenmeye hazır değildir. Bu olgu ise, zaten düşünmeyen bir toplumun oluşmasını isteyen egemen sınıfın işine gelmektedir. Böylece çoğunlukla düzenin yandaşı olabilecek kimlikte insanlar yetiştirilmektedir.

Gerçekte, çarklar, öğrenciyi iyi not almaya, sınıf geçip okulunu bitirmeye, biraz daha boyutlandırırsak para kazanıp köşe dönmeye göre ayarlanmıştır. Düşünmeden, boyun eğmeyi öğrenen kuşaklar, bu amacı gerçekleştirecek ve düzenin devamına yardımcı olacaktır.

Öğretmen ise, not makinası olarak görülmüştür. Bu çelişki değildir. Karmaşanın dar bir köşeden bir yanının görünüşüdür. Her adımda çirkinliği biraz daha yoğunluk kazanarak karşımıza çıkacaktır. Bu arada, öğretmen de sorunlarıyla karşı karşıya bırakılacaktır.

"Okul yönetimi, öğrenciler, öğrenci velileriyle olan ilişkiler"

"Özel öğretmenlik, resmi öğretmenlik."

"Okutulacak kitaplar."

"Yakın çevreyle olan ilişkiler."

"Örgütlenme."

Bunların tümü, kendi içinde çoğalıp kördüğüm olabilecek sorunların ana başlıklarıdır.

İnsanların saygın birer birey olarak yetiştirilmesini, toplumda çağdaş bir düzeye ulaşması işini üstlenen ve yaşadığı toplumda ayrıcalıklı bir yeri olması gereken öğretmen, düzenin çarkları içinde yerinde saydırılmaktadır. Oysaki yaşamsal dengelerini bozacak şeylerin en aza indirgenmesi gerekirken, bu dengeyi kurmaya bile olanak bulamamaktadır. Bunca köşeye sıkıştırılmışlığına, kapitalist düzenin tüm pisliklerinin orta yerinde bulunmalarına karşın, ilişkilerini bu pisliklere bulaşmadan sürdürmek zorunda olanlar, gönüllü olarak üstlendikleri görev gereği yine öğretmenlerdir. Ki, ülkemizde bu olgu çoğunlukla gerçekleşmektedir. Çünkü öğretmenler bir başına yapılacak mücadelenin yetersiz kalacağına inanmışlardır.

Gerek bireysel, gerekse örgütsel yaşamlarındaki geçmiş, bunun en somut kanıtıdır.

Öğretmen mücadelelerinin içinde Köy Enstütülerinin de ayrı bir yeri vardır kuşkusuz. Ve bu okullarda uygulanan sistem, geniş kapsamlı bir inceleme alanı içine alınabilir. Ne var ki, çok yakın geçmişte gerçekleştirilen "Köy Enstitüleri ve Çağdaş Eğitim Vakfı" bir anlamda öğretmenin direnç ve iradesinin göstergesi olduğu kadar, bir anlamda da güç birliğidir. Öğretmenin cenderede tutsak edilemeyeceğinin de işaretidir.

"Sounlarıyla Öğretmen" Önsöz
Gerçek Sanat Yayınları,1994

SOSYALİST HÜMANİZM İNSANI SEVMENİN KARŞILIĞIDIR

Tabiat, insan ve toplum, birbirlerinden ayrı düşünülemez. İnsanın amacı da tabiatı değiştirmek, onu kendine uydurmaktır.

Bir başına varlığı mümkün olmayan insan, mutlaka bir toplum içinde yaşayacak ve o toplumsal şartlar içinde şekillenerek "sosyal bir hayvan" olma hüviyetini kazanacaktır. Toplumsal yaşamın temeli ise, insanların varolabilmeleri için gerekli olan yiyecek, giyecek, barınak vb, gibi temel maddeler ile, gerekli araç ve gereci üretmeleri, bu süreçlerde de ilişkilerini sürdürmelidir. Üretim ilişkilerinin temeli, üretim araçlarındaki mülkiyete dayalıdır. Onun için, özel mülkiyette, toplum bireyleri arasında mutlaka bir ayrıcalık doğacaktır. Çünkü daha çok üretim aracına sahip olan, daha az olanı ya da hiç olmayanı kendine bağımlı kılmak isteyecek ve bunu gerçekleştirecektir.

Başlangıçta üretici güçlerin, (İşçilerin) gelişimini sağlayan üretim ilişkileri zaman içinde eskir. Üretim ilişkileri ve üretim tarzını zorlayan üretici güçlere ayak uyduramaz duruma gelir ve engelleyici rol oynamaya başlar. Üretim araçları ve üretici güçlerin gelişmesi, yeni üretim ilişkilerini ortaya çıkarır. (İlkel-komün sisteminin çökerek, sınıflı toplumun çıkışı). Çünkü, iş aletlerinin gelişip mükemmelleşmesi, emeğin prodiktivitesini de (üretme gücü) beraberinde getirir. Üretimdeki bu gelişme, toplumu, çıkarları birbirine ters düşen sınıflara ayırır. Ezen sınıf, ezdiği sınıfın sürekli baskı altında tutulmasını sağlayan kurumlar kurar. Grup ve birey olarak insan haklarını kanunlarla belirleyip, elinden geldiğince sınırlar. Böylece bir üstyapı kurumu ve ezen sınıfların organizasyonu

olarak devlet ortaya çıkar.

Toplumun maddi olduğu gibi, bir de manevi hayatı vardır. Bu, maddi hayatın, manevi hayata dolaylı olarak yansımasından başka bir şey değildir. Toplumdaki fikir ve kurumlar (sanat ve felsefe ile din, politika, âdet, gelenek, ahlâk, teori, düşünce vb.) üstyapıyı teşkil eder ve ideolojik ilişkileri yansıtır. Temelin oluşturduğu üstyapının işlevi, temeli yansıtmakla bitmez. Tarihsel süreçte büyük etkinliği olan bir güç olur ve içinde bulunduğu üretim biçimi dahil, tüm ekonomik oluşumlarda onu etkileyerek kendi temeline hizmet eder. Bunun içindir ki, burjuvazi kendini tehlikede hissettiği zamanlarda üstyapıyı alet olarak kullanır. (Egemen sınıf tarafından sömürülen emekçilere, gene egemen sınıf tarafından sömürünün iyi olduğunu anlatmak ve inandırmak için üretilen fikirler.)

Köleci ve feodal sistemin yıkılışından sonra, sömürücü toplumun son aşaması olan kapitalizm ve emperyalizm bu sürecin son halkası olarak yerini almıştır. Çünkü kapitalist sistem, üretim araçlarının kollektif mülkiyeti demek olan sosyalizmle son bulacaktır.

Kapitalist sistemde insan, eşyanın bir parçası haline gelmiştir. Yeteneklerini (zihinsel ve fiziksel) özgür olarak geliştirmesi mümkün değildir. Bu nedenle tek yanlı gelişmek ve "sosyal hayat faaliyetinin, insanlığın kültür hazinesinin dışında " olmak zorunda bırakılmıştır. Oysaki insan " sosyal ilişkilerin bütünlüğüdür." İnsanın özünü belirleyen özelliklerini de emek oluşturur.

Aynı zamanda tarih boyunca elde edilen bilgiyi temsil edip işleyen insan, insanlık gelişiminin de ürünüdür. Bu nedenle kişinin ancak sosyalist sistemde çok yanlı gelişmesi, zihinsel ve fiziksel erginliğe kuvuşması mümkündür.

Burjuva hümanizmi özgürlük ve kardeşlik gibi sloganları ortaya atmasına karşın, bu kavramların emekçi halkın gerçek özgürlük, eşitlik ve kardeşliğiyle hiç bir ilgisi yoktur. Bu nedenle, burjuva hümanizmi, özel mülkiyete ve bireyciliğe

dayalı bir karekter taşır.

Baskı, çeşitli biçimlerde insan ilişkilerine, dolayısıyla yaşadığımız dünyaya hakim olmuştur. (Dinsel, siyasal, hukuk ile töre, âdet, gelenek vb. den çıkan toplumsal baskılar.) Sosyalist hümanizm ise, emekçi halkın sosyal baskılardan kurtuluş, bireylerin halis özgürlük ve gelişim temeline dayalıdır. Bu nedenle de, proleteryanın ideolojisidir. Çünkü proleterya, özel mülkiyet ve sömürüyü yok edip, "herkesten yeteneğine ve herkese ihtiyacına göre" ilkesiyle hareket eden toplum biçimini kurarak, gerçek hümanist ilişkileri yaratır.

Sosyalist hümanizmin gerçekleşebilmesi için, sosyalist gerçekçi sanata büyük ödevler düşmektedir. Çünkü, sosyalist gerçekçi sanat, hayat gerçeklerine bağlılığı içinde, halkın sosyalist bilinçle eğitilmesine aracılık yapacaktır.

Gerçek Sanat Dergisi
Sayı:1, Ekim 1986

BİR ADI DA SACCO İLE VANZETTİ DAYANIŞMANIN

Onların cebinde fırkamızın bileti yoktu.
Onlar, kurtuluşun kapısına varmayı,
Ferdin cesur hamlelerinden uman
İki saf ve namuslu çocuktu!
Ne milyonların rehberiydi onlar,
Ne de inzibatlı bir inkılâp ordusunun askeri!
İhtilâlin sıra neferiydi onlar,
İhtilâlin namuslu iki neferi
Yanıyordu kanlarında şavkı İtalya güneşlerinin.
Koştular temiz esmer alınlarla hayatın sesine,
Dövüştüler yanında dövüşen kardeşlerinin.
Yeni dünyada düştüler eski zulmün pençesine!
Yedi yıl ölümün karşısında gülerek durdular.
Elektrikli iskemleye
kadife bir koltukmuş gibi oturdular,
Yürekleri dört bin volta yedi dakka dayandı
Yandı yürekleri
yedi dakka yandı!..
Cani değildiler kurban gittiller bir cinayete,
Kurban gittiler dolarların emrindeki adalete!.
Hayatlarında olmadılarsa da kitlelerin rehberi
Ölümleriyle şaha kaldırdı kitleleri
Bu iki ihtilâl neferi!..

Bu dizeler **Nazım Hikmet**'in "**Sacco** ile **Vanzetti**" adını taşıyan şiirini oluşturuyor.

Sacco ile **Vanzetti**, benzer yanları olan iki arkadaş. İkisi de İtalyan, ikisi de 1908 yılında Amerika'ya gelerek çalışmaya başlamış ve ikisi de örgüt üyesi.

Sacco, önce dökümhanede işçilik etmiş. Yakalandıkları zaman, kendisi deri işçiliği yapıyor, **Vanzetti** ise işportada balık satıyormuş. Ama **Vanzetti**, daha önceleri bulaşıkçılık, fırın işçiliği ve çimanto fabrikasında taş kırıcılığı yapmış. İki arkadaş, 1917 yılında tanışmışlar.

1920 yılının Amerika'sında halka durmadan kızıl tehlike mesajı veriliyor.

İşçiler, komünist ve sosyalistler üzerinde, sindirme politikası gereği şiddet uygulanıyor. Bu nedenle, ayrı ayrı illerde yapılan baskınlar sonunda dört bini aşkın kişi tutuklanıyor.

15 Nisan 1920 günü, **Braintree** kentinde bir ticari kurumun işçi ücretleri olarak ayrılan parası çalınıyor ve bu hırsızlık sırasında, bir veznedar ile, bir de bekçi öldürülüyor. Hiç bir ilgileri olmadığı halde, olayın suçluları olarak **Sacco** ile **Vanzetti** yakalanıyor, yargılanıyor ve idam hükmü verilerek ölüm evi denilen hücrelere konuluyor. Oysaki, hayatı, içki içip kumar oynamakla; hırsızlık yapıp, adam öldürmekle **Celestino Madeiros** işlenen soygun ve cinayetin hem ortağı, hem de tanığı olmuştur. Ayrıca, Portekiz'li olan **Madeiros**, **Sacco** ile **Vanzetti**'yi tanıyor ve suçsuz olduklarını çok iyi biliyor.

Aynı hapisanenin birbirine bitişik olan üç ölüm evinin birisinde bulunan **Madeiros**, itirafını yazılı olarak yaptıktan sonra: "... Yanlışı düzeltmeye çalıştım.. Kimse benim yüzümden ıstırap çekmemeli. İşlediğim cinayeti itiraf ettim. Kunduracı ile balık satıcısını ağır bir yükten kurtardım." diyerek gönül rahatlığına kavuştuğunu belirtse de; yazdığı itiraf mektubu gazeteye gönderileceği yerde, şerif yardımcısına veriliyor. O da bu değerli belgeyi, hasıraltı ediyor. Ne yazık ki, güvendiği bir kişiyle Sacco'ya gönderdiği ikinci itiraf mektubu da aynı akibete uğruyor.

Ünlü hukuk profesörünün, **Sacco** ile **Vanzetti** olayını konu ederek öğrencilerine verdiği konferansta: "... 1920 yılında, öyle bir durum var ki, bazı kimseler **Sacco** ile **Vanzetti** gibi insanların bir cinayet işinden mahkûm edildiklerini, bunun sonucu olarak da ölüm cezasına çarptırıldıklarını görmek

isterlerdi. Kızıllara, tabii ki, düşmanlara laik olan bu değil midir? Bunlar, tanrının ABD'ye bağışladığı mümkün biricik hayat tarzı olan kapitalizme karşı gelmemişler miydi? Bunlar savaş aleyhtarı, şu yakınlarda sona eren dünyaya demokrasiyi getirecek ve namuslu, hakiki hiç bir vatandaşın karşı gelemeyeceği savaşın aleyhtarı değiller miydi? Kazanç kanununun sözünü hakaretle dillerine dolayanlar yine bunlar değil miydi?..." diyerek bugün de geçerli ve gündemde olan bir tabloyu karşımıza koyuyor.

Bilindiği gibi, "**Sacco** ile **Vanzetti**'yi Koruma Komitesi"nin olumlu faaliyetleri ve kampanyaları sonucu, dava dünya ölçeğinde destekleniyor. Önceleri, basının adeta kayıtsız kaldığı bu dava; daha sonra işçiler, sendikalar, İtalya'nlar ve küçük burjuvalar tarafından sahipleniyor. Ne ki, kitle eylemlerinin ve dayanışma gösterilerinin artması sonucu, diğer ülke burjuvazileri de Amerikan burjuvazisiyle bütünleşerek dayanışma içine giriyor.

Başta, **Sacco** ile **Vanzetti**'ye omuz verenler, bu kez işçilerin ve göstericilerin üzerlerine ateş ettirmeye başlıyor.

Sonuçta, kısa aralıklarla hapisanenin ışıkları üç kez hafifliyor ve sonra yeniden canlanıyor. Önce **Madeiros,** sonra **Sacco**, en sonra da **Vanzetti**, elektrikli sandalyeyle öldürülüyorlar.

Sacco ile **Vanzetti** olayı, 1 Mayıs'lardan sonra, işçi dayanışmasının en güzel örneklerinden birini oluşturuyor ve dünyanın tüm emek gücüyle bütünleşen mücadelesi oluyor. O nedenle, bütün emekçilerin hayatında önemli bir yer tutmasının yanısıra; hem 1 Mayıs'larda, hem de diğer işçi eylemlerinde mücadele ve dayanışma için kitleleri ayağa kaldırmanın da bir sembolü oluyor.

Emek Gazetesi

TÜKETİCİ BİLİNCİ ÜSTÜNE

Üretimi, ya da tüketimi birbirinden soyutlayarak düşünmek ulaşılacak sonucu eksik ya da yanlış kılar. Çünkü üretimin, ilişkiler bütünü içinde dağılım ve tüketim birimleriyle de sıkı bir bağlılığı vardır. Kaldı ki, insanı; daha doğrusu bir toplumu ve onun ekonomik yaşamını dikkate almadan üretimi ya da tüketimi çözümlemek mümkün değildir. Çünkü bu kavramlar, siyasal toplumsal ve ekonomik yapı bütünlüğü içinde oldukları zaman doğru bir anlam kazanırlar ve içinde var oldukları sistemin kimliğini taşırlar.

Gerek üretim, gerekse tüketimin yaşı, insanoğlunun yaşına denktir. Denktir ama, iki bin yıl öncesi insanıyla, günümüz insanının üretip tükettikleri arasında büyük farklılıklar bulunmaktadır. İlk insanlar, temel ihtiyaç maddelerini elde etmlekle yetiniyorlardı. Ancak, aletlerin kullanımı ve iş bölümü, ihtiyaçları da giderek değiştirip geliştirmeye başladı. O nedenle; ilkel, köle-efendi, feodal, kapitalist ve sosyalist tarzlardaki tüketim-üretim ilişkileri kendi tarzları arasında doğal olarak nitel ayrılıklar gösterecektir. Özet olarak söylemek gerekirse; üretim ilişkilerinin değişmesi, yeni hayat şartlarının doğmasına yol açarken, ihtiyaçları da değiştirecektir.

Örneğin: Kapitalist üretim tarzının hüküm sürdüğü ülkelerde sınıflar vardır ama tüm kurumlar egemen sınıfa, yani burjuvaziye hizmet ettiği için, halk yalnızca ödevleri olan bir yığın olarak görülmektedir. Bu nedenle bir sınıfın ihtiyacı, diğer sınıfın ihtiyacı değilmiş gibi gösterilmektedir. Ulusal gelir dağılımının sınıflar arasında büyük farklılıkları vardır. Bir yanda hanlara-hamamlara boğulduğu halde doymamış tefeci, neyi nasıl ve ne zaman bulduğu bilinmeyen, vurguncu zengin; diğer yanda başını sokacak bir dam bulumayan emekçi.

Bir yanda aşırı güçlü beslenmekten yağ tulumuna dönen süper zengin, diğer yanda evine ekmek götüremeyen bir süper fakir.

Bir yanda, günde en az on-on beş aileye yetecek yemeği çöp tenekesine attıran büyük eğlence yerlerinin cümbüşçü mafyaları, diğer yanda evlerini geçindiremediklerinden intihar eden, işsiz aile babaları.

Bir yanda, manda bokuna boya katıp zengin olan kırmızı biber tüccarı. diğer yanda "Bu düzen böyle yürümez"dediği için hücreye kapatılan, öldürülen, devrimciler, aydınlar.

Bütün bunlar, pastadan pay alanların derin farklılığını ortaya koyduğu kadar; sömüren ve sömürülenler arasındaki sınıfsal çelişkiyi de ortaya koymaktadır.

Bu durumda tüketiciyi de sosyo-ekonomik ve sistem bütünlüğü içinde ele almak kaçınılmaz bir doğrudur.

Tüketicinin, tüketici bilincine sahip olabilmesi ve tüketici sorumluluğunu taşıyabilmesi öncelikle, bu konuda bilgilendirilmesine, sistem içinde kendi ağırlığının farkına varmasına bağlıdır.

Amerika'da tüketiciye doğrudan satış yapan ve aynı konuda faaliyet gösteren 150 şirketi bünyesinde barındıran (Doğrudan Satış Birliği) tüketiciyi bilinçlendirmek amacıyla bir "Eğetim Vakfı" kurmuştur. Birliğin yetkilisi:

"Bu yöntemde tüketiciyi korumayı başaramazsanız sistem çöker. Kötü niyetli davranan firmalar yüzünden, iyi niyetli firmalar da piyasada çok zor duruma düşerler. Pek çok ülkede, doğrudan satışın kötü bir şöhreti olduğunu da biliyoruz. Biz bunu engellemek için, (Doğrudan Satışlar Birliği Ahlak Kanunları"nı geliştirdik. Yani bizim birliğimizin üyeleri bu kurallara uyacaklarını baştan kabul ederler. Doğrudan satışlar Birliği'nin Ahlak Kanunları'nda satıcının, satış sırasında ne gibi ifadeler kullanacağından tutun da tüketici şikâyeti geldiğinde firmanın nasıl davranacağına kadar pek çok madde bulunuyor,) (1) demektedir.

Bu yürütme, Amerika'nın tüketiciyi düşünmesinden değil, tüketici pazarını kaybetme endişesinden kaynaklanmaktadır.

Model olarak aynı ekonomik kalkınma biçimini benimsememize karşın ülkemizde, bu konuda korkunç bir karmaşa yaşanmaktadır. Bunun nedeni, Amerika'nın emperyalist politika ile kapitalist ilişkilerini sürdürmesinde, bizde ise sistemdeki çarkların dişli kırmasında, yani çarpık gelişen kapitalist sistemde yatmaktadır.

Ülkemizde hâlâ toprağının yetiştirdiği muzu tanımayan ve tadamayan insanlar vardır. Bizim tüketicimiz, tatlı ya da çikolata içinde gördüğü kurdu tanıyamaz. Tanısa bile onu yemekte hiç bir sakınca görmez. Hâlâ çöplük karıştıran insanlarımızın varolması, kurtlu yiyecek yemeyi garip kılmıyor.

Peki, kurulacak dernekler, ya da başka kurumlar tüketicinin sorunlarına eğilebilir ve haklarını koruyabilirler mi?

Sınıflı toplumlarda çıkar ilişkileri, sonucu tayin ettiğinden, tüketici haklarının korunması ve tüketicilerin bilinçlendirilmesi kolay kolay mümkün olmaz. Çünkü, tüketici böyle bir ihtiyacı tanımamıştır.Gündelik hayatın içinde karşısına çıkan tüketimle ilgili sorunları da, ya ahbap çavuş ilişkileriyle çözmeye çalışmakta, ya da "tanrı böyle istedi" diyerek kaderine küsmektedir.

Sermaye sınıfının görünen ve görünmeyen çıkarları gözetilerek tüketicinin yararına zaman zaman olumlu adımlar atılsa bile, temel ihtiyaç maddelerini elde etmek için kıvranan tüketici, bu gelişimi, kendi zararına olarak bizzat kendisi bozar.

Üretimi denetim altında tutmak ve tüketiciyi bilinçlendirmek, sivil örgütlenmenin taban bulması ve organize duruma gelmesiyle gerçekleşebilir. Ama, geri kalmış, sömürülen ülklerde bu da kesin çözüm değildir. Çünkü, emekçileri ezerek üretim yapan sermaye, bizzat devlet tarafından korunmaktadır. O nedenle, üretici ile tüketici arasındaki dengeyi gerçek anlamda sağlayabilmek, ancak sömürünün ortadan kalktığı zaman mümkün olur.

Ülkemizde, sanayi düzeyine erişmiş üretici kuruluşlar, örgütler kurarak, kendi hak ve çıkarlarını korumaktadırlar. Ancak, tüketici örgütsüzdür. Varolan koşullarda hak ve

çıkarlarının korunması mümkün değildir. Gerçi Anayasanın 172. maddesi gereğince tüketiciyi koruma işi devlet yükümlülüğündedir. Ne var ki, 1971'de devlet eliyle kurulan, tüketiciyi koruma amaçlı bir kuruluş, yine devlet tarafından 1974 yılında kapatılmıştır. Halen belediyeler ve bakanlıklar içinde bu amaçla kurulmuş üniteler varsa da, hemen hemen hiçbirinin işlerliği ve de sürekliliği yoktur. Olmaması da çok doğaldır. Bir ülkenin Sanayi ve Ticaret Bakanı kalkıp; "Bakanlık elinden geleni yapıyor. Tüketici de kendikendini korusun," (2) derse, o ülkede, özellikle bizim gibi tüketici bilincinin sıfır noktasında gezindiği bir ülkede yaşayanları nelerin beklediğini tahmin etmek, fazlaca zekâ gerektirecek bir iş değildir.

Temmuz 1987
Mayıs 1994

---

(1) ABD'li Tüketici Nelere Kızıyor/ **Meral Tamer**/ Milliyet Gazetesi, 8 Mayıs 1994

(2) **Cahit Arel**/ Cumhuriyet Dergi, 9 Ağustos 1997

GERİ SAYMADA ETKİLEŞİM

Nufüsu on milyona doğru hızla ilerliyor İstanbul'un. Bir kez "taşı toprağı altın"a çıkmış adı. İnsanlar da Anadolu'nun dört bir yanından altına koşarcasına İstanbul'a koşuyorlar.

Koşmak zorunda bırakılıyorlar.

Aradıklarını bulabiliyorlar mı gerçekten? Yoksa, giderek altına ulaşmak düşleri içinde oyuncağa mı dönüyorlar?

İstanbul; ticaret kenti, turizm kenti, sanayi kenti. Bu özellikleri, toplum katmanlarını daha belirgin olarak ortaya çıkarıyor. Yani, işçiyi, vurguncuyu, daha doğrusu ezeni ve ezileni net olarak görüntülüyor.

Çelişkiyi, böylesine açık ve yaşıyarak gören insanlardan, karşı tepki olarak birçok beklentilerin olması doğaldır. En azından yaşamlarını ilkel bir biçimde dahi sürdürebilmeleri için; haklarını arama girişiminde bulunmaları gerektiği düşünülür. Ama gerçek bu beklentilerin tam tersidir. Savaşım güçleri yitmeye yüz tutmuş, bıkkın ve koyun olmaya hazır kişilerle karşılaşırız. Kuşkusuz bu oluşumun da çeşitli nedenleri vardır.

İnsanlar, eskilerin "durum muhakemesi" dedikleri; hayatlarında değişen koşulları birbirleriyle karşılaştırmak gibi bir alışkanlığı sürdürürler. İstanbul'a, ya da başka büyük kentlere akın edenlerin çoğunluğu, yaşamlarını iyileştirmenin gayreti içinde olduğuna göre, onlar da aynı ölçümlemeyi yapacaklardır. Belki çok büyük haksızlıklarla karşılaşacak, yine de seslerini çıkarmayacaklardır. Çünkü, yeterince tanımadıkları bir kente akraba, arkadaş, eş-dost çağrısıyla gelmişler, iş aramak yer edinmek ve karın doyurmanın telâşına düşmüşlerdir. Sonuçta; ya istediklerinin bir bölümünü de olsa elde edecekler, ya da ellerinde-avuçlarındaki paralar bir dolandırıcının cebine aka-

caktır. Çünkü onlar, büyük kentlerin prangasız mahkûmlarıdırlar. Her ne kadar geri saymada, kokuşmada zincirin bir halkasını oluşturuyorlarsa da, zincirin tamamı başka öğelerinde katılımıyla oluşmaktadır.

Yeni geleni ve eskiden beri oturanıyla, toplumun büyük bir kesimi, insanca yaşam için uğraş vermek yerine, koyun olmak yolunda birbirini uyarıyor, yol gösteriyor, çoğu kez farkına bile varmadan etkiliyor e etkileniyor.

Her madde, durağan ya da hareket halinde olma durumuna göre, belli bir kurala uyar.

Aksi halde çarpışmaların, kırılıp- dökülme ve yok olmaların önü alınamaz. Hiç kuşkusuz; ticaret, sanayi ve turizmin de kendine özgü kuralları vardır. Bu kurallar, hem bu özellikleri taşıyan kentler, hem de orada yaşayan insanlarla doğrudan bağımlıdır. Doğal olarak İstanbul da aynı kurallarla bağımlı bir kentimizdir.

Ama çıplak gözle bakıldığında bile bu kuralların, bazı kişi ve kesimlerin çıkarları için A'dan Z'ye kadar değiştirildiğini, bozulduğunu ya da tümden kaldırıldığını görüyoruz. Ticaret, vurgunculuk; turizm, kandırmaca; sanayi, işçiyi sömürme anlamına bürünüvermiştir.

Bozukluk, yalnızca birkaç kesimde ve göründüğü kadarıyla değildir. Bakarsınız ki, köşebaşında bekleyen simitçi polis; ayakkabı boyacısı ajan çıkar. Omuz omuza verip çalıştığınız tezgâh arkadaşınız, görüp duyduğunu patrona gammazlayan bir adam.

Şoför, kaçakçılık yapar. Kahveci, kumar oynatır. Gazinocu kadın satar. İki arkadaştan biri, diğerinin karısını ayarlayabilmek için, sözleriyle ve davranışlarıyla kaçamak perendeler atar.

Biraz üstüne varırsanız, yalnız böylesi benzetmelerle rahatça bir kitap oluşturulabilir. Devleti temsil eden hükümetler dahil, çoğu kurum ve kuruluşlar da bu yozlaşıp bozulmayı oluşturup hızlandıracak kanalları açarlar.

Farkına varmadan düzenin çarkları içinde kaybolup gidenler, sayılamayacak kadar çoktur. Bunun yanısıra düzenin cambazları

da azımsanmayacak bir düzeydedir. Onlar ve onlara hizmet edenler durumlarından hoşnutturlar. Bu çok doğal. Ama bakarsınız ki, görünüşte onlara karşı olanlar ve salvoyu cepheden yiyenler de bu vurgun oyunundan hoşnut ve mutlu görünürler. Bu görüntü, toplumda mutsuz insan kalmadığı izlenimini verdiği için büyük ölçekli yanılgılara neden olur.

Elbette kazın ayağı öyle değildir. Çünkü, bu vurgun oyununda gerçek mermiler kullanılmaktadır.

Karanlık iş yapanlar, karanlığı sevmezler. O nedenle karanlığa çekilmek istenen insanların sayısı hergün katlanarak artmaktadır. Yokluk, yoksulluk birçok kişiye insanlık onuruna yakışmayacak davranışlar yaptırmaktadır, ya da göz yumdurmaktadır. Bunun ötesinde, yine aynı nedenlerle kişiler karşılıklı uyarılarla ve telkinlerle birbirlerini köleleştirmek yolunda uğraş verdirmektedir.

Bir örnek sergileyelim:

Günün sekiz, dokuz saati otobüsler hıncahınç doludur İstanbul'da. İçinde olagelen rezillikleri bu yazının dışında kaldığı için anlatmaya gerek yok. Yokuş yukarı çıkarken ağırlıktan ardı yere vuran bu otobüsler, yaklaşık kilometre başı olan her durakta durur. İşte ozaman binmek isteyenler akın eder ön kapıya.

Birisi seslenir: "Arka taraflar bomboş. Sağlı sollu yürüyelim baylar, bayanlar." Şöförün de bu güzel düşünceli uyarıya destek vermesinden sonra, konuşmacılar harekete geçer. Bu kendiliğinden oluşan açık oturumdaki konuşmaların içinde neler yoktur. Bazı konuşmalar İncir çekirdeğini bile doldurmaz. Bazıları, bakarsınız Avrupaya ya da başka bir kıtaya taşıverir. Bazen kısa kesilir, bazen de arabın yalellisi gibi yol boyunca sürüp gider tekdüze.

Dediğimiz gibi bu konuşmalarda türlü şeyler vardır da, içinde bulunulan konumdan bir adım daha ileri gidebilme adına ne bir söz işitir, ne de bir eylem görürsünüz. Yahu şu otobüs denen nanenin oturacak yeri de, ayakta duracak insan sayısı da bellidir. Bir zamanlar, aracın münasip bir yerine takılarak

gösterilirdi bu sayılar. İçinde bulunanların davar gibi birbirlerini istiflemek istemesinden esinlenerek, bu plâkalar yerlerinden sökülüp alındı.

Bu durum karşısında otobüste bulunanların nasıl bir tavır almaları gerektiği sorusu geliyor insanın aklına Gerek kendilerinin, gerekse otobüse binmek zorunda olanların adına yapmaları gerekli şeyler olduğu düşünülüyor. İnsanca yolculuk edilebilmesi için girişecekleri ortak bir konuşma ve eylemle "gerekli yerlere yazılar yazarak uyarmak, gösteri yapmak, otobüse binmemek gibi" varolan kötü durumu daha iyiye götürme yolunda uğraş vermeleri bekleniyor. Ama bu beklenti boşunadır. Çünkü haklarını korumak ya da istemek yolunda mücadele etmeyi kimse göze alamıyor.

Burada otobüse binenlerin kimler olduğu gerçeği üzerinde durmamız gereklidir. Onlar halk dediğimiz, çoğu geçim sıkıntısı çekmekte olan işçi, memur ve küçük esnaftan oluşan bir kesimdir. Hem para hem de zaman olarak kişi ya da kuruluş adıyla başkasına bağımlıdır. İşine yetişemezse, oradaki sahnede payına bir başka türden acı düşecektir. Bir sonraki otobüse binmenin ise, bir öncekine binmekten fazla bir ayrıcalığı yoktur. Çünkü yolculuğun tümü için aynı sorunlar geçerlidir.

Düzenin, insan önüne getirip yığdığı korku, kuşku ve huzursuzluklar zaman geçtikçe insanın tabiatı durumuna geliyor. Büyükler de bu hastalıklı yapıyı, çocuklarına, torunlarına aktarıyorlar. Böylesi bir alan içinde yetişen birey de, düzenin bir köle insanı olup çıkıyor. Örneğin sürüye katılmakla eşanlamlı bile olsa, ağzına dek dolu olan otobüse koşulları gereği binmek durumunda kalıyor. Yazgısını benimseyerek otobüse binen kişinin sonraki davranışı da aynı yazgıya başkalarını ortak etmek oluyor.

"Geçmiş yağmura kepenek asılmaz" Ama yağmur sele dönüşmeden yapılacak şeyler vardır. Geleceğini fısıltıyla da olsa söyler yağmur. Minik taneleriyle uyarı görevini yapar. Bir bakıma önlem almamızı söyler. Henüz vakit geçmemiştir. Toplumda da oluşan yaraları cılk bir duruma getirmemek gereklidir.

Haksızlığa, açlığa ve ezilmeye **Nasrettin Hoca**'nın eşeği bile dayanamamıştır. Yirminci yüzyıl insanına böylesi düşünceyi benimsetmek ve sürekli uygulanacağını sanmak, zekânın zırnığı katılmamış hayalcilik olur. Gerçi çoğunluğa benimsetilen "Açlıktan kimse ölmez" düşüncesi vardır.

Doğrudur. Öyle sanılır.

Büyük bir olasılıkla açlıktan öleni kimse görmemiştir. Çünkü açlığın boyun eğip yürünecek çok uzun bir yolu vardır. En akılsız insan bile böylesi yolun aç bitmeyeceğini çabucuk kavrayabilir. İşte o zaman hakkını ister ve bunu almak yolunda kavgasını başlatır. Ya elde eder, ya da ölür. Ama bu denli ölümler açlıktan olmadığı için, doktorlar ölüm kâğıdına lâtince bir lâf düşerler.

Görülüyor ki, kokuşmuş bir düzende, kişiler yaşamlarının koşulları gereği, birbirlerine gerektiği gibi yardımcı bile olamıyorlar. Ölümlerinin nedenlerini bile bilemiyorlar.

Haksızlığa karşı boyun eğmemek, elbette onurlu ve güzel bir davranıştır. Ama kapitalist sistemde, çoğu zaman kişisel tavırların hem ömrü kısa, hem de sonucu hüzünlü olur. İleri doğru yürümenin tek yolu örgütlü olmaktır. Ancak o zaman, insanca bir yaşam için yapılacak mücadeleden sonuç alınabilir.

Çağdaş Gazetesi Bakırköy
1 Eylül 1988 Sayı:34-35

EKMEK EDEBİYATI

Tam olarak karşılamasa da, ekmek edebiyatına, "açlık edebiyatı" da diyorlar.

Böyle bir başlığı görünce, bazı sanat adamlarının dudaklarına kendilerine özgü olmayan bir gülüş iliştirerek "yine mi" dediklerini işitir gibi oluyorum.

Peki, kaç kişi adına konuşuyor bu efendiler.

En çok on milyon kişi adına.

Bu sayı zaten ülkemizdeki mutlu azınlığı oluşturuyor. Onların ballı börekli değil, adını çoğunluğun duymadığı yiyeceklerle kendilerine göre dalavereli dubaralı olarak sürdürdükleri bir hayatları var. Ya geride kalan, çileli elli milyon kişi.

Karnı tok olanlar için pis bir konu bu açlık.

Dipdiri bakışlarını üzerimizde gezdirseler de fotoğraflardan bakan, ya da bakamayan ölülerin midelerine ilişkin hiç bir yakınmaları yok. Ama canlılar acıkıyor.

Kuşlar, kırınılar; fareler, en küçük deliklere girip çıkarak ve etrafta bulduklarını yiyerek, mutlu bir biçimde hayatlarını sürdürüyorlar. Kedinin önüne biraz ekmek, köpeğinkine biraz kemik koyuyorsunuz, iş bitiyor. Ya da biz falanca peygamber gibi onların dillerinden anlamadığımız için öyle zannediyoruz. Bir konuşmaya kalksalar, acaba neler söylerler. Bilemiyoruz.

Böyle aykırı şeyler düşünmenin hayra alâmet olmadığını biliyorum, ama elimde değil. Şüphe etmemi bağışlayın. Sevimli hayvanlarının önlerine koydukları yemek çeşitleriyle, zengin ülkelerde yaşayan köpekseverler bu fesadı aklıma soktu. Süslü püslü kutuları açıp, öylesine bir ziyafet çekiyorlar ki hayvanlara, şaşmamak elden gelmiyor. Bizim bildiğimiz; hayvanlar artıkla, insanlar da ekmekle doyunurlar. Ama, günümüzde hayvanlara verilecek artıkları bile kapışacak olan insanlar yaşıyor.

Haritalarda bir salkım kara üzüm gibi duran Afrika

Kıtası'nın çoğu insanı, açlıkla pençeleşiyor. Minicik çocuklar, iskeletlerinin sessiz isyanıyla göçüp gidiyorlar. Onları yıllarca sömüren emperyalist ülkeler, şimdi verecekleri ekmeği bile çok görüyorlar.

Ekmek bizim her şeyimiz. Çouklarımız, kadınlarımız, yaşlılarımız, can gücüyle hep ekmek peşinde koşuyorlar. Tıpkı: A. Kadir'in:

" Cibali dendi mi
aklıma siz gelirsiniz, kadınlar.
kiminizin beş çocuğu,
kiminizin nar gibi yanakları var,
kiminiz kocasız kalmış,
kiminiz ihtiyar, kiminiz daha körpe henüz.
Bana umulmadık,
eskimiş türküler düşündürür
siyah başörtüsü altında yüzünüz.

Parmaklarda tütün kokusu.
Tütün kokusu pazen entarilerde.
Biriniz ekmek alır fırından,
biriniz durmuş öksürüyor ilerde,
geçiyor bizim mahalleden biriniz.

Cibali dendi mi
aklıma siz gelirsiniz kadınlar.
Çarpık ayakkaplarınız gelir,
ve kahraman elleriniz.

dizeleriyle "Cibali" adlı şiirinde dile getirdiği gibi.

Eskiden çarşı ekmeğini, köy ekmeğine katık edip yiyen insanlarımız vardı. Ama bir ekmeği yiyebilecek babayiğit de parmakla gösterilirdi. Şimdi çocuktan büyüğe çoğu insan, bir ekmeği bir oturuşta bitiriyor. Hemen hemen her eve dört-beş tane ekmek giriyor. Kalabalık aileler ise, üç öğünü en az on- on beş ekmekle çıkarabiliyorlar. Ama gerek fiyatı artırılarak, ge-

rekse gramajı düşürülerek halkın dilinde "nimet" olarak anılan ekmek, külfet haline dönüştürülüyor.

Bir siyasi ağız: "Ekmek bulamayanlar pasta yesin" dese de, bu toprağın insanları, ölümüne sevdikleri ekmekte direniyorlar.

Çıktığı fırının adını taşıyan etiketin üstüne yapıştırılması nedeniyle her gün tonlarcası çöpe atılsa da, ekmek bizim her şeyimiz. Doyum aracımız. Çünkü biz yemek yemiyoruz. Tüm sömürülen ve de çarpık bir kapitalist modelle kalkınma peşindeki ülkelerde yaşayanlar gibi ekmekle açlık savıyoruz. Ekmekle karın doyurmanın, özellikle büyük kentlerde ayaküstü yenen bir sandviçle öğün geçiştirmenin adı, yemek yemek değildir. Denize kıyısı olan bir kentte, ekmek arası ne idüğü belli olmayan bir dilim balık atıştırmak da yemek yemek değildir. Daha doğrusu insana yaraşır bir beslenme değildir.

Kapitalist ülkelerde yaşayan insanlar, hayvanlarına kalori düzenlemeleri yaparak yemek verirken; bizler de açlık savmanın hesaplarını yapıyoruz. Görülüyor ki, haklı olarak uzun bir süre daha gündemde kalacağa benziyen ekmek kendini ilişkin edebiyatı da peşinden koşturuyor.

Her şeyimiz olan ekmekte, halkın içinde bulunduğu durumun yalnızca bir cephesi görünüyor. Oysaki ekmek edebiyatının sayfaları hakkıyla tarandıkça, egemen güçlerin daha nice neci açmazlarına ve hırsızlıklarına rastlanacaktır.

Emek Gazetesi

GEREKSİNME VE ÜLEŞİM

İnsanlar yerleşim yerlerinde rahat yaşayabilmek amacıyla birçok girişimlerde bulunurlar. Barınılan yerin, en azından oturulabilecek duruma getirilmesi bu işlerin başında gelir. Barınılan yer, ister çadır, ister gecekondu, isterse bir apartman dairesi olsun. Buralardaki yaşamın sürdürülmesi, ana gereksinimler bakımından aralarında büyük farklılıklar gösterme yecektir. Örneğin: Yemek mutlaka bir kaba konacaktır. Bu, bakır bir tas da olabilir, porselen bir tabak da. Korunmak için mutlaka bir şey giyilecektir. Bu, şayak bir kumaştan da olur, ingiliz kumaşından da. Karnımızı kuru ekmekle de doyurabiliriz, baklava börekle de.

Demek oluyor ki; ana gereksinimlerin giderilme şartı tüm insanlar için ortak ve kaçınılmazdır. Ancak, bu ihtiyaç maddelerinin ortaklaşa ve hakça dağılımı ise, sınıflı toplumlarda söz konusu değildir.

Bir atasözümüz: "Çok lâfta yalan, çok parada haram vardır der." Çalınan emek de haksız kazançların başında gelmektedir.

Hangi sınıfa mensup olurlarsa olsunlar, insanlar içinde bulundukları yaşam şartlarını daha iyiye doğru değiştirmek amacını güder ve bu yolda uğraş verirler. Tabiatı da kendi amaçlarına uygun olarak değiştirmek istemeleri bu yüzdendir. Ancak egemen sınıf, kendi iyi yaşamını, çaldığı emeğin üzerinden sağlar. Yani, onların iyi yaşamları emek hırsızlığı temelinde yükselmektedir. Böyle olunca, emekçi sınıfın değil iyi koşullarla yaşaması, insanca yaşaması dahi mümkün olmaz. Oysaki sermaye sınıfı, hergün yeni yeni dayanıklı ve yarı dayanıklı tüketim mallarını pazara sürer. Gündelik hayatı da bu pazara göre uyarlar.

Evlerimizde kullandığımız elektronik ev eletleri, ulaştırma

araçları ve daha birçok şey heryıl yeni bir teknik aşamaya kavuşmuş olarak karşımıza dikiliverir.

Sokaklar, cadde; caddeler, bulvar ol ır.

Dün, kağnıyla, at ya da eşekle bir hafta on günde ulaşılamayan yerlere şimdi on beş dakikada varılıyor.

Mum elektriğe, gramafon, gelişmiş müzik aletlerine bıraktı yerini.

Böylesine hızlı gelişimin varlığı yanısıra, hâlâ verem, tifo ve tıb için basit görülen hastalıklardan insanlar ölüyor. Hâlâ ırkçılık kin kusup can alıyor. Hâlâ insanlar ilk çağlardaki gibi sömürülüyor, horlanıyor ve işkence görüyor. Yani insanca yaşamıyor. Çünkü, sayageldiğimiz gelişmelerin büyük bir yüzdesinden, mutlu azınlık yararlanıyor. Gerçekte, halkın yararına kullanılması gereken her türlü gelişmeler, hükümetler tarafından sermaye sınıfının emrine sokuluyor. O nedenle, bu gelişmelerden halk yararlanamıyor

Hastane kapılarında saatler ve günlerce bekleniyor. 21. yüzyılın artık açık ve seçik olarak görüldüğü bu günlerde, yaşamı boyunca bir kez muayene olmamış, yani doktor yüzü görmemiş insanlar bulunmaktadır.

Uygulanan bu haksız üleşim, yoksulluğu büyütmekte ve toplumda birçok maddi ve manevi hastalıklar üretmektedir.

Bu gerçekleri görmek, engelleme yolunda gerek birey, gerekse örgütlü olarak uğraş vermek; görev olduğu kadar insan olmanın da bir ölçüsüdür.

İSTANBUL'UN YIKIMI ÜSTÜNE GELİŞTİRİLEN BİR YORUM

İstanbul, hızlı bir biçimde değişikliğe uğruyor. Böylesi hızlı nicel değişikliğe, çoğunlukla sömürülen ülkelerde rastlanabilir.

Değişen nedir?

Değişen sadece görünendir. Çirkin görüneni ortadan kaldırmaktır. Oysaki çirkinlik, görece ve öznel bir değerlendirmedir. Ben, yüzü buruş buruş olmuş, yaşlı dedemi çok güzel bulurken, dışımda değerlendirme yapan, ya da düşüncesini belirten bir başka kişi çok çirkin bulabilir. Bu denli öznel değerlendirme sonucu, güzel ya da çirkin bulmalar, ihtiyar dedemin maddi ve manevi değerlerini ortadan kaldırmaz. Ya da ona ek değerler katmaz. Çünkü bunlar, tarihsel, sosyal ve ekonomik bir sürecin varettiği şeylerdir. O nedenle özlerinde olabildiğince bir birikim taşırlar. Bu birikimde de, onların nitel yanları yansır.

İnsan için ortaya konan bu değerlendirmeler, insan eliyle gün yüzüne çıkarılmış sanat eserleri, yapılar ve her türlü canlı ve cansız doku için de geçerlidir.

Nasıl, yüzünü beğenmediğimiz bir insanı dilediğimizce ortadan kaldıramıyorsak, yüzünü ya da içini beğenmediğimiz bir yapıyı da keyfi bir biçimde ortadan kaldırmamamız gerekir. Çünkü bunlar, geçmişe ait bir kültürün günümüzde konuşan dilleridir. Ne var ki, uygulamada böyle olmuyor. Onun için belli bir birikim taşıyan yapıların yerle bir edildiğini görüyoruz. Bu yıkımı yapanlar, yozlaştırmak isteyenlerle, yozlaşmaya yüz tutanlardan oluşuyor. O nedenle ellerinde nesnel değerlendirme yapabilecek ölçüleri yoktur. Ya da bu yetilerini kaybetmiş olduklarından, yapıları çıkar gözlüğünden bakarak "güzel- çirkin" gibi ayrımlarla ikiye bölüyor ve çirkin dediklerine hayat hakkı tanımıyorlar.

Yaşamında balçık ve taşlı yolun dışında yol görmemiş, köy

ve kırsal kesim insanlarının çoğunlukta olduğu bir ülkede yaşıyoruz. O nedenle, başına lüks ya da modern adı takılarak yapılacak yolların ve yapıların, sermaye sınıfına hizmetten başka bir anlam taşımadığı, bilinen ve görülen gerçeklerdendir. Belli bir kültür düzeyi de olmayan halk, yeni bir oluşum evresinde yıkılan, yok edilen değerlerin ne olduğunu ve yeni yapılacakların ne ve nasıl olacağını düşünmez. Düşünemez.

O nedenle, "mademki bir takım değerler yıkılıyor, o halde halk karşı çıksın, hesap sorsun" demek, tutarsızlıktır. Kaldı ki, sermayenin iktidar olduğu toplumlarda bu soruyu kim kime nasıl sorabilir, ya da soramaz çok iyi bilinir.

Diğer alanlarda olduğu gibi inşaat sektöründe de emek-sermaye çatışması vardır. Hatta, bu yıkım yapım işlerinin kendine göre özellikleri de bulunmaktadır. Çünkü bu iş kolunda, ne geniş çapta emekçilerin örgütlenmesi mümkün olabilmekte, ne işin güvenesi, ne de sürekliliği sağlanabilmektedir.

İnşaat sektöründe genellikle Anadolu'dan evini barkını terkedip büyük kentlere göç edenler çalışmaktadır. Bunlar da vasıfsız işçilerdir. Kentin belli yerlerinde toplanarak emeklerini satışa sunarlar. Gündelik geçimlerini sağlayabilmek için de en düşük ücretlerle çalışırlar.

Sermayenin ise, yurt içi ve yurt dışında ittifakları vardır. Hükümetler ve yerel yönetimler, bu ittifakın alacağı kararlara uymak zorundadırlar.

Örneğin; kara yollarında yapılan hızlı ve göstermelik çalışmalardan sonra lüks araçların devreye sokulması da böyle olmuştur. Bir aldatmacaya kurban gitmelerinin sonucu halkın çoğunluğu otobüslere rağbet etmiş, böylece demir yolları devre dışı kalmıştır. Ne var ki bunun bedelini de en ağır biçimde yine halk ödemektedir.

Uyduruk yapılan yollar, kısa sürede haşat olmuş. Güzel görünümlü araçlar eskimeye başlamış. Piyasaya modeli geliştirilmiş araçlar sürülmüş. Eski araçların yedek parçaları ya bulunmaz olmuş, ya da başıbozuk bir fiyatla tırmanışa geçmiştir.

Bütün bunlar olurken, para babaları yeni model araçları ithal etmekten, yeni yeni işyerleri açarak çeşitli yerleşim yerleri ile ucuz emek satın almaktan da geri durmamışlardır. Kısa bir zaman içinde büyük illere akın yoğunlaşmıştır. Düzensiz ve sağlıksız yerleşim, kentin o güne dek gelen yapısını nitel değişikliğe uğratmıştır. Bu olumsuz nitel değişimin büyük etkileri hem kentin yüzünde, hem de iç göçler yoluyla bünyesinde barındırdığı emek potansiyelinin kullanımında görülmüştür.

Giderek, toplumun maddi ve manevi hayatındaki hastalıklar yoğunlaşmış ve bulaşıcı bir durum almıştır. Ama insanlar, büyük kentlerin kapısını dövmekten usanmışlardır.

İstanbul da dahil olmak üzere, büyük kentlerin albenisine kapılan her sınıftan ve her kesimden insan vardır. Ama sermaye grupları buralara tilki kurnazlığıyla gelirler. hırsızlığı, yağmayı ve çeteleşmeyi de beraberlerinde getirirler. Onların kan damarları; lüks oteller, iş alanları, bankalar ve yollardır. Bu istemlerini de sermayenin hükümetleri ve yerel yönetimleri eliyle gerçekleştirirler. Ve sanat ürünü, kültür birikimi, değer ya da antik değer diye bir şey düşünmeden gözlerine kestirdikleri yerleri yıkmaya başlarlar. Aksi halde hem temsil ettikleri sermaye sınıfının hem de boyunduruğunda bulundukları emperyalist ülkenin desteğinden yoksun kalacaklardır. Dahası, onları karşılarına alacaklardır. Böylesi bir tavır ise, yönetimin sonu olur. Çünkü hiçbir çözüm kendilerini var edenlerin dışında düşünülememektedir. Çünkü, "para para para" diyen Napolyon gibi paradan başka bir şey düşünmemektedirler. "Dördüncü Düşman"da ise, onların bir sabıkasına daha tanık olunmaktadır.

" Evet. Orman'ın üç düşmanı olarak, balta-ateş ve keçileri lanetleyerek yetiştik. Oysa, şimdi görüyoruz ki, (dördüncü bir düşman) ortaya çıkmış. Özellikle kıyılarımızdaki, dünyada eşi benzeri az bulunur orman alanlarımızı hızla yok ediyor, ortadan kaldırıyor. Ve bu yok edilen güzelliklerin yerinde (turistik tesis) adı altında tekdüze yapı yığınları yükseliyor. Salt kazanç peşinde koşan ve tüm düşüncesi döviz olan girişimciler, kısa ve çabuk yoldan bol para kazanma amacında olan (turizm)

yatırımcıları, (dördüncü düşman) olarak yalınkılıç ormanlarımıza dalıyorlar.

Üstelik öylesine güçlüler ki, ne balta, ne ateş, ne de keçiler onların yaptığını yapabilir. Çünkü kesilen ağaçların, ortadan kaldırılan yeşil cennetin yerine kurulan (tesis)ler tam 49 yıl o toprakları çeğneyecekler. Ondan sonra da kimbilir kaç 49 yıl daha?..

1988'in ilk günlerinde, BBC, yarım saatlik bir turizm programının on dakikasını Türkiye'ye ayırmıştı. Doğal ve tarihi güzelliklerimizin gösterilmesinden sonra sorulan şu oldu: (Türkiye'de doğa ve turizm ticareti yanyana yürüyecek mi?) Programda yer verilen görüşlerin çoğu, dikkatleri (dördüncü düşman)a çekiyordu. Örneğin, uzmanlardan David Bellamy, hiç çekinmeden şöyle konuşuyordu: (... Tehlike, tatil ticaretini çekici hale getirmeyi, doğaya çimento kutular yerleştirmek olarak gören aptal ve açgözlü insanlardan geliyor...)"(1)

İşte bu aptal ve açgözlü insanlar, düzenin bütün olanaklarıyla donanımlıdırlar. Onun için de güçlüdürler. Ama, sayıları ve güçleri ne olursa olsun, bulundukları yer, emekçi halkın avuçlarının tam ortasıdır.

17 Mart 1989, Nisan 1991

---

(1) Çevremizde Demokrasi Bekliyor/ **Oktay Ekinci** / e Yayınları/ İstanbul, 1991

GENÇLİK VE MÜADELE

Gerek kol işçisi, gerek fikir işçisi ve gerekse öğrenci gençlik, toplum içinde büyük ve etkin bir güce sahiptir. Gençliğin, yaşamın tüm alanlarında faaliyet halinde olmasının topluma kazandıracağı yararlar da sayılamayacak kadar çoktur.

Gençliğin bilinçlendirilebilmesi ve sistematik bir biçimde faaliyetinin sağlanması konusunda neler yapılabilir?

Sosyal-siyasal bir nitelik taşıyan bu faaliyetlerin yaygınlaştırılarak işlerlik kazandırılması nasıl sağlanabilir?

Daha da çoğaltılabilecek bu soruların yanıtları, ancak sorunların üzerine doğru ve yürekli olarak yürünebildiği oranda verilebilir.

Büyük bir güç olarak belirttiğimiz gençliğin içinde, çeşitli sosyal ve siyasal görüşlü grupların olduğu bir gerçektir. Elbette bunu, bir rastlantı olarak kabul edemeyiz. Sınıflı toplumlarda varolan grupların, gençlik içinde de uzantılarının olması hem doğal, hem de kaçınılmaz bir olgudur. Bu olgunun süreci, bulundukları sınıfın ve bu sınıfın yaşayış koşullarının karekterini taşıyıp; bireysel çıkarlarını düşünenlerle, bireysel çıkarlarını toplumun çıkarları içinde görenleri birbirinden ayırmaktadır. Bu evrede, yapısında nicel ve nitel değişikliğin yoğun olduğu gençlik de yerini belirlemek durumundadır. Yerin belirlenmesi için de bir dünya görüşü kazandırılması gereklidir. Çünkü gerçekler karşısında belirleyici bir tavır ortaya koymak, ancak kazanılmış bir dünya görüşünden sonra mümkün olabilir.

Bütünsel bir sosoyalist dünya görüşünün oluşturulması, kuşkusuz çok çaba direnç ve zahmet gerektireektir. Çünkü her an akla gelen ya da gelmeyen birçok engeller ortaya çıkarılacak, gelişim ve değişimin yolu kapatılmak istenecektir. Tarihin her

döneminde egemen sınıfın çıkarlarına ters gelen düşünce ya da eylem, boyutları değişik engellemelere uğramıştır. Ancak böyle olması, davaya inancı ve büyüyen dinamizmi de beraberinde getirmiştir.

Toplum, insanların davranışlarını düzenlemek ve yönetmek üzere ilke ve idealler yaratır. Gerek ahlaki kavramların, gerekse adalet ve kültür anlayışının sınıflı toplumlarda farklılığı vardır. Bu nedenle karşıt değer sistemleri arasındaki bu mücadele, gerçek anlamda sosyalist ideolojiyle, burjuva ideolojisi arasındaki mücadeledir.

Egemen sınıf, burjuva kültürünü hakim kılmak için tüm olanaklarını kullunmaktadır. Buna karşılık, sosyalist kültürün etkin olabilmesi, geniş bir kollektif çalışmaya bağlıdır. Bu kollektif konumlanma içinde, gençliğin de yerini alması gerekir.

Metot içinde bilgisini geliştirerek, belli bir dünya görüşünü kazanma aşamasına gelmiş olan gençliğin, ideolojik birlik çerçevesini genişletmesi, giderek oluşturması gereklidir. Böylesi bir oluşum, devrimci nitelikteki kültürel eyleme yol açacaktır. Gençliğin yüksek bir kültür ve teknik düzeye erişmesi ise, çok boyutlu olarak eylem içinde kendisini hissettirecektir. Öğrenci ve meslek örgütleri ile tüm gençlik gruplarının dayanışmalı olarak çalışması da mücadeleyi daha güçlü kılacaktır.

Toplumun çıkarları doğrultusunda, bilinçli olarak hizmet vermeyi amaç edinen gençliğin mücadele alanı geniş ve mücadelesi de yoğun olacaktır.

Bu gerçeği kabul ederek, teknik ve kültürel düzeydeki üretkenliğini sürdürecek olan gençlik; aynı zamanda toplumun objektif gelişimi için sistemli bir uğraş verecektir.

Uygulanan yanlış eğitim politikasına karşı yürütülen savaşımın ardını bırakmayacaktır. Çünkü, böylesi bir eğitim, insanın, zihinsel ve fiziksel yeteneklerinin özgür bir biçimde gelişmesini engelleyecektir. Bunun sonucu olarak da tek yanlı gelişimi sürecek ve sosyal hayat faaliyetinin, insanlığın biriktiregeldiği kültür hazinesinin dışında kalacaktır.

Hayatta gerçekleştirilecek olanların, okullarda hazırlanması

yolundaki düşünce ve eğitimi dışlayan bugünkü uygulama; baskı altında tutulmak istenen yaşamdan kopuk bir gençlik yaratmak yolundadır. Özellikle, öğrenci gençlik, hâlâ bu acının içinde bulunmaktadır.

Gençlik, gerek yurt içinde, gerekse yurt dışında bulunan diğer gençlik örgütleriyle iletişim sağlayacak, bilgi alışverişinde bulunacak ve çeşitli alanlarda ortak çalışmalar yapacaktır. Bu aynı zamanda sınıfının kültürünü uluslararası kültür hazinesine sunmak anlamını da taşıyacaktır.

Bir kısmını sayageldiğimizin dışında, gençliğin daha pek çok yükümlülükleri vardır. Devrimci faaliyetin canlı tutulmasında dinamizm içindeki gençliğin rolü büyük olmaktadır.

İnsanların barış ve mutluluk içinde yaşamaları için verilecek mücadelede gençlik de bugüne kadar olduğu gibi, bundan sonra da kendine düşen görevi yapacaktır.

Gerçek Sanat Dergisi
Sayı:4, Şubat 1987

İDEALİZM YA DA GERÇEKLİK

Tüm sanat ürünleri, yaratıcısının dünya görüşünü yansıtır. Bu olgu, kimi eserlerde çok belirgin olmasına karşın, kimi eserlerde de daha derinlerde saklıdır.

İlerici bir yazarın eserleri, okuyucuya yeni bir dünya açabilmenin renklerini içerir. Bu renkler sanatçının muhalif ve memnuniyetsizlik taşıyan kimliğinden kaynaklanır. Örneğin; iş çıkışı, kir pas içinde sokakta top koşturan işçi çocuklarının durumundan rahatsız olur ve insanca yaşanacak bir dünyanın özlemini duyar. Özlem duyduğu bu dünyada, çocukların yerlerini belirler. Ayrıca eserlerinde, aynı özlemi başka insanlara taşıyabilmenin uğraşını verir.

İdealist dünya görüşüne sahip sanatçının ise, gerçekliğe yenik düştükleri, dinsel ya da siyasal bir teslimiyet içine girdikleri görülür. Anlayışlarında bıkkınlık va karamsarlık egemen olduğu için, hiç bir zaman hayatın ışıkla buluşması, yeniden üretilmesi ve değişip dönüşmesi, söz konusu değildir. Yapıtlarında bitip tükenmeyen bir acı işlenir. Aynı anlayışın geçmişteki önemli temsilcileri olan Edebiyat-ı Cedide'ciler için **Hikmet Kıvılcımlı**, "Edebiyat-ı Cedide'nin Otopsisi" adlı yazısında:

"Ünlü peynir kurdunun evren hakkındaki görüşü bilinir: Ona göre varlık, kurtlu peynirdir. Edebiyat-ı Cedide şairleri, içinde beslendikleri kurtlu saltanat "cife"sinden başka bir dünya olacağını akıllarına getiremiyorlardı. Zalimler tarafından gösterilen bütün barbarlık ve yırtıcılıklara rağmen, en kara devirlerin bile tarihi, yani gelip geçici olduğunu, tarihte her zaman itin ürüyüp, kervanın yürüdüğünü göremiyorlardı.

O zaman, kalemi ellerine alıp, aynada görünen yüzlerini çiziyorlardı....

...En güzel görüşlerinde göze çarpan özellikler; rumuzlu hülyalar, bireysel aşk ideali, bedbinlik, tasavvuf, seybilik denilen septisizm, tevekkül, realite korkusu ve ilh...dır" demektedir. Bu yargı, günümüz yazın adamlarının büyük bir bölümü için de geçerlidir. Özellikleri gereği, şiir, şairinin dünya görüşünü ve çelişkilerini, daha ilk bakışta ve net bir biçimde ele vermektedir.

Bu bağlamda; yazınımızın yakın tarihteki sevimli adlarından olan **Cahit Sıtkı Tarancı**'nın şiirlerine dikkatle bakmak, ondaki Cedideci'ler anlayışının egemen olduğunu görmeye yetecektir.

Şairin, ünlü "Otuzbeş Yaş" şiirinin son bölümünü birlikte okuyalım:

"..... ....

Zamanla nasıl değişiyor insan!
Hangi resmime baksam ben değilim.
Nerde o günler, o şevk, o hayacan?
Bu güler yüzlü adam ben değilim;
Yalandır kaygısız olduğum yalan.

Hayal mayal şeylerden ilk aşkımız;
Hâtırası bile yabancı gelir.
Hayata beraber başladığımız
Dostlarla da yollar ayrıldı bir bir;
Gittikçe artıyor yalnızlığımız.

Gökyüzünün başka rengi de varmış!
Geç farkettim taşın sert olduğunu.
Su insanı boğar, ateş yakarmış!
Her doğan günün bir dert olduğunu,
İnsan bu yaşa gelince anlarmış

Ayva sarı nar kırmızı sonbahar!
Her yıl biraz daha benimsediğini
Ne dönüp duruyor havada kuşlar?
Nerden çıktı bu cenaze? ölen kim?
Bu kaçıncı bahçe gördüm tarumar?

Neylersin ölüm herkesin başında.
Uyudun uyanmadın olacak.
Kimbilir nerde, nasıl, kaç yaşında?
Bir namazlık saltanatın olacak,
Taht misâli o musalla taşında."

Görülüyor ki şair, dizelerinde, doğa ve toplumsal olayları hep olumsuz yanlarıyla işlemekte, musalla taşını bir taht örneği, ulaşılabilecek en üst değer gibi görmekte ve hayatı, ölümün saltanatına teslim ederek şiirini bitirmektedir. Elbette bu olgu, idalist dünya görüşündeki sanatçıların belirgin özelliklerinden biridir. Çünkü onlar hayatı, sonu olmayan karanlık bir tünel gibi görürler. Bir kez kapısından adım atınca, bir daha o karanlıktan kurtulmanın mümkün olamayacağı anlayışını işlerler.

Gerçekte, hayatın kendisi öyle midir? Gelin bir de hayatı **Nazım Hikmet**'in sesinden dinleyelim:

"Oğlumuz hasta,
babası hapiste
senin yorgun ellerinde ağır başın,
dünyanın hali gibi halimiz...

İnsanlar, daha güzel günlere insanları taşır,
oğlumuz iyileşir,
babası çıkar hapisten,
güler senin altın gözlerinin içi,
dünyanın hali gibi halimiz..."

Nazım Hikmet'in bu şiirinde ifade ettiği gibi, hayat tekdüze değildir. Acılar, çirkinlikler ve sıkıntılarla dolu olduğu kadar, sevinçler, güzellikler ve umutlarla da doludur. Sosyalist gerçekçi sanat, bu gerçeği kavramanın yanı sıra, geleceğe taşımanın da bir yoludur.

Unutmayalım ki mutlu olmak ve insanca yaşamak, insanın

en doğal hakkıdır. Şair Muhteşem Sünter, "Gerilere Bırak mak" adlı şiirinin son bölümünde:

"Büyük fırtınaları geç
Beni küçük sallantılar bile tutar
Dayandıkça acılar eksilir
Küçülür büyüdükçe dalgalar
Tuttukça anlıyorum ak ellerinden bir daha
Geride bıraktıkça her şeyi insan umar"

dediği dizelerle, bir anlamda da umudu çizmiştir. Hayata ve onun içindeki maddi-manevi ilişkilere kapılarını kapamış olan sanat ürünlerinin başka bir dünyayı açması mümkün değildir. Çünkü hayat gerçekliği değiştirip dönüştürme yolunda, umutla uğraş veren sanatçıların eserleriyle daha güzele ve daha aydınlığa kavuşacaktır.

Evrensel Kültür Dergisi
Sayı:67- Temmuz 1997

BERGAMA'NIN İNSANI VE ALTINI

Geçirdiği evrelerle birlikte her geçen gün biraz daha değer kazanan altın, zamanla bireylerin ve devletlerin vazgeçemediği bir maden olmakla kalmamış; siyasal, toplumsal ve ekonomik hayatın her alanında belirleyici olma özelliğini sürdürmüştür.

Tarihin çeşitli dönemlerindeki güçlü devletler, sömürge ya da yarı sömürgeleri olan devletlerin topraklarında, özellikle altın ve yanısıra başka madenler de aramışlardır. Bunun için, istilâ ettikleri ülkelerdeki yerli halkı acımasızca çalıştırarak, binlerce kişinin telef olmasına yol açmışlardır.

Uzun yıllar üzerlerine, ait olduğu devlet ve beyliklere özgü işaretler konulup para olarak da kullanılan altın, paranın kâğıda (banknota) dönüşmesinden sonra da külçe olarak tedavüle çıkarılan paranın karşılığı olarak gösterilmiştir.

Savaşlarda, kaybeden tarafın belli miktarda altını "savaş tazminatı" olarak ödemesi, ya da istilâ edilen devletlerin, altın karşılığında haraca bağlanması, gelenek halindeydi.

Tarih kitaplarından tanıdığımız; imparator, hükümdar, ya da kralların başlarına konulan göz alıcı o pırıl pırıl altın taçların görünmeyen tarafında kan ve ölüm vardır. Süs eşyası olarak, karşıdan bakıldığıda göz kamaştıran bir güzellikte görünen altının arka yüzü, birçok acılı hayat hikâyeleriyle doludur.

Ne acıdır ki; bir dolu felâkete neden olduğu bilinip görüldüğü halde; gerek kişilerde, gerekse devletlerde altın hırsı dur-durak tanımamaktadır. Onun için arayıcıları, talancıları ve hırsızları da her geçen gün biraz daha çoğalmaktadır. O nedenle, kullanımı gibi hırsızlığının da köklü bir geçmişi vardır.

Bilinen ilk mahkeme kararı, M.Ö. 1850 yılında, işlenen bir cinayetle ilgili olarak Sümer ülkesinde verilmiştir. (1) Ama

M.Ö.200'lü yıllarda geçen hırsızlık olayı da oldukça ilginçtir.

Bir altın hırsızlığının çözümlenmesi konusunda M.Ö.(287-212) yılları arasında yaşamış olan ünlü Siraküza'lı **Arşimed**'in (Arkhimedes) başından şöyle bir olay geçmiştir.

Bilindiği gibi **Arşimed**: "Bana sabit bir nokta gösterin, dünyayı yerinden oynatayım," diyen; matematik, geometri ve fizik dallarında birçok yeni buluşu olan bir bilim adamıdır.

Birgün Siraküza Kralı **Hieron, Arşimed**'i çağırtıp, aklına takılan olayı anlatır. Olay şudur:

Kral, taç yapması için kuyumcuya bir miktar külçe altın göndermiştir. Ne var ki, gönderilen altına gümüş karıştırıldığını zannetmekte ve kuyumcudan şüphe etmektedir. O nedenle, eğer gerçekten hile yapmışsa, tacı bozmadan ve kuyumcunun haberi olmadan olaya açıklık getirmesini istemektedir kendisinden.

Bilgin düşünmeye başlar. Ama bir rastlantı imdadına yetişiverir. Birgün ağzına kadar dolu olan banyo küvetine giren **Arşimed**'e, küvetten taşan sular çözümün yolunu gösterir.

Kuyumcuya gönderilen altın külçesinin aynını, dolu bir kaba bırakıp, taşan suyu tartar.. Eğer bu su, taç ile yapılacak aynı denemeden elde edilen suyla eşitse, kuyumcu dürüsttür. Fazla ise, hırsızdır.

Arşimed, bu yolla bir hırsız kuyumcuyu ortaya çıkarır.

Ama devran dönmüş, zaman geçmiş, hırsızlığın biçimi de, zararları da, boyutları da değişmiştir. Artık emperyalist güçler, hırsızlıklarını ve yağmalarını verel ortaklarıyla gerçekleştiriyorlar. Yeni ürettikleri organize sömürü yöntemleriyle geri kalmış ülkelerin karşılarına çıkıyorlar. Kültür anlaşmaları, ticaret anlaşmaları, dostluk anlaşmaları ve benzeri masum görünen daha birçok yollarla halkların yaşamlarına giriyorlar. Aslında ülkemizin emperyalizme eklemlenişinin altında da aynı gerçekler yatmakta, güzel görüntünün altında, ise gözü dönmüş canavarlar bulunmaktadır.

Halkın yararınaymış gibi gösterilen bir ticaret anlaşmasıyla topraklarımıza demir atan çok uluslu Eurogold Şirketi, bunun son örneklerinden biridir. Kaldı ki, bu "çok ulus"ların arasında

bizim ulusumuz da bulunmamaktadır.

Açıkca görüldüğü gibi, talancı güçlerin bir eli olan bu şirket, Bergama'da siyanürlü altın üretme işine girişmiştir.

"... Madencilerin sıkça kullandıkları bir söz vardır:

(Madenler bulundukları yerde işletilirler.)

İşletme iki anlamlı bir söz; bir maden işletmesi vardır. Bir de madenden metal çıkaracak işletme vardır. Şimdi altın madenciliği nasıl bir faaliyet ki, kayayı çıkarıyor, öğütüyor, siyanürlü suya atıyorsunuz ve onu sulu faza getiriyorsunuz. Bunun şimdi madencilikle ne alâkası var? Madeni yer üstüne çıkardıktan sonra, madencilikle ilişkisi bitti. Burada herhangi bir cevher hazırlama da yok. Düpedüz bir kimyasal proses.... Şunu ayırmak lâzım, altın üretimine karşı çıkmak madenciliğe karşı çıkmak değildir. Ayrıca, altın üretimi de kendi başına bir madencilik değildir. Tartışılan mesele, altın madenciliği değil, altın ekstrasyonudur. Kavga konusu olan siyanür, bir madencilik sorunu değildir; kimyasal bir işlemdir....

Atmosfore giden hidrosiyanür hemen yok olmadığına, 276 günde ancak yarısı yok olduğuna göre ve biz hergün yenisini attığımıza göre ne olacaktır? Tarım arazisine ya da insanların yaşadığı bölgeye ya da sulak alanlara sürekli siyanür yağacaktır. Bu da toprakta uyumakta olan arseniği mobil hale getirecektir. Yani siyanür havuzda kalmayacak, kilometrelerce ötesine taşınacaktır...." (2)

Görülüyor ki, bu uluslararası şirket, çıkarları için insan hayatını dikkate bile almamaktadır.

Ne ki, talancı güçler bu kez başlarını, hesaplayamadıkları sert bir kayaya çarpmışlardır. Böylesi istilâcı bir çıkarmaya karşı Bergamalılar, kendi haklılıklarından doğan güçle, akla gelecek ve de gelmeyecek çeşitli mücadele yöntemleri üretmişler ve bunları hayata geçirmişlerdir. Kendilerini seçmen kütüğüne kaydettirmemelerinden ötürü, haklarında dava açılan Bergama halkı, böylece sanığı en çok olan (yaklaşık üç bin kişi) bir davanın da muhatapları olacaklardır. Bu uğraşlarını, bölgeyle sınırlı tutmamışlar, ülkenin çeşitli büyük illerine ve de dış

ülkelere taşırmışlardır. Böylece sorunları, daha iyi anlaşılarak sahiplenilmiş ve sekiz yıl süren bu mücadelelerinin sonucunda haklılıklarını kanıtlamışlardır. Ama, bu kez devlet yasalarını işletememekte ve şirketi kapı dışarı edememektedir.

Peki, olay maddi ve manevi baskılarla örtbas edilecek, kazanılmış haklar yok mu olacaktır.

Böyle olmayacağına içtenlikle inanıyorum. Çünkü, Siraküza'nın bir tek Arşimed'i vardı; bizim Bergama dolusu **Arşimed**'imiz var.

Emek Gazetesi

---

(1) Tarih Sümerde Başlar/ Yazan: S.N.Kramer/ Çeviren: Muazzez İlmiye Çığ/ Türk Tarih Kurumu Yayınları/ Ankara,1990

(2) Bergama ve Siyanür Madeni/ Prof. Dr. İsmail Duman/ Bergama Belediyesi Kültür Yayınları/ Bergama, 1998

HABİTAT-II

Emek konusuna ilgi duyan herkesin bildiği gibi 1886 yılında emekçilerin haklarını aramak için çıktıkları yolculuğun üzerinden tam yüz on yıl geçti. Bu yüz on yıl, yaş ortalaması 55-60 olan geri kalmış ülkelerde, birbirini süren iki insan kuşağının toplam ömrüne denk düşmektedir.

Geçen bunca zaman içinde, savaş teknolojisi daha da geliştirilmiş; emperyalist güçler, sömürdüğü ülkelere vurduğu boyunduruğu daha da sıkılamıştır. Ekonomiler, uluslararası sermayenin isteklerine uyarlanmıştır. Emek yine ucuza kapatılmış, hak isteyen emekçilere zor kullanılagelmiştir. Kimi ülkede 1 Mayıs, kimi ülkede grev, kimi ülkelerde de başka başka nedenler yaratılarak emekçi kıyımı sürdürülmüştür.

Kıyım ise, aczin ve korkunun somutlaşmasıdır.

Böylece, kendi korkularından korku yaratan ve şiddet uygulayan yönetimler, işçi sınıfının gücünü çok iyi bilmekte, dolaylı da olsa bunu ifadelendirmektedirler. O nedenle devlet, hem işçi sınıfına, hem de bu sınıfın yandaşlarına karşı, geçmişte olduğu gibi, şimdi de polisiye güçlerini hazır tutmaktadır. Çünkü devlet, sermaye sınıfının devletidir. Devleti temsil eden hükümetler de.

Emekçi halkı ezerek, bağlı olduğu sisteme sadakatini kanıtlamakta, böylece daha şirin görünmenin avantajlarını kazanmaktadır. Çünkü bu şirinlik, iktidarda kalabilmesinin değişmez koşuludur. Habitat-II, bunun, içinde yaşadığımız en çarpıcı örneklerinden biridir.

Birleşmiş Milletler İnsan Yerleşimleri Konferansı- Habitat-II'nin ana konusu; insanların yerleşim yerlerinde varolan sorunlarını gidermektir. Ayrıca, geliştirilecek ekonomik, sosyal ve

çevre koşulları içinde kalkınmayı sağlamanın düşünsel olarak yollarını aramak ve açmaktır. Daha kısa yoldan ifadesi ise, bireylerin insanca yaşamasını sağlayacak koşulları oluşturmak için masa başında kafa yormaktır.

İyi ama, işçi ücretlerinin arttırılmaması konusunda hükümete dayatan (IMF), siyaset ve ekonomide, ülkelerin veddikleri ödünlere göre ayarlama yaparak taraf tutan (NATO) ve bunlara benzer daha birçok örgüt varken ve de Uluslararası Şeffaflık Örgütü (TI)'nın belirlemesine göre, ülkemiz yolsuzluklarda en ön sıralara doğru tırmanırken, Habitat-II felsefe ve pratiğinin iyot gibi açıkta kalmaması mümkün değildir.

Habitat-II yetkili ağızlarından biri, "Habitat-II Vadisi"nin zamanında bitirildiğine değinerek, Türkiye'nin iyi bir iş başardığını söylüyor. Oysaki, kaldırımdaki diğer taşların arasında alacalaşan ve bir kış görümlüğü ömrü olduğu söylenen kiremit-taşların faturasını ödeyecek olan halkın içi titriyor. Çünkü, deneyleriyle, bu aldatmacanın ulaşacağı menzili biliyor.

Güzel şeyler duymak, hele bu güzel şeylerin hayata geçebileceğini düşünerek umutlanmak, elbette insanı mutlu eder. Ama edilen sözler, kör bir noktada eriyip giderse, umut da, güven de sıfırlanıverir.

Ülkemizde, alabildiğine hızlı bir zorunlu göç yaşanmaktadır. Doğudan, ülkenin diğer bölgelerindeki büyük kentlerine yığınlarla insan taşınmakta, adeta akmaktadır. Sonuçta, bu kentlerin tüm dengeleri bozulmaktadır. Unutmayalım ki Türkiye birkaç büyük kentten ibaret değildir. O nedenle, yalnızca büyük kentlerdeki yaşam koşullarını iyileştirmeye çalışmak ve bu uğraşı genelden soyutlamak hiç bir zaman çözüm getirmez. Güneydoğu'da fidan gibi binlerce genç yaşamını yitirmiştir ve hâlâ da yitirmektedir. Gözaltı kayıpları, işkenceli ölümler, şeffaflaşacağı vaat edilmesine karşın gittikçe karanlıklaşan karakollar, en hafif bir deyişle faşizan uygulamalar, günlük yaşantının ayrılmaz birer parçası olmuşlardır.

Bir ülkede insanlar, öldürme sanatlarını geliştirmek için çaba

harcıyorlarsa, bu denli uygulamaların yollarını da devlet açıyorsa, yönetimler kişilerin birey olması yolunda uğraş erecek yerde onların içlerini boşaltıyorsa, kentin varoşlarındaki foseptik çukurları, Habitat-II etkilenmesiyle boşaltılıyorsa ne yazar? Önemli olan, düşüncelerdeki foseptik çukurlarını ortadan kaldırmaktır. Bunun da ön şartı, insanların insanca yaşaya cakları bir dünyanın oluşturulmasından geçer. İşte o zaman insanlar hem kendileriyle, hem de birbirleriyle barışık olacaklardır.

İşte o zaman, gerçek vatanhainleri ile, gerçek memleket severler hak ettikleri yerlerde olacaklardır.

Gerçek Sanat Dergisi
Sayı: 21- Haziran 1996

İTHAL ÜRÜNLER
YERLİ ÜRETİCİLER

Bilindiği gibi, toplumsal yaşamın temelini üretim ve üretim ilişkileri oluşturur. O nedenle, üretim ilişkilerindeki değişimler, doğal olarak mülkiyet ilişkilerinin de değişmesi sonucunu doğurur. Örneğin, pirinç ithal edilirse; toprağı pirinç ekmeye elverişli olan köylü, önce üretimini durdurmak, sonra da başka bir uğraş aramak, belki toprağını elden çıkarmak,belki de ortakçı ya da işçi olmak durumunda kalır.

Kapitalist ülkelerde yapılan ithalatlar devlet denetiminden geçirilerek gerçekleştirilir. Onun için; iktidar yanlısı tüccarlar zengin olurken, üretici de çıkmaza girer. Bunun son örneği Bursa'da yaşanmıştır. Demirtaş ilçesine bağlı İsmetiye köylüleri, Şili'den ithal edilen elmayla iligili bir protesto yaparak devleti kınamışlardır. 17 Haziran 1997 tarihli **Emek** gazetesinde çıkan haberde:

"Traktörlerle meyve bahçelerine gelerek elma ağaçlarını kesmeye başlıyan köylüler, yaş sebze ve meyve ithalatını protesto ederek, bu konuya bir an önce çözüm bulunmasını istediler.

Elma ağaçlarının kesiminde, köylüler adına konuşan üreticilerden Yılmaz Kornoşor, yapılan yaş sebze ve meyve ithaliyle zor durumda kaldıklarını belirterek, artık dayanacak hallerinin kalmadığını dile getirdi. (...) yapılan elma ithalatının, yöredeki elma üreticilerini derinden sarstığını belirten Kornoşor, elmalarının bin liradan alıcı bulamadığını ve ağaçlarda kaldığını, Şili elmalarının ise 300 - 500 bin liradan alınıp satıldığını söyledi.

Bu durumu protesto ettiklerini ve seslerini duyurabilmek için elma ağaçlarını kestiklerini ifade eden köylüler, çözüm bulunmaması halinde, yöredeki tüm üreticilerin elma ve armut

ağaçlarını keseceklerini vurguladılar," denmektedir. Bu olgu, devletin ithalatı dengeli bir biçimde yapması gerektiğini, aksi halde üreticiyi perişan etmekle kalmayıp, ülkenin ekonomisini de bir karmaşa içine sokabileceği uyarısını yapıyor.

Sadri Ertem, 1931 yılında yayınlanan ve imparatorluk döneminde Adaköy adlı bir alevi köyünde geçen **Çıkrıklar Durunca",** adlı romanında, Bursa'da yaşanan olaya benzeyen bir konuyu işler. Roman özet olarak şöyledir:

İsteğinin dışında bir kişiyle evlendirilen Hatice, sevgilisi Hasan'ın köye dönüşünden bir süre sonra birlikte karar vererek köyden kaçarlar. Ne var ki barınacak yer bulamayan sevgililer, birkaç gün sonra köylerine dönmek zorunda kalırlar ve dergâha sığınırlar.

Köyün ağası olan Sıddıkzade, daha önceden Hatice'ye göz koymuş, fakat elde edememiştir. Bu hıncını, Hatice'yi öldüresiye döverek çıkartır. Devlet adamlarıyla ilişkileri iyi olduğu ve Belediye Meclis Üyesi olarak görev yaptığı için de hiç kimse kanuni işlem yapamaz.

Sıddıkzade, aynı zamanda hem mağaza sahibi, hem de tüccardır. Uzun yıllar köylülerden mal karşılığında yün toplar. Ne var ki kent tüccarlarından istek azalınca, yün toplamayıp mağazasında ithal malı ucuz dokuma kumaşlar satmaya başlar.

Sıkıntıdan bunalan köylü aralarında Hasan'ın da bulunduğu bir kurul oluşturarak İstanbul'a gönderilir. Dokumacılar loncasına ulaşan kurula, başkan, Avrupa'dan ithal edilen ucuz dokuma kumaşlar nedeniyle çıkrıkların durduğunu ve köylülerin şehirlere akın ettiğini ifade eder. Daha sonra olumlu bir sonuç alamadan geri dönen kurul, özellikle de ağaya hınçlı olan Hasan, köylülere, onunla mücadele etmenin zorunlu olduğunu anlatır. Ne var ki köylüler ağadan çekinerek mücadeleye yanaşmazlar.

Köylüden yün almayan Sıddıkzade, bu kez, verdiği kredili mallara karşılık köylünün yününü haciz ettirmektedir. Sıddıkzade'nin, Dergâh tiftiklerini de haczettirmesi köylünün aklını başına getirir. Bir kurul oluşturarak fabrika dokumasından yapılmış giysi giymemeye and içerler. Bu duruma çok kızan ağa, sünnileri kışkırtmağa çalışır. Vali ise (çıkrıkları durdurun)

emrini verir. Bu olayları protesto etmek için toplanan insanlar şiddet yoluyla dağıtılırlar.

Herkese Avrupa kumaş armağan eden ağaya tepki olarak aleviler, ellerindeki Avrupa giysi ile kumaşları, dergâhın önünde yakarlar. Dahası, ağanın alevilere karşı kıyıma geçmesi için valiyi ikna ettiğini öğrenince, onlardan önce davranıp Eşkiya Pazvantoğlu'nun emrinde mücadeleye başlarlar. Kendilerine katılan diğer eşkiyalar ve mahpuslarla bu kez Mengen'i de basarlar. Sonuçta, İstanbul'dan gelen kuvvetler karşısında korkuya kapılan eşkiyalar teslim olurlar.

Hasan, Sıddıkzade'nin evini ateşe verir ve köylülerle birlikte silahlı direnişi sürdürür. Ne var ki bir süre sonra devlet tüm alevi köylüleri öldürmüş , kurşuna dizmiş ve dergâhı yıkmıştır.

Günümüzde yaşanan olayın romanda anlatılan geçmişle oranlanarak ders alınması gereklidir. Çünkü geçmişten ders almak, erdemli kişilerin işidir. Ne yazık ki bizim siyasetçilerimizin çoğu, edebiyat dünyasına sırtlarını dönmüş, vurgun dünyasının derslerini öğrenmeye soyunmuşlardır.

Emek Gazetesi
24 Haziran 1997

LİMANLARA VURAN AYDINLIK

Sıcağın Temmuz'a ayak bastığı günümüzde; deniz sözcüğü, neler de çağrıştırıyor insana. Önce biraz şaşkın, biraz hayran, biraz da korkulu arayışlarla iç dünyasını tanımağa uğraşıyoruz denizin. Gökyüzü gizlerini daha çabuk ele vermesine karşın; deniz, giz kutusu olma özelliğini daha çok koruyor. Sonra, yazılardan, şiirlerden, tablo, fotoğraf ve hayatın içinden yansıyan mavi alacasından akıl almaz görüntüler fırlıyor.

Tatil yerlerindeki plâjların parıldayan kumlarına uzanmış; yüzen, güneşlenen ve istedikleri zaman spor yapıp balık yiyebilen insanlar.

Lâğım sularının denizle buluştuğu yerlerde serinlemeye çalışan anne baba ve çocuklar.

Kadırga biçimiyle merhabalaşıp, dretnotların yol göstericiliğiyle canavarlığa ulaşan savaş gemileri.

Tarihin müzesine kaldırılan yelkenli gemilerden, transatlantiğe varan lüks yolcu gemileri ve bunların okyanusta ölümüne gerçekleştirdikleri hız yarışları.

Denize ilişkin akla gelen ve de gelmeyen daha birçok olgu üzerinde oynanan çıkar oyunları.

İşte, deniz adını taşıyan bu uçsuz bucaksız mavi görüntü, doğrudan ve dolaylı olarak gerçekleştirilen sömürünün en önemli alanlarından birini oluşturuyor.

ABD.nin okyanusta kıyısı bulunan Savannah Kenti'nden 1819 yılının 20 Mayıs günü, Kaptan **Rogers**'in yönettiği ve kentin adını taşıyan Savannah adlı lüks bir yolcu gemisi Liverpool'a hareket ediyor. Kırk metreye yaklaşan uzunluğu ve 350 ton ağırlığı olan bu gemi, İngiltere Deniz Filosu'nun şaşkın bakışları arasında limana girdiği zaman, dörtbir yandan üşüşen kayıklar, geminin çevresinde yer almaya uğraşıyorlar.

Savannah adlı ilk buharlı geminin okyanusu aşarak Liverpo-

ol'a girmesinden 177 yıl sonra, Liverpool Liman İşçileri, bir yıl önce başlattıkları grevlerini şimdilerde de inançla sürdürüyorlar. İki yıla yaklaşan Liverpool Liman İşçileri'nin direnişine 22 ülkenin aynı işkolunda çalışan işçileri 24 saat işbırakmak suretiyle destek veriyorlar. Ama, Türkiye'de aynı işkolunda çalışan işçilerden, onları temsil eden sendikalardan hiç bir ses çıkmıyor. Oysaki **Sabri Altınel**'in bir şiirinde:

"Şafak söktü sökecek
Bir kıymık kopuyor ufuktan
Bizim olan bir dünyada
Duyan ve susan
Umudun ve sabrın vakti yok artık
Suyun ve ekmeğin vakti yok
Acının içinden geliyor sevinç
Ve gecenin içinden aydınlık"

dizeleriyle ifade ettiği gibi, umudun ve aydınlığın mücadelesine, her emekçinin bulunduğu yerde ve hemen başlaması gerekiyor. Çünkü emekçiler, Hopa Limanı'nı satışa çıkaranlarla, Liverpool Liman İşçileri'nin haklarını vermeyenlerin aynı sınıfı temsil ettiklerini artık biliyorlar. Kaldı ki, Türkiyeli Liman işçilerinin bu dayanışmayı gerçekleştirebilmek için 1873 yılından başlayan birikimi de bulunuyor.

Şimdi, geç kalındığı düşünülmeden limanlarda buluşacak bir dayanışma güzelliği, yalnızca limanlara vuran bir aydınlık olarak kalmayacak; yeni mücadelelerin önünü açarken yollarının da ışıtıcısı olacaktır.

Emek Gazetesi

İNSANLAR VE KURBANLAR

Arife gününün kör şafağıyla birlikte, insanlar ve eşyalar hareketlenmeye başladı. Evler ve dağınık yüzleriyle odalar, sahiplerinin hazırlık telâşını inadına ortaya döktüler. Zengin arabaları, trafik kurallarını tanımaz bir biçimde birbirlerine yakınlaşarak, ihtiyar İstanbul kentinin çıkışlarına doğru son hızla akmaya başladılar. İçindekiler, gördükleri ve görmedikleri selâmlamaların ya da yuhalamaların arasından geçerlerken, son derece mutluluk içindeydiler.

İşte; kravatlı, papyonlu, mafyalı, çeteli, reisli ama iktidarlı ve paralı olan bu azınlık, çağdaş hizmet teknolojisiyle donanımlı eğlence yerlerinde büyük bir özlemle bekleniyorlardı.

Karlı dumansız dağlar, Nisan ayının tomurcuk kokulu rüzgârları, güneşle barışık toprak ve deniz. Hepsi de çok kolayca ulaşabilecekleri bir menzilin içindeydi.

Kumar masaları, dolara ve marka endeksli bir işveyle kendilerini buyur ediyor, çevrelerinde dolanan rengârenk giysili ve renkli garson kızlar, verecekleri emirleri bekliyorlardı. Her biri, bir başka ülkenin insanı olan bu cici kızlar, paranın o tutsak eden çağrısıyla bir araya gelmişlerdi.

Direksiyon başlarında olanların ayakları gaz pedalına yüklenirken, düşünceleri de çeşitli hınzırlıklar için pusuya yatmanın hazırlığını yapıyordu.

* * *

Girdikleri emekli kuyruğundan maaşlarını alıp, canı içlerinde dururken kurtulanlar ise, son derece neşeliydiler. Eşlerini yanlarına alarak pazar, ya da başkaca alış-veriş yerlerinin yollarını tutuyorlardı. Ucuz bir şeyler alıp, aile bireylerini sevindireceklerdi.

Avans alabilen çoğu emekçi de aynı uğraşın peşindeydi. Çünkü gelenek böyle davranmayı gerektiriyordu. Bazıları yararsız ya da işlevsiz de olsa dışlanamıyordu. Daha yumuşak bir söylemle; kolay kolay dışlanamıyordu. Çünkü, tüketim amaç haline sokulmuştu. O nedenle, bayram deyince, yeni alınacak üst-baş, ya da yararlı olup olmadığı düşünülmeden alınan bir armağan akla geliyordu.

Hızlı devinim, özellikle büyük kent hayatının her alanında kendini gösteriyordu.

Ağır olanların dışındaki tüm hastalar evlerine gönderilerek, hastanelerin hamulesi hafifleştiriliyor; böylece baba doktorlar da kendilerini bayram rahatlığına bırakmanın olanaklarını yaratmış oluyorlardı.

Güneş mızrağını batmaya döndürdüğü saatlerde, resmi ve özel kuruluşlar kapılarını kilitlediler. Esnafların büyük bir çoğunluğu, hoşnut ya da hoşnutsuz olarak kepenklerini indirdiler. Kimileri evlerine gitti, kimileri de eve gidiyoruz diyerek, iki kadeh içebilecek meyhanelerin yolunu tuttular. Çocuklar ise, büyüklerinden çeşitli tembihleri dinledikten sonra, evdeki yerlerini aldılar.

Sanat galerilerine gidenler, duvar olmuş kapılarla karşılaştılar. Çünkü o galerilerdeki tabloların tüketicileri sermaye sınıfındandı ve hepsi kenti terketmişti. Şimdi kapılardan dönenlerin büyük bir çoğunluğu ise, sanatsasever öğrencilerdi. Üstelik paraları da yoktu. O nedenle memleketlerine bile gidememişlerdi. Ne yazık ki, şansları burada da yaver gitmemişti.

Akşamın yollara dökülen ilk gölgeleri görüldüğü zaman, sessizliğin tül perdesi de kentin üzerine örtüldü. Artık bu koca kent ikiye bölünmüştü: Kalanlar ve gidenler.

Kalanlar, son hazırlıklarını bitirdikten sonra, yatağa girdiler. Çünkü ertesi gün hocalar, bayram namazını horozlardan önce bildireceklerdi. Yatanların büyük bir çoğunluğu, ya ertesi günün işlerini düşündüler, ya da yastığa başlarını koyar koymaz uyudular. Ama hiç kuşku yok ki, sabaha kadar gözlerini kırpmayanlar, yalnızca kurban adı altında can verecek olan hay-

vanlardı. Durağan akıllarıyla, kurban olarak uğradıkları bu toplu kıyıma hiç bir zaman akıl erdiremeyeceklerdi.

Gidenler, bayramlarını da beraberlerinde götürdüler. Kalanlar ise, bayramda, gidenler adına nöbet tuttular. Çünkü onlar, gidenlerin dama taşlarıydılar. Çünkü, onların yaşantılarını olduğu gibi, bayramlarını da gidenler yönlendiriyordu.

Bayramları gönlünce değerlendiren, yön veren, başka bir deyişle, belli takvim günlerine can ve işlerlik kazandıran insanların kendileri olmalıydı. Oysaki o mutlu azınlığın uzaktan kumandalı oyuncakları gibiydiler. Onların diledikleri gibi yaşıyor, onların diledikleri biçimde tüketiyordular.

* * *

Sabaha ulaşıldığında, kalanların çoğu, içlerinde yaşama sevincini duyumsayamadılar. Bu coşkuyla dolu olan çocukları da evin büyükleri susturup, pıstırmaya kalktılar.

Diğer zamanlarda uslu uslu mezardaki köşelerinde büzülüp oturan ölüler, kendilerini hatırlatmakta gecikmediler.

Herkesin telâşı değişik değişikti. Çocuklar, kaç kapı dolaşacak, kaç el öpecek ve kaç para toplayacaklarının hesabı içindeydiler.

Adı, Zeliha ya da başka bir şey olan yeni gelin, bir hafta önce doğan çocuklarını, kocasının akrabalarına götürecek vekundağa para sıkıştırmalarını ya da altından küçük bir maşallah takmalarını bekleyecekti. Eğer gerçekleşirse, altını satarak hem eve yiyecek alacak, hem de işsiz kocasına destek olacaktı. Ama Zeliha'lar o kadar çoktu ki bu koca kentte!..

Doğru ya, otobüsler parasızdı bayramda. Zamlarla, dolaylı ve dolaysız vergilerle pir sömürenler, şimdi iki-üç günlük ücretsiz otobüs siyasetiyle halkın gözünü boyamaya çalışıyorlardı. Ama, bu denli oyunları yutmayanlar gittikçe çoğalıyordu.

Durakta kırk beş dakika Dikilitaş otobüsü bekleyen yaşlı kadın, o güzergâhta çalışan şöföre benzettiği başka bir şöförün yakasına yapışarak: "O büyük gavatlara söyle, halkın canına tak ettirmesinler. Öyle, bayramlarda iki üç gün bedava taşımakla

ne her gün ceplerimizden çaldıklarını, ne yorgunluğumuzu unutturabilir, ne de bizi kandırabilirler," diye bağırıyordu.

Mezar ziyaretlerinden ve el öpmelerden yorgun dönenler, evlerine gönderilecek et parçalarını beklemeye koyuldular.

Evin küçük oğlu seslendi:

Kurban bayramı değil Aney
Et bayramı dediler.
Gün kör bir kuyu oldu
Bak bayram bitti Aney
Et getirmediler.

İstanbul kentinin taşıdığı yoksul mahallelerdeki, evlerin durumu büyük ölçüde birbirine benziyordu.

Odalardan sokaklara işsizlik, işyerlerinden hakları çalınmak istenen emekçilerin grevleri hergün biiraz daha çoğalarak taşıyordu. Ve bu koca kentin suretinde tüm ülke görünüyordu.

Adı bayram olsun, ya da olmasın; böylesi tevekkel bir beklemeyle belki üç- beş gün geçebilirdi. Ya koca bir ömür?...

* * *

Gidenler, geri döndüklerinde kalanları, yani kurbanlarını buyur edecek ve harcadıkları paraları onların sırtından çıkarmaya çalışacaklardı. Öyle ama, maymun gözünü açıyordu da, insanlar açmayacak mıydı?...

Emekçilerin elleri şalterlerde, gözleri ülkenin üstündeydi.

Bakalım gelecek bayrama neler olacaktı!...

AD DİZİNİ

A

A. Kadir, 55, 122
A. Makerenko, 61
Abraın, 82
Adnan Menderes,
Adolf Fıscher, 41
Ahmet Alan, 14
Ahmet Gözükara, 42
Ahmet Naim, 73,74
Ahmet Öztürk, 14
Ahmet Özyurt, 14
Albert Parsons, 41
Aleko Konteus, 42
Alfred De Musset, 63
Alfred de Vigny, 12
Ali Yeşilgül, 43
Ali İmran, 83
Arşimed, 138,140
Asaf Koçak, 14
Asım Bezirci, 14
Asuman Siri, 14
August Spies, 14
Aziz Çalışlar, 40

B

Balzac, 64
Bayram Çıtak, 43
Bayram İyi, 43
Bayram Sürücü, 43
Behçet Aysan, 14
Bekir Semerci, 33
Belkıs Çakır, 14
Braintree, 110
Bernard Shaw, 41
Büyük İskender, 27

C

Cahit Arel, 115
Cahit Sıtkı Tarancı, 47
Carina (Cuanna) Thauijs, 14
Celestino, 110
Cemal Paşa, 8
Charles Debarge, 23
Cervantes, 63
Cicero, 63

Ç

Çenk, 27

D

Dadaloğlu, 97
Demirel, 90
Descartes, 11
Diderot, 11
Dilaver Paşa, 73
Doğan Şadılhoğlu, 73
Diran Nergis, 43

E

Ebubekir, 83
Edibe Sulari (Ağbaba), 14

Ekber Babayev, 40
Emin Türk Eliçin, 84
Empedokles, 70
Enver Gökçe, 24
Enver Paşa, 8
Ercüment Günkut, 43
Erdal Ayrancı, 14
Ergin Koparan, 30
Eric Fromm, 62
Ethem Nejat, 31

F

Fatma Aliye, 86
Fernando Gordillo Cervantes, 29
Fevziye Hanım, 87

G

George Engel, 41
Gompersers, 42
Gülender Akça, 14
Gülsüm Karababa, 14
Gülsel Korat Sağlamöz, 34
Güngör Akçay, 44

H

Hacer İpeksaman, 43
Hacı Bayram veli, 97
Hakan Türkgil, 14
Halid İbn-i Velid, 84
Halide Edip Adıvar, 87
Halife Ömer, 83
Hamdi Toka,43
Handan Metin, 14
Hasan Ali Yücel, 33
Hasan İzzettin Dinamo, 56
Hasan Yıldırım, 43
Hasret Gültekin, 10
Hikmet Kıvılcımlı, 133
Hieron,138
Hikmet Öztürkçü, 43
Huriye Özkan, 14
Hülya Emecan, 43
Hüseyin Kırkın, 43

İ

İbrahim, 82
İnci Türk, 14
İsa, 30
İshak,82
İsmail Duman (ProF.Dr.),140
İsmail Hakkı Baltacıoğlu, 31,33
İsmail Hakkı Tonguç, 31,33
İsmet İnönü, 9,90

J

Jacques Duclas,22
Jale Yeşimil, 43
Jean Pierre Timbaut, 22
John Dewey, 32

K

Kadir Balcı, 43
Kahraman Alsancak, 43
Kandynysky, 96
Karabet Akyan, 43
Karacaoğlan, 97
Karakalla, 27
Karl Marx, 22, 27,35, 36
Kenan Çatak, 43

Kemal Sülker, 94
Kenan Yılmaz, 14
Kıymet Duman, 43
Klara Zetkin, 85, 88
Konfiçyüs, 26
Koray Kaya, 14

L

Leman Sadrettin, 87
Lenin, 22,88
Leyla Altıparmak, 43
Louis Lingg, 41

M

M. Attila Özbelen, 43
M. Hulusi Dosdoğru, 75
Madeiros Celestino, 110,111
Mahmut Şevket Paşa, 8
Maurice Lacazette, 23
Mehmet Ali Genç, 43
Mehmet Atay, 14
Mehmet Başaran,33
Mehmet Rauf İnan, 33
Mehmet Seyda, 74
Menekşe Kaya, 14
Meral Özkol, 43
Meral Tamer, 115
Metin Altıok, 14
Muammer Çiçek, 14
Muazzez İlmiye Çığ, 140
Muhammet (Hz), 83
Muhibe Akarsu, 14
Muhlis Akarsu, 14
Muhteşem Sünter, 136
Murat Gündüz, 14
Mustafa Elmas,43
Mustafa Ertan, 43
Mustafa Kemal, 86
Mustafa Necati, 32,33
Mustafa Suphi, 31

N

Nafi Atuf Kansu, 33
Nahit Sırrı Örik, 74
Nasrettin Hoca, 120
Nazan Ünaldı, 43
Nazım Hikmet, 40,55,56,109,135
Nesimi Çimen, 14
Niyazi Darı, 43
Nurcan Şahin,14

O

Oktay Ekinci, 129

Ö

Ömer (Halife), 83
Ömer Hayyam, 64
Ömer Narman, 43
Ömer Nida, 94
Özcan Gürkan, 43
Özlem Şahin, 14

P

Paplo Neruda, 21,24
Parsons, 42
Paul Elouard, 24
Prenses Anna, 94,
Ploti, 30
Pir Sultan, 23, 97
Pierra Semard, 33
Prens Morris, 94

R

Ramses, 92
Rıfat Ilgaz, 57
Rogers, 147

S

S.N.Kramer, 140
Sabire Dosdoğru (Dr.), 75
Sabri Altınel, 148
Sacco, 109,110,111
Sadri Ertem, 145
Saffet Arıkan, 33
Sait Metin, 14
Sara, 82
Saray, 82
Sehergül Ateş, 14
Serkan Doğan, 14
Serpil Canik, 14
Sibel Açıkalın, 43
Süleyman Nesip, 17
Süleyman Paşazade Sami, 31
Synunachos, 27

Ş

Şeyh Sait, 8
Şükrü Bey, 31
Şüküfe Nihal, 87

T

Talat Paşa, 8
Tevfik Beysoy, 44
Turgut Özal, 10
Tülin Tarakçıoğlu, 85,88

U

Uğur Kaynar, 14
Uzun Mehmet, 73

Ü

Ümran Nazif, 74

V

Vanzetti, 109,110,111
Vırgılius, 28,29
Volney, 25,26
Voltaire, 13

Y

Yasemin Sivri, 14
Yeşim Özkan, 14
Yunus emre, 97
Yücel Elbistanlı, 44

Z

Zeus, 27,30
Ziya Baki, 44

İÇİNDEKİLER

Sunu, 5
Kuşatılmış Günler, 7
Düşünce Özgürlüğü ve Korku Kemirgeni, 11
Temmuz'da Yangın Sıcağı, 14
Ekmekte Küçük Dolaşım, 17
Ölüme Giderken, 21
Egemenlerin İnsan Kıyımı, 25
17 Nisan, 31
Emek ve İnsan, 35
Sanatın Siyaseti Sorunu, 38
1 Mayıs, 41
Acı Şeker, 46
Kediyi Köşeye Sıkıştırmak, 49
Güdümlü Yanlışlar, 52
Kaç Koldan Yakıyorlar, 55
Ülkemizde Çocuk Gerçeği, 58
Sevgiyi ve Sevgiliyi Pazara Sürmek, 62

Eylemde Yampirik Lâfta Devrimi Olmak, 65
Barış ve Dostluk Üstüne Düşünceler, 69
Kömürden Kan Damlıyor, 72
Birey ve Sistem, 76
İlgi ve İlişki Üzerine, 79
Kanlı Bayram, 82
Kadın Mücadeleleri Üstüne, 85
Bilinen Gerçekleri Anımsayarak, 89
İçkili Başkalaşım, 92

Toplum ve Edebiyet, 95
Kayganlaşan Zeminde, 99
Not Makinalı Bir Sistemde Cenderedeki
Öğretmen, 102
Sosyalist Hümanizm İnsanı Sevmenin Karşılığıdır, 106
Bir Adı Sacco ile Vanzetti Dayanışmanın, 109

Geri Saymada Etkileşim, 116
Ekmek Edebiyatı, 121
Gereksinme ve Üleşim, 124
İstanbul'un Yıkımı Üstüne Geliştirilen Bir Yorum, 126
Gençlik ve Mücadele, 130
İdealizm ya da Gerçeklik, 133
Bergama'nın İnsanı ve Altını, 137
Habitat-II, 141
İthal Ürünler Yerli Üreticiler, 144
Limanlara Vuran Aydınlık, 147
İnsanlar ve Kurbanlar, 149
Ad Dizini,153
İçindekiler, 157

GÜNGÖR GENÇAY'ın
Daha Önce Yayınlanmış Kitapları

Genç Şairler Antolojisi-1, 1954
Genç Şairler Antolojisi-2, 1955
Genç Şairler Antolojisi-3, 1960
Cahit Sıtkı Tarancı, 1956
Sabah Rıhtımı, Şiirler, 1965
Oğul, Şiirler, 1967
Balıklar Ovası, Şiirler, 1967
Dövülü Yürek, Şiirler, 1968
Vurgunsuz Sabahlara Uyanmak, Şiirler, 1988
Barut Yüklü Yıldızlar, Şiirler, 1988
Annem Beni Yetiştirdi, Şiirler, 1989
Kısacalar, Şiirler, 1990
Sataşmalar, Şiirler, 1993
Ağmalar, Şiirler, 1995
Denize Akan Yangın, Şiirler, 1995
Askercilik, Anı-Öykü, 1994
Düşüncenin Musluğundan, Özdeyişler, 1997

168

Güngör Gençay

KUŞATILMIŞ GÜNLER

Sınıflı toplumlarda gündelik hayat; güzellik, çirkinlik ve pisliklerle dolu olan sayılamayacak kadar çok sayıdaki olaylarla birlikte, bunları var eden kişi, kurum ve yönetimleri de içinde barındırır. Bu oluşumlar, her sanatçının kendi dünya görüşü doğrultusunda değerlendirilip söze, yazıya ve çiziye dökülür. Böylece, sanatçının hangi sınıfın çıkarına hizmet ettiği de ortaya çıkmış olur.

Hiç kuşkusuz, malzemenin yerli yerinde kullanılıp kullanılmaması sonucunda ortaya çıkacak tablo, sanatçının yetisiyle doğru orantılı olarak ölçümlenir.

Güngör Gençay'ın bu kitabı da, dünya görüşü doğrultusunda, çeşitli dergilerde ve Emek Gazetesi'nde yayınlanmış yazılarıyla, henüz hiçbir yerde yayınlanmamış yazılarından oluşmaktadır.

"Kuşatılmış Günler" Esas işinin şairlik olduğunu söyleyen Güngör Gençay'ın, güncel yazı türündeki ilk kitabıdır. Yalın bir dille ele alınıp, dönemine tanıklık eden muhalif kimlikli bu yazıların birçoğunda, kendi ifade etmek istediğiniz düşünceleri de bulacak ve kitabı severek okuyacaksınız.

GERÇEK SANAT YAYINLARI

Kapak: **Florın Dumıtrache**

ISBN-975-360-133-6